

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA POLITOLOGIE A EVROPSKÝCH STUDIÍ

**Individuálne charakteristiky kandidátov ako zdroj ich úspechu
v komunálnych voľbách**

Analýza vplyvu individuálnych charakteristík kandidátov na ich volebný
úspech v komunálnych voľbách 2014 v Olomouckom kraji

Diplomová práca

Autor: Bc. Zuzana Vrbenská

Vedúci práce: Doc. PhDr. Tomáš Lebeda Ph.D

Olomouc 2017

Rada by som poďakovala:

Doc. PhDr. Tomášovi Lebedovi Ph.D., vedúcemu práce, za cenné rady a pripomienky, ktoré mi s ochotou poskytoval počas celej doby písania diplomovej práce.

Mgr. Michalovi Kudělovi, vedúcemu grantového projektu s názvom *Participace, médiá a lokální politika*, ktorý mi povolil využiť zozbierané dáta k vypracovaniu diplomovej práce a poskytol cenné rady k vypracovaniu dátového súboru.

Mgr. Michalovi Soukopovi za príležitostné konzultácie a poskytnutie cenných rád týkajúcich sa metodológie práce.

Prehlásenie

Čestne prehlasujem, že som diplomovú prácu vypracovala samostatne a všetky použité zdroje uviedla v zozname Prameňov a literatúry.

V Olomouci dňa 3. 5. 2017

Bc. Zuzana Vrbenská

.....

Obsah

Úvod	6
1. Komunálna politika v kontexte volieb do zastupiteľstiev obcí.....	15
1.1. Možnosti a podmienky kandidatúry.....	15
1.2. Vývoj volebného systému	18
1.3. Súčasná povaha volebného systému v kontexte dôležitosti poradia kandidátov na kandidátnych listinách a preferenčného hlasovania.....	20
1.4. Dôležitosť veľkosti a charakteru obce	23
1.5. Politické strany a nezávislí kandidáti.....	25
1.6. Výsledky volieb do zastupiteľstiev obcí v roku 2014 v Olomouckom kraji.....	27
2. Individuálne charakteristiky kandidátov ako informačné skratky pre voličov v kontexte volieb s nízkou informovanosťou.....	30
2.1. Stav výskumu individuálnych charakteristík kandidátov v prácach zahraničných autorov.....	32
2.1.1. Socio-demografické charakteristiky	32
2.1.2. Politické charakteristiky	35
2.1.3. Ďalšie vybrané charakteristiky	37
2.2. Stav výskumu individuálnych charakteristík kandidátov v prácach českých autorov.....	39
2.2.1. Štúdie venujúce sa problematike individuálnych charakteristík v komunálnych voľbách	39
2.2.2. Štúdie venujúce sa problematike individuálnych charakteristík v senátnych voľbách.....	43
2.2.3 . Príbuzné štúdie	44

3. Využitie dáta a metodológia	46
3.1. Spracovanie podkladových dát	47
3.2. Využitie a operacionalizácia dát	48
3.3. Popis využitej metódy a analytických postupov	54
4. Popis a interpretácia výsledkov vykonaných analýz	57
4.1. Analýza šancí kandidátov na ich umiestnenie na voliteľnej pozícii v rámci kandidátnej listiny	57
4.2. Analýza zisku preferenčných hlasov	64
4.3. Analýza šancí kandidátov na zisk mandátu	69
Záver	81
Pramene a literatúra	81
Zoznam použitých skratiek	92
Zoznam tabuliek	93
Zoznam grafov	94
Abstrakt.....	95
Abstract.....	96

Úvod

Komunálna politika ako najnižšia úroveň rozhodovacieho procesu je zároveň najširšou úrovňou procesu politického, nakoľko sa v nej premietajú i výstupy celoštátnej a krajskej politiky. Jej dôležitosť zaiste spočíva v tom, že dovoľuje občanom politicky sa angažovať a participovať na veciach verejných, ktoré na miestnej úrovni prakticky ovplyvňujú ich každodenný život. Pokiaľ sa však občania nechcú na správe vecí verejných podieľať priamo, môžu k tomu vo voľbách legitimovať osoby, ktoré ich v tom zastúpia.

Ich rozhodovanie, ktorému z kandidátov svoj hlas pridelia ovplyvňuje mnoho faktorov, medzi ktoré zaiste patria aj informácie, ktoré o osobách uchádzajúcich sa o zastupiteľský mandát majú k dispozícii. Tieto informácie môžu potom získavať rôznymi spôsobmi, a to buď skrze osobnú známosť kandidáta, alebo vďaka medializácii volieb, resp. kandidátov samotných, či z vedenej politickej kampane, ktoré však majú v prípade volieb do obecných zastupiteľstiev, oproti voľbám na vyššej politickej úrovni, výrazne obmedzenejší rozsah i intenzitu. Taktiež sympatie alebo všeobecne emócie, ktoré niektorí kandidáti vo voličoch vzbudzujú, môžu zohrať pri ich konečnom volebnom rozhodovaní dôležitú úlohu.

Na druhej strane však môže nastať i situácia, že voliči nedisponujú mnohými, alebo dokonca žiadnymi, informáciami o osobách, ktoré sa o ich priazeň vo voľbách uchádzajú. Dôvodov tohto stavu môže byť niekoľko. Medzi inými to môže byť, napríklad celkový nezáujem o politické dianie v obci, či v niektorých obciach príliš vysoký počet kandidátov, kedy je pomerne zložitá sledovať množstvo informácií, ktoré sú s nimi spojené, alebo jednoducho celková únava voličov, pokiaľ sa v krátkom časovom období koná viacero druhov volieb. Pokiaľ sa teda občan, ktorý nedisponuje žiadnymi, alebo len veľmi obmedzenými informáciami o kandidátoch, ktorí sa volieb zúčastňujú, i napriek svojej neinformovanosti rozhodne ísť k voľbám, musí svoje rozhodnutie založiť na iných predpokladoch. Jednou z možností je vybrať si kandidáta na základe údajov, ktoré sa o ňom dozvie z hlasovacieho lístka. Individuálne charakteristiky, ktoré každý kandidát o sebe touto formou na hlasovacom lístku s voličom zdieľa, môžu teda voľbu ovplyvniť obojsmerne, a teda voličovi pomôcť s jeho volebným rozhodnutím a kandidátom zasa zaistiť úspech vo voľbách.

A to je i cieľom tejto práce, ktorá sa snaží skúmať do akej miery môžu vplývať jednotlivé individuálne charakteristiky kandidátov na ich volebný úspech. Konkrétne sa práca zameria na komunálne voľby z roku 2014 a všetkých platných kandidátov v Olomouckom kraji. Inšpiráciu čerpá, a do istej miery i nadväzuje, na výskum Josefa Bernarda, ktorý jeho výsledky popísal vo svojom článku z roku 2012 s názvom „*Individuální charakteristiky kandidátů ve volbách do zastupitelstev obcí a jejich vliv na volební výsledky*“. Eventuálny prínos tejto práce by mal spočívať nie len v aktuálnosti dát, nakoľko práca vychádza z posledných konaných komunálnych volieb, ale taktiež i v doplnení skúmaných premenných. Okrem vplyvu individuálnych charakteristík na zisk mandátu a umiestnenia kandidáta na voliteľnej pozícii v rámci kandidátnej listiny, doplní práca nad rámec Bernardovej štúdie aj ich vplyv na zisk preferenčných hlasov. Okrem toho sa práca zameriava na menšiu územnú jednotku, a tak výsledky analýzy aspoň do určitej miery umožnia reflektovať prípadné odlišnosti vplyvu individuálnych charakteristík s celoštátnou úrovňou.

Práca zohľadňuje taktiež skutočnosť, že praktické fungovanie politiky na lokálnej úrovni sa líši v závislosti na veľkosti a charaktere daného sídla, a preto sa zameria nie len na vplyv individuálnych charakteristík kandidátov v rámci celého kraja, ale taktiež v troch rôznych typoch obcí.

Na základe popísaného cieľu práce boli stanovené nasledujúce výskumné otázky:

- *Ktoré individuálne charakteristiky kandidátov majú najväčší vplyv na jednotlivé závislé premenné, tzn. umiestnenie kandidáta na voliteľnej pozícii, zisk preferenčných hlasov a zisk mandátu?*
- *Do akej miery sa líši vplyv individuálnych charakteristík kandidátov na jednotlivé závislé premenné, tzn. umiestnenie kandidáta na voliteľnej pozícii, zisk preferenčných hlasov a zisk mandátu, v závislosti na veľkosti a typu obce, v ktorej sa o zastupiteľský mandát uchádzajú?*

Hlavný dôvod výberu témy práce spočíva v jej aktuálnosti. Klesajúca volebná účasť v komunálnych voľbách a celková stupňujúca volebná apatia voličov núti k zamysleniu, ako tento typ volieb zatriktívniť. Nakoľko sú voľby do obecných zastupiteľstiev paradoxne považované občanmi za menej dôležité, je vysoko pravdepodobné, že nebudú vynakladať vysoké úsilie na to, aby získali nejaké bližšie informácie nie len o voľbách samotných, ale najmä o kandidátoch, ktorí sa o ich priazeň uchádzajú. K uvedenému je taktiež potrebné dodať skutočnosť, že oproti ostatným

voľbám na vyššej politickej úrovni, nie sú komunálne voľby ani príliš medializované a volebná kampaň kandidátov a politických subjektov je výrazne obmedzenejšia. Keď sa k tomu všetkému pridá ešte vyšší počet kandidátov, tak voliči, ktorí nie sú príliš politicky aktívny majú dve možnosti – buď sa volieb nezúčastniť, alebo sa rozhodnúť na základe limitovaných informácií, ktorými disponujú.

Pokiaľ sa volič rozhodne pre druhú možnosť, je pravdepodobné, že v dôsledku jeho nedostatočnej informovanosti ovplyvnia jeho rozhodovanie aj iné faktory medzi nimi, napr. práve individuálne charakteristiky jednotlivých kandidátov, ktorých zdrojom je hlasovací lístok. Ak teda pripustíme, že napr. socio-demografické či politické charakteristiky kandidátov, ktoré si volič v deň voľby o nich z hlasovacieho lístku vyčíta môžu ovplyvniť jeho konečné rozhodnutie, tak je namieste tejto téme venovať pozornosť. Rovnako zistenie, ktoré charakteristiky kandidátov ovplyvňujú ich volebný úspech v najväčšej miere, môže byť zaujímavou informáciou pre politické subjekty, akých kandidátov do volieb nasadiť, a na ktoré pričky v rámci kandidátnej listiny ich umiestniť.

Celkovo je tak práca zasadená do teoretického konceptu volieb z nízkou informovanosťou voličov (tzv. *low information election*) a komunálne voľby považuje za voľby druhého rádu. V kontexte volieb s nízkou informovanosťou potom predpokladá, že voliči budú svoje rozhodovanie zakladať práve na charakteristikách jednotlivých kandidátov, ktoré o nich vyčítajú, alebo si odvodí z hlasovacie lístka. Sledované sú ako socio-demografické charakteristiky kandidátov, akými sú pohlavie, vek, vzdelanie a zamestnanie, tak aj ich politické charakteristiky, konkrétne ich predchádzajúca zastupiteľská skúsenosť, typ politického subjektu, za ktorý kandidujú, politická príslušnosť a poradie na kandidátnej listine. Celá práca zároveň reflektuje osobitosť a špecifickosť politického systému, ktorý sa v komunálnych voľbách v Českej republike využíva, no zároveň neopomína ani postavenie a podmienky pre kandidátov, ktorí sa volieb zúčastnia.

Na skúmanie vplyvu individuálnych charakteristík kandidátov a na ich volebný úspech v komunálnych voľbách v Olomouckom kraji bola využitá regresná analýza. Samotnej analýze predchádzalo vytvorenie dátového súboru, ktorý obsahuje všetkých kandidátov, ktorí sa týchto volieb v roku 2014 zúčastnili. Väčšina dát pochádza z údajov, ktoré v rámci výsledkov volieb zverejňuje na svojich stránkach Český štatistický úrad. Ostatné informácie si autorka práce z týchto dát odvodila, alebo podľa v práci popísaných postupov jednoduchým spôsobom dopočítala.

Čo sa týka odôvodnenia výberu použitej metódy, tak zvolená regresná analýza dovoľuje plne naplniť cieľ práce a zodpovedať na položené výskumné otázky. Využíva sa práve v prípadoch, kedy je potrebné zistiť nielen existenciu závislosti medzi dvoma sledovanými javmi, ale taktiež určiť mieru tejto závislosti. V práci sú následne využité dva typy regresnej analýzy – a to mnohonásobná lineárna regresia a logistická regresia, pričom ich použitie závisí na type dát, ktoré do analýzy vstupujú. Podrobnejšiemu popisu použitých dát a vysvetleniu použitej metodológie sa následne v texte venuje druhá časť práce.

Literatúru, z ktorej práca vychádza je možné rozdeliť na dve hlavné skupiny. Prvá skupina obsahuje zdroje, ktoré sa venujú téme komunálnej politiky v Českej republike od jej vývoja, praktické fungovanie až po jej rôzne aspekty a doplnená je aj o zákony, ktoré sa priamo dotýkajú volieb do obecných zastupiteľstiev. Druhá skupina použitých zdrojov zahŕňa literatúru, ktorá sa venovala téme vplyvu individuálnych charakteristík kandidátov, a to prevažne v spomínanom kontexte volieb s nízkou informovanosťou voličov.

Čo sa týka prvej spomínanej skupiny využitej literatúry, tak je možné konštatovať, že téma komunálnej politiky je v prácach českých autorov veľmi slušne spracovaná a pokrýva takmer všetky s ňou súvisiace aspekty. Za najprínosnejšie pre túto prácu, no zároveň i najkomplexnejšie publikácie venujúce sa tejto téme, možno určite považovať tie, na ktorých sa podieľal politológ Stanislav Balík. Jeho publikácia *Komunální volby v České republice*, na ktorej Balík spolupracoval i so skupinou ďalších autorov, je prvou knihou, ktorá sa v českom prostredí venuje tak obsiahlej analýze volieb do zastupiteľstiev obcí. Kniha zoznamuje čitateľa s vývojom volebného práva, orgánmi obecnej samosprávy, no zároveň ponúka aj analýzu komunálnych volieb z rokov 1990, 1994, 1998 a 2002. V záverečných častiach sa potom venuje analýze volieb vo vybraných obciach a utváraní povolebných koalícií. I napriek tomu, že táto publikácia obsahuje niekoľko nepresností a chýb, tak do veľkej miery poslúžila autorke práce k základnému oboznámeniu sa s problematikou lokálnej politiky.

O šesť rokov neskôr S. Balík vydal monografiu *Komunální politika. Obece, aktéři a cíle místní politiky*, ktorá sa snaží o analýzu všetkých troch dimenzií lokálnej politiky, a to inštitucionálnu, vzťahovú i obsahovú. Táto kniha sa tak dotýka širokého spektra tém súvisiacich s komunálnou politikou, a to od modelov fungovania verejnej správy, funkcie miestnej samosprávy, cez vývoj komunálneho systému na území dnešnej Českej republiky, komunálnych volieb od roku 1990–2006, až po volebné

chovanie či tvorbu radničných koalícií a pozíciu starostov. Obrovským prínosom tejto publikácie je jej časť, ktorá sa venuje komparácii českého komunálneho systému s komunálnymi systémami niekoľkých európskych krajín. Monografia je koncipovaná veľmi prehľadne a zrozumiteľne, a predstavuje tak obrovské využitie a prínos pre túto prácu.

Najaktuálnejší zdroj, ktorý bol v teoretickej časti využitý, je zbierka autorov S. Balíka, Petra Gongalo a Kamila Gregora *Dvacet let komunálních voleb V ČR*. Táto publikácia má svojim obsahom presah i do druhej skupiny literatúry, a detailnejšie je preto popísaná i v rámci teoretickej časti, ktorá sumarizuje a predstavuje výsledky štúdií, ktoré sa venovali práve téme vplyvu individuálnych charakteristík v českom prostredí. Práca čerpá najmä z tretej kapitoly, ktorá sa, mimo iné, venuje práve preferenčnému hlasovaniu a vlastnostiam kandidátom. K jej prínosom určite patrí už spomínaná aktuálnosť, nakoľko analyzuje i posledné konané voľby, no taktiež skutočnosť, že autori pracujú z rozsiahlymi, takmer kompletnými dátami, ktoré sa týkajú kandidátov, zastupiteľov, radných a starostov. Vo všeobecnosti publikácia ponúka celú škálu prístupov k výskumu tém spojených s voľbami do obecných zastupiteľstiev, pričom sa snaží nie len zosumarizovať dovtedajší výskum tejto úrovne politiky, ale zároveň ponúka i námety na nové techniky v jej ďalšom štúdiu. Mnohé analytické postupy, ktoré autori zvolili k skúmaniu jednotlivých tém, hoci neboli využité v tejto práci, tak boli pre autorku veľmi inšpiratívne a považuje ich za potenciálne využiteľné pri jej prípadnom nadchádzajúcom bádání.

Ďalším českým autorom, ktorého publikácie poslúžili pri spracovávaní teoretickej časti venujúcej sa lokálnej politike, je Jaroslav Čmejrek. Jeho monografia *Obce a regiony jako politický prostor* a publikácia s názvom *Demokracie v lokálním politickém prostoru*, na ktorej sa podieľal spoločne s Václavom Bubeníčkom a Jánom Čopíkom, z hľadiska svojho obsahu zásadným príspevom dotvárajú teoretický rámec tejto práce. Kolektív autorov sa v druhej spomínanej knihe venuje najmä lokálnej politike nemestských obcí a predstavuje zistené poznatky najmä v tomto priestore. Pre prácu bola zaujímavá, mimo iné kapitola venujúca sa otázke jednotlivých aktérov, ktorí sa zúčastňujú politických procesov na komunálnej úrovni, a ktorá poslúžila k lepšiemu pochopeniu role parlamentných strán a miestnych združení nezávislých kandidátov na lokálnej úrovni.

Z ďalších knižných zdrojov obohatili svojim obsahom túto prácu napr. *Studie o volbách do zastupitelstev v obcích* od Pavla Šaradína a Jana Outlého, alebo kapitola

spracovaná Václavom Bubeníčkom venujúca sa metodike analýzy volieb v komunitných štúdiách, ktorá je súčasťou publikácie *Obce jako aktéři politického procesu: Komunitní studie regionálních politických systémů a problematika metodiky jejich zpracování*. Spomínaná kapitola pomohla autorke pochopiť a vymedziť odlišnosti, ktoré súvisia s lokálnou politikou v závislosti od veľkosti a charakteru sídla.

Lokálna politika, resp. jej jednotlivé aspekty sú ústrednou témou i mnohých odborných článkov. Napr. článok Tomáša Lebedu *Komunální volby klamou. Krátké zastavení nad problematickými aspekty volebního systému pro obecní zastupitelstva* pomerne zrozumiteľne upozorňuje nie len na špecifiká, ale najmä na nástrahy volebného systému, ktorý sa v komunálnych voľbách využíva, a ktorých si pri voľbe nemusia byť občania vôbec vedomí. Tento článok tak dotvára celkový obraz toho, ako môže mylné pochopenie volebných pravidiel obmedzovať voličovo rozhodnutie a následne i celkovo ovplyvniť úspešnosť kandidátov.

Všeobecne tak možno konštatovať, že problematika komunálnej politiky je českými autormi veľmi dobre zmapovaná a bez menších problémov je možné nájsť nie len mnoho knižných zdrojov, ale taktiež odborných článkov, ktoré sa dotýkajú rôznych aspektov tejto politickej úrovne.

Druhá skupina literatúry zahŕňa odborné texty autorov, ktorí sa venovali výskumu vplyvu rôznych individuálnych charakteristík kandidátov na ich volebný úspech. V tomto prípade je nutné dodať, že prevažujú odborné články zahraničných autorov, nakoľko u tých českých je táto téma zastúpená len vo veľmi obmedzenom počte. Zahraničné zdroje preto poskytli teoretický základ celému konceptu individuálnych charakteristík kandidátov, ako volebných zdrojov pre voličov vo voľbách s nízkou informovanosťou, pričom prevažujú články zasadené do anglosaského prostredia. Najprínosnejšími zdrojmi boli napr. štúdie Moniky L. McDermott, ktorá sa venovala výskumu socio-demografických informačných skratiek, akými sú pohlavie, rasa či vzdelanie kandidátov v americkom prostredí a poskytla tak pomerne obsiahly náhľad do tejto problematiky. Článok z prvej polovice 80. rokov dvojice autorov Jonathana Kelley a Iana McAllistera, ktorý pokryl a popísal taktiež vplyv viacerých charakteristík, nie len, že prispel k lepšiemu pochopeniu celej témy, ale rovnako umožnil aspoň čiastočne porovnať, do akej miery pokročil výskum tejto problematiky v dielach súčasnejších autorov.

Zo štúdií českých autorov je kľúčovým, nie len z pohľadu teoretickej časti, ale celej práce článok Josefa Bernarda s názvom *Individuální charakteristiky kandidátů ve*

volbách do zastupitelstev obcí a jejich vliv na volební výsledky. Je to vôbec prvá štúdia v českom prostredí, ktorá sa venuje priamo tejto téme a jej výsledky sú preto pre účel tejto práce zásadné. Ako už bolo uvedené, táto práca z výskumu Josefa Bernarda nie len čerpá inšpiráciu, ale zároveň sa naň snaží aspoň čiastočne nadviazať, a do určitej miery tak prispieť k odbornému spracovaniu tejto témy.

Druhé odborné spracovanie tejto problematiky ponúkli autori Štěpán Jurajda a Daniel Minich v spoločnom článku *Candidate Ballot Information and Election Outcomes: The Czech Case*. Autori však rozšírili svoju štúdiu o krajské voľby a skúmané individuálne charakteristiky, oproti J. Bernardovi, doplnili o rôzne atribúty spojené s menami kandidátov. Táto práca rozšírila dovedajší výskum a predstavila mnohé nové a inšpiratívne poznatky a možnosti prístupu k tejto problematike v českom prostredí.

Nezanedbateľný prínos mali taktiež články profesora Martina Kreidla, ktorý skúmal vplyv osobnostných charakteristík kandidátov, avšak vo voľbách do českého Senátu. A hoci sú podmienky pre kandidátov do Senátu, a rovnako celkový volebný systém dosť odlišný od situácie v komunálnych voľbách, poslúžili závery spomínaných výskumov aspoň k čiastočnému porovnaniu týchto dvoch politických úrovní a dotvoreniu celkového náhľadu na spracovanie tejto témy v Českej republike. Detailnejšiemu popisu spomínaných článkov, ktoré skúmajú vplyv individuálnych charakteristík v českom prostredí je následne vyhradený i priestor v teoretickej časti, ktorý podrobnejšie predstaví výsledky týchto štúdií.

Práca je tematicky rozčlenená na tri časti – teoretickú, metodologickú a analytickú. Prvá časť, ktorá predstavuje teoretický rámec práce je rozdelená na dve hlavné kapitoly. Prvá z nich predstavuje a popisuje základné aspekty komunálnej politiky v prostredí Českej republiky v kontexte volieb do obecných zastupiteľstiev. V úvode tejto časti sú popísané podmienky a možnosti kandidatúry v obecných voľbách s dôrazom na obmedzenia, ktoré zo zákonných ustanovení vyplývajú pre nezávislých kandidátov. Táto časť bola zaradená na začiatok teoretickej časti nielen z toho dôvodu, že práve kandidáti, ktorí sa zúčastňujú komunálnych volieb sú hlavným predmetom záujmu tejto práce, no zároveň sú to práve oni, ktorí tvoria základný prvok komunálnych volieb ako takých.

Po zoznámení sa s najdôležitejším aspektami, ktoré s kandidatúrou vo voľbách súvisia, práca v ďalšej podkapitole predstavuje vývoj volebného systému komunálnych volieb. Táto časť mapuje najzásadnejšie zmeny volebného systému od jeho podoby

v prvých voľbách v období samostatnej Českej republiky, až po súčasnosť. Dôraz je kladený práve na tie zmeny volebného zákona, ktoré súvisia nielen s podmienkami kandidatúry v týchto voľbách, ale aj s celkovým dopadom týchto zmien na účinky volebného systému.

Volebnému systému sa venuje i ďalšia podkapitola, ktorá detailnejšie popisuje jeho súčasnú povahu a fenomén preferenčného hlasovania v českých komunálnych voľbách. Dôraz tejto časti práce je pritom kladený najmä na vysvetlenie praktického fungovania nastavených volebných pravidiel a dôsledkov, ktoré z nich plynú nie len pre kandidátov, ktorí sa volieb zúčastnia, ale taktiež pri ich nesprávnom pochopení i pre samotných voličov.

Nasledujúce podkapitoly sa potom venujú ďalším aspektom, ktoré môžu zásadným spôsobom ovplyvňovať úspech kandidátov a sú zohľadnené i v následnej analýze. Konkrétne sa jedná o veľkosť obce a rolu politických strán v komunálnych voľbách. Prvá menovaná sa zoberá efektom veľkosti obce na chovanie voličov, no taktiež popisuje, ako môže veľkosť a charakter sídla vplývať na praktické podmienky pre uchádzačov o zastupiteľský mandát. Druhá spomínaná podkapitola potom popisuje rolu straníckej príslušnosti v týchto voľbách a uvádza rozdiely vo volebnej stratégii kandidátov etablovaných politických strán a nezávislých kandidátov. Prvú kapitolu teoretickej časti uzatvárajú výsledky posledných komunálnych volieb s dôrazom na Olomoucký kraj.

Druhá kapitola teoretickej časti je venovaná konceptu volieb s nízkou informovanosťou a využitiu individuálnych charakteristík kandidátov, ako volebných skratiek, resp. zdrojov pre voličov. V jej úvode sú predstavené sú dva rôzne pohľady, na základe ktorých možno k analýze individuálnych charakteristík pristupovať. Následne je celý koncept najskôr predstavený prostredníctvom zahraničných štúdií, ktoré sa tejto téme venovali, a to na ukážke vybraných socio-demografických a politických charakteristík kandidátov, ktorých vplyv je možné skúmať i v kontexte českých komunálnych volieb. Ďalej sú však v stručnosti predstavené i štúdie venujúce sa charakteristikám kandidátov, ktoré síce v prípade českých volieb do obecných zastupiteľstiev nie sú úplne relevantné, no pre celkový náhľad do tejto problematiky je vhodné ich aspoň spomenúť. Druhá časť tejto kapitoly následne popisuje výsledky štúdií, ktoré vznikli na túto tému v českom prostredí. Predstavený je i výskum Josefa Bernarda, z ktorého práca čerpá, a na ktorú sa snaží nadviazať.

Druhá časť práce popisuje zvolenú metodológiu a dáta, ktoré poslúžili k analýze vplyvu individuálnych charakteristík na volebný úspech kandidátov v českých komunálnych voľbách. Prvé dve podkapitoly tejto časti postupne popisujú spracovanie podkladových dát a ich celkovú úpravu, ktorá je nevyhnutná pre ich následné využitie v analytickej časti. V závere metodologickej časti sú predstavené výskumné otázky, zdôvodnený výber použitej metódy, a zároveň i načrtnuté analytické postupy, ktoré sú využité v ďalšej časti práce.

Tretia, analytická časť práce, prezentuje získané výsledky regresných analýz. Členenie tejto časti práce kopíruje jednotlivé analýzy, ktoré boli vykonané pre každú zo skúmaných závislých premenných. Okrem základného popisu výstupov regresných modelov je každá kapitola doplnená aj o interpretáciu výsledkov so snahou posúdiť, či sa výsledné hodnoty zhodujú s teoretickými predpokladmi, z ktorých práca vychádza a vysvetliť, čo v praktickom význame tieto výsledky znamenajú.

Teoretická časť

1. Komunálna politika v kontexte volieb do zastupiteľstiev obcí

Komunálne politické systémy predstavujú najnižšiu úroveň politického rozhodovacieho procesu. K obnoveniu samosprávy a formovaniu nových politických elít na lokálnej úrovni došlo v Českej republike pomerne skoro po páde komunistického režimu. Politológovia sa zhodujú na tom, že v tomto období došlo k významnej personálnej obmene lokálnych elít, kedy občania dali prednosť predovšetkým kandidátom, ktorí neboli zaťažení predchádzajúcim režimom, no zároveň boli medzi občanmi známi. (Ryšavý 2006: 954–955) Postupne tak dochádzalo k navráteniu demokratických foriem správy a obnove plurality politických síl na obecnej úrovni.

Účelom tejto kapitoly je stručne priblížiť fungovanie komunálneho systému Českej republiky v praktickej rovine. Konkrétne sú predstavené možnosti kandidatúry vo voľbách do obecných zastupiteľstiev, so zvýšeným dôrazom na problematiku kandidatúry nezávislých kandidátov. Ďalšia časť popisuje vývoj volebného systému komunálnych volieb, ktorý bude následne doplnený krátkou úvahou o jeho súčasnej podobe. V záverečnej časti budú popísané hlavné faktory, ktoré v mnohých ohľadoch zásadným spôsobom ovplyvňujú podobu komunálneho systému. Za najdôležitejšie sú pre účel tejto práce považované veľkosť obce a rola politických strán či nezávislých kandidátov. Všetky popísané časti tejto kapitoly by mali spolu predstavovať akýsi komplexný náhľad do komunálnych volieb v kontexte Českej republiky.

1.1. Možnosti a podmienky kandidatúry

Už od prvých volieb do obecných zastupiteľstiev platí pre kandidátov rovnaký vekový cenzus pasívneho volebného práva, ktorého hranica je stanovená na 18 rokov. Okrem toho je pasívne volebné právo obmedzené i cenzom, tzv. obecného občianstva. (Balík 2009: 85; Čmejrek, Bubeníček, Čopík 2010: 60) To v praxi znamená, že občanom obce nemusí byť nutne štátny občan Českej republiky, ktorý je v danej obci prihlásený k trvalému bydlisku, ale toto občianstvo sa vzťahuje i na občanov iných štátov, ktorým

medzinárodná zmluva priznáva volebné právo, a ktorou je ČR viazaná.¹ Naopak, pasívne volebné právo je odňaté osobám vo výkone trestu odňatia slobody a osobám, ktoré boli zbavené spôsobilosti k právnym úkonom.² (Zákon č. 491/2001 Sb.)

V prípade komunálneho volebného systému sa v Českej republike využívajú voľné kandidátne listiny. Tie môžu predkladať nie len politické strany, politické hnutia alebo ich koalície, ale o mandáty v zastupiteľstvách môžu taktiež usilovať i nezávislí kandidáti a ich združenia, prípadne združenia politických strán alebo politických hnutí a nezávislých kandidátov. Pre všetky uvedené subjekty, ktoré predložili kandidátну listinu sa už od roku 1990 používa termín volebná strana. Každá volebná strana môže následne pre voľby do konkrétneho zastupiteľstva obce podať len jednu kandidátnu listinu, resp. pokiaľ sa do konkrétneho zastupiteľstva volí v dvoch či viacerých volebných obvodoch, môže volebná strana podať kandidátnu listinu v každom z nich. Taktiež platí, že každý kandidát môže byť uvedený len na jednej listine. (Tamtéž) V roku 1990 bolo stanovené, že počet kandidátov na jednej listine nesmie presahovať počet mandátov, ktoré sa v danom obvode rozdeľujú, avšak v roku 2001 došlo v tomto smere k pozitívnemu posunu, ktorý sa dotýka najmä najmenších zastupiteľstiev, a to do veľkosti 7 zastupiteľov. V obciach s takto malými zastupiteľstvami je možné, aby volebná strana na kandidátnej listine uviedla vyšší počet kandidátov, než aký činí veľkosť zastupiteľstva.³ Dôvodom tejto úpravy bola snaha predchádzať situáciám, kedy v takto malých obciach často kandidovalo práve toľko kandidátov, koľko malo byť alokovaných mandátov, a to nezriedka na jednej kandidátnej listine. V prípade zániku mandátu troch zastupiteľov tak boli tieto obce nútené vypísať nové voľby. (Zákon č. 491/2001 Sb., Balík 2009: 90–92)

Čo sa ďalej kandidatúry registrovaných politických strán, hnutí alebo ich koalícií týka, tie už nemusia v rámci svojej kandidatúry do jednotlivých zastupiteľstiev spĺňať žiadnu inú podmienku, a čo je zaujímavé ani jeden s kandidátov nemusí byť nutne členom kandidujúcej strany. (Balík 2009: 90; Čmejrek, Bubeníček, Čopík 2010: 60–62)

Odlišné podmienky kandidatúry však platia pre nezávislých kandidátov či ich združenia, ktorí môžu kandidovať len v prípade, že súhlas s ich kandidatúrou vyjadrí

¹ Trvalé bydlisko na území obce je však stále nutnou podmienkou.

² Hoci osobám, ktoré majú zákonom stanovené obmedzenie slobody z dôvody ochrany zdravia ľudu a osobám vykonávajúcim vojenskú základnú, náhradnú službu alebo službu vojaka z povolania v zahraničí nie je priznané aktívne volebné právo vo voľbách do zastupiteľstiev obcí, volebný zákon im priznáva právo byť vo svojich obciach volení (Zákon č. 491/2001 Sb.)

³ V obciach, kde sa má voliť sedem a menej členov zastupiteľstva, môže volebná strana na kandidátnej listine uviesť najviac toľko kandidátov, koľko činí počet členov obecného zastupiteľstva zvýšený o jednu tretinu zaokrúhlený na celé číslo dolu

formou petície zákonom stanovený počet občanov. Do zmeny volebného zákona v roku 1994 stačilo týmto kandidátom získať maximálne niekoľko stoviek podpisov, pričom sa tento počet odvíjal od počtu obyvateľov v danej obci. Novelizácia volebného zákona v spomínanom roku 1994, však počet podpisov nutných ku kandidatúre zvyšuje na niekoľko tisíc či desaťtisíc podpisov, pričom množstvo podpisov je dané percentuálnym podielom z počtu obyvateľov.⁴ V súčasnosti potrebujú združenia nezávislých kandidátov získať taký počet podpisov, ktorý zodpovedá 7 % obyvateľov danej obce či obvodu. U samostatne kandidujúcich nezávislých kandidátov sa jedná o 0,5–5 % podpisov z počtu občanov, a to v závislosti na veľkosti obce či volebného obvodu. (Čmejrek, Bubeníček, Čopík 2010: 60–62; Outlý 2004: 18–31; Ryšavý, Šaradín 2010: 723–725)

Ustanovenie percentuálnej hranice však možno považovať za pomerne nelogický prvok volebného systému. (Outlý 2004: 20) Samozrejme, je potreba na jednej strane chápať úmysel tohto ustanovenia, kedy má predloženie potrebného množstva podpisov zabrániť kandidatúre osôb bez vážneho úmyslu funkciu vykonávať. Na druhej strane je však vyžadovaný počet podpisov naozaj prehnaný, kedy prakticky môže byť pre kandidáta obťažnejšie získať podpisy na podporu jeho kandidatúry, než samotný mandát. Taktiež je potrebné zdôrazniť, že kandidatúru nezávislých kandidátov môže podporiť len volič do zastupiteľstva danej obce, no potrebné percento podpisov sa odvíja od všetkých obyvateľov danej obce a nie len voličov. Jednoduchším riešením pre kandidátov tak môže byť založenie politickej strany, keďže k jej založeniu je potrebné nazbierať 1000 podpisov občanov ČR, čo znamená naprieč všetkými obcami na území Českej republiky (Rigel 2011; Balík 2009: 90–91, Outlý 2004: 19)

Najväčším obmedzením pre nezávislých kandidátov však nemusí byť požiadavka stanoveného množstva podporovateľov, ale skutočnosti vyplývajúce z volebného systému samotného. Ten znevýhodňuje tých nezávislých kandidátov či volebné strany, ktoré neobsadili celú kandidátku, tzn. nepostavili do volieb toľko kandidátov, koľko sa volí v danej obci zastupiteľov. Takéto kandidátne listiny potom môžu v rámci hlasovania obdržať maximálne toľko hlasov, koľko činí počet ich kandidátov. A hoci je nenaplnenosť kandidátky zohľadnená pri výpočte pre prekonanie uzatváracej klauzule, v konečnom dôsledku nemusia byť tejto kandidátnej listine pridelené žiadne mandáty, pretože výsledne podiely získaných hlasov sú príliš malé.

⁴ Konkrétne zmeny v podieloch hlasov nutných ku kandidatúre pozri, napr. v citovanej kapitole spracovanej J. Outlým (Outlý 2004).

(Rigel 2011) To sa samozrejme najviac dotýka nezávislých kandidátov, ktorí kandidujú samostatne. Pre úplnosť informácii sa v tomto smere javí ako dôležité dodať, že je nutné rozlišovať medzi nezávislými kandidátmi a kandidátmi bez politickej príslušnosti. Bezpartajní kandidáti navrhnutí politickou stranou nie sú nezávislými politickými kandidátmi, a preto pre nich platia rovnaké podmienky ako je tomu v prípade kandidátov politických strán. (Outlý et al. 2013: 49)

V závere tejto podkapitoly je tak nutné konštatovať, že podmienky kandidatúry v komunálnych voľbách sú značne naklonené politickým stranám a subjektom registrovaným na celoštátnej úrovni, ktoré majú dostatočný počet členov a môžu tak do volebného boja postaviť zaplnenú kandidátnu listinu. Ostatní kandidáti, ktorí sú vyššie popísanými pravidlami už vopred penalizovaní, tak musia starostlivo zvažovať volebnú stratégiu, ktorá im i za takto nastavených podmienok prinesie volebný zisk.

1.2. Vývoj volebného systému

Významný aspekt komunálnej politiky, ostatne ako i iných úrovní politiky, predstavujú voľby, ktoré je možné chápať ako legitimačný okamih politickej reprezentácie danej obce. (Balík et al. 2003: 9) Po páde komunizmu bol pre komunálne voľby v Českej republike zavedený volebný systém pomerného zastúpenia s voľnými kandidátnymi listinami, ktorého základnú právnu úpravu vymedzoval zákon Českej národnej rady č. 368/1990 Sb. o voľbách do zastupiteľstiev obcí. Už vtedy zákon stanovil tri možné spôsoby výberu kandidátov, ktoré zostali, i napriek niekoľkým novelizáciám volebného zákona, platné až dodnes. Volič disponuje počtom hlasov, ktorý zodpovedá počtu volených zastupiteľov⁵. Následne má volič tri možnosti, ako môže svoj hlas využiť: (1) označí len jednu politickú stranu, čím udelí hlas všetkým kandidátom, ktorých strana nominovala, (2) označí viac kandidátov z rôznych strán, čím každý kandidát získa jeden hlas, (3) označí kandidátov z rôznych strán, a zároveň jednu stranu, kedy hlasy získajú všetci samostatne označení kandidáti a navyše i kandidáti strany, ktorú si volič zvolil, a to v poradí v akom sú uvedení na kandidátnej listine. Voliči tak môžu využívať možnosť, tzv. panašovania, teda vyberať kandidátov naprieč všetkými kandidátnymi listinami. Systém naopak neumožňuje kumulovať hlasy či vyškrtávať navrhnutých

⁵ S výnimkou obcí, ktoré sú rozdelené na viac volebných obvodov, kde práve počet mandátov alokovaných v konkrétnom obvode, určuje počet hlasov voličov.

kandidátov. (Chytilék et. al 2009: 315–317; Balík et al. 2003: 17–25; Balík 2009: 83–110; Zákon České národní rady č. 368/1990 Sb.)

Prvé komunálne voľby, podobne ako je tomu i v súčasnosti, prebiehali vo viacmandátových volebných obvodoch. K alokácii mandátov sa využíval nemodifikovaný deliteľ Sainte-Laguë a k zisku mandátu nebolo potrebné prekročiť žiadnu umelo nastavenú volebnú klauzulu. Distribúcia mandátov v rámci jednotlivých politických strán prebiehala na základe počtu získaných hlasov, kedy práve kandidátom s najvyšším počtom hlasov bol pridelený mandát. Poradie kandidátov na kandidátnej listine rozhodovalo o zisku mandátov iba v prípade rovnosti hlasov, a teda vplyv politických strán na výslednú podobu obsadenia zastupiteľstva bol výrazne obmedzený. Počet členov obecného zastupiteľstva sa pohyboval v závislosti od veľkosti danej obce, a to v rozpätí od 7 do 80 členov. (Chytilék et. al 2009: 315–317; Balík et al. 2003: 17–25; Balík 2009: 83–110; Zákon České národní rady č. 368/1990 Sb.)

K prvej volebnej zmene došlo pred komunálnymi voľbami v roku 1994, prijatím zákona č. 152/1994 Sb. Tento zákon prinášal niekoľko zmien, kedy napr. znižoval minimálny počet členov zastupiteľstva zo 7 na 5 a maximálny zo 70 na 65 členov. Ďalej menil pravidlá vytvárania volebných obvodov, kedy bola v zákone zmienená možnosť vytvárať volebné obvody radami obcí, a to pri voľbe zastupiteľov s viac než 15 členmi, pričom veľkosť obvodov sa mala pohybovať medzi 5 až 15 mandátmi. (Chytilék et al. 2009: 316; Zákon č. 152/1994 Sb.) Hoci alokácia mandátov pre jednotlivé politické strany vychádzala z rovnakej logiky ako v predchádzajúcich voľbách, s prijatím zákona došlo k oslabeniu váhy hlasov pre konkrétnych kandidátov. Po novom totiž kandidáti získavali mandáty na základe ich poradia na kandidátnej listine a len v prípade, že sa niektorému kandidátovi podarilo vo voľbách získať minimálne o 10 % hlasov viac, než činil priemerný počet hlasov získaný kandidátmi danej listiny, bol automaticky zaradený na prvé miesto.⁶ (Chytilék et al. 2009: 316–317, Belko 2004: 207–209)

Ďalšou zmenou si prešiel volebný systém v roku 2001, s prijatím zákona č. 491/2001. Najdôležitejšími zmenami, ktoré táto reforma volebného zákona priniesla bolo zavedenie čistej formy D'Hondtovo deliteľa a 5 % klauzule⁷, ktorá platí ako pre

⁶ Pokiaľ bolo takýchto kandidátov viac, zoradili sa podľa počtu získaných hlasov, a až za nimi potom nasledovali zvyšní kandidáti v závislosti na poradí na kandidátnej listine. (Chytilék et al. 2009: 316)

⁷ Špecifikom uzatvárackej klauzule v rámci volieb do obecných zastupiteľstiev je fakt, že jej hranica je pohyblivá. Na rozdiel od iných typov volieb v Českej republike sa môže zákonom stanovená hodnota uzatvárackej klauzule v prípade komunálnych volieb znižovať, a to s ohľadom na počet kandidátov, ktorých príslušná volebná strana nominuje. Táto skutočnosť sa týka práve tých volebných strán, ktoré

politické strany, tak i pre koalície strán. Úprava volebného zákona reagovala na účinky predošlej kombinácie volebného deliteľa a absencie klauzuly, ktorá do určitej miery nadhodnocovala postavenie malých strán, a prispievala tak k väčšej fragmentácii stranického spektra. To sa prejavovalo predovšetkým vo väčších mestách, kde získavali v zastupiteľstvách po jednom mandáte mnohé malé politické strany. Cieľom reformy preto bolo najmä posilnenie veľkých strán. V dôsledku tejto novelizácie zákona tak došlo v menších zastupiteľstvách k zvýšeniu prirodzeného prahu, od ktorého sú politické strany reprezentované a vo väčších mestách sa mali prejaviť najmä účinky volebnej klauzule, pričom výber deliteľa mal ovplyvniť to, že mandát skôr pripadne silnejšej, než slabšej strane.⁸ (Belko 2004: 207–209; Chytilík et al. 2009: 316–319; Balík et al. 2003: 22; Balík 2009: 98–100)

Na základe popisu najhlavnejších zmien volebného systému pre voľby do obecných zastupiteľstiev je možné konštatovať, že celkový jeho vývoj priniesol najmä zníženie fragmentácie stranického spektra, zvýhodnenie väčších politických strán a v neposlednom rade i centralizáciu nominačného procesu, kedy sa stalo nesmierne dôležitým zaistiť si voliteľnú pozíciu na kandidátnej listine. Hoci sa však počas tohto vývoja volebný systém v rade premenných zásadným spôsobom menil a upravoval, jeho hlavná charakteristika zostala počas tohto obdobia nezmenená.

1.3. Súčasná povaha volebného systému v kontexte dôležitosti poradia kandidátov na kandidátnych listinách a preferenčného hlasovania

Volebný systém ako celok je významným faktorom, ktorý ovplyvňuje prvotnú selekciu kandidátov v rámci politických strán. (Outlý et al. 2013: 26) Preferenčný spôsob hlasovania, ktorý je využívaný v komunálnych voľbách v ČR sa označuje za, tzv. panašovanie, ktoré sa do volebného systému zavádza predovšetkým v snahe posilniť väzbu voličmi a zastupiteľmi personalizáciou voľby kandidátov a týmto spôsobom

nominujú nižší počet kandidátov, než je celkový volený počet zastupiteľov, pričom platí, že hranica uzatváraciej klauzule je pre takúto stranu priamo úmerná počtu kandidátov. (Charvát 2014)

⁸ Jan Outlý potom správne poznamenáva, že hoci je umelo stanovená uzatváracia klauzula jedným zo základných faktorov, ktorý ovplyvňuje proporčné systémy, tak sa v skutočnosti uplatňuje len v tých prípadoch, kde jej výška prekračuje hodnotu prirodzeného prahu. V dôsledku rozmanitosti veľkosti volebných obvodov v rámci Českej republiky sa potom v nezanedbateľnom počte obcí, najmä v tých malých a stredných stáva, že sa táto uzatváracia klauzula vôbec neuplatní, pretože prevyšuje práve hodnotu prirodzeného prahu. Vo väčších mestách naopak skutočne zabraňuje niektorým politickým subjektom získať mandát. (Outlý 2004: 38)

oslabiť rolu volebných strán pri radení ich kandidátov v rámci kandidátnej listiny. (Klíma 2003: 200). Vďaka možnosti udeľovania preferencií, by tak logicky malo dochádzať k oslabovaniu kandidátov na predných pozíciách kandidátnych listín a zvyšovať šance na zisk mandátu tých kandidátov, ktorým pripadli priečky nižšie. Avšak spôsob, akým sa v súčasnosti v komunálnych voľbách v ČR pridelujú mandáty v rámci kandidátnej listiny len zdanlivo navodzuje voličom pocit, že sa ich vyjadrená preferencia pretaví i do skutočnej preferencie pre nimi favorizovaného kandidáta. (Čmejrek et. al 2010: 96–100) Preto je v kontexte súčasnej úpravy volebného zákona a jeho praktického fungovania potreba zdôrazniť jednu dôležitú vec. Hoci voliči majú možnosť výberu kandidátov naprieč jednotlivými kandidátnymi listinami, ich hlas pre určitého kandidáta je v prvom rade vždy hlasom pre kandidátnu listinu, ktorej je tento kandidát členom, a až v druhom rade je tento hlas skutočne preferenčným hlasom pre zvoleného kandidáta v rámci danej kandidátnej listiny. Rozdeľovanie hlasov potom prebieha nasledujúcim spôsobom. Najskôr sa vyhodnotí, koľko hlasov celkom získala daná strana, resp. kandidátna listina ako celok, a potom sa k tomuto počtu pripočítajú hlasy, ktoré voliči pridelili jednotlivým kandidátom. Následne, na základe súčtu všetkých hlasov pre danú stranu, nech už ich získala akýmkoľvek vyššie popísaným spôsobom, celá strana získa prislúchajúci počet mandátov. K alokácii mandátov sa využíva už spomínaný klasický D'Hondtov deliteľ a systém sa od tohto momentu chová ako akýkoľvek iný listinný systém pomerného zastúpenia. Mandáty sú pridelované výhradne stranám a na to, aký počet hlasov jednotliví kandidáti získali sa v tomto okamihu neprihliada. (Charvát 2014; Lebeda 2009: 334–337)

Až po zistení počtu mandátov, ktoré strana získala, dochádza k obsadzovaniu mandátov konkrétnymi zastupiteľmi. To, ktorí kandidáti mandát v zastupiteľstve získajú, sa v prvom rade odvíja od ich poradia na kandidátnej listine. Avšak od tohto okamihu už môžu i hlasy odovzdané pre jednotlivých kandidátov ovplyvniť to, či i napriek nevoliteľnej pozícii zastupiteľské kreslo získajú. Ako bolo spomenuté, len pokiaľ počet hlasov pre určitého kandidáta prekročí o 10 % priemerný počet hlasov všetkých kandidátov v rámci danej kandidátnej listiny, získa takýto kandidát mandát prednostne. V prípade kandidátnych listín s menším počtom kandidátov sú šance na posun v rámci listiny, vďaka individuálne získaným hlasom, pomerne veľké. Avšak v prípade kandidátnych listín s vysokým počtom kandidátov sú šance jednotlivcov na zmenu stranou navrhnutého poradia relatívne malé, nakoľko vyžadujú pomerne vysoký počet hlasov pre jednotlivých kandidátov. (Bernard 2012: 620–621; Charvát 2014;

Lebeda 2009: 334–337) Aplikovaný volebný systém tak zjavne má určité deficity vo svojej čitateľnosti a mnoho voličov si tak ani nemusí uvedomovať, že individuálne hlasy pre jednotlivých kandidátov, pomáhajú taktiež kandidátom na vyšších priečkach v rámci volebnej strany, za ktorú ich preferovaný kandidát kandiduje.

Z uvedeného taktiež vyplýva, že pokiaľ chceme uvažovať nad faktormi, ktoré ovplyvňujú šance jednotlivých kandidátov na zvolenie, je treba brať do úvahy dve veci. Jednou z nich je fakt, že šance jednotlivých kandidátov získať mandát sú výrazne determinované ich umiestnením na kandidátnej listine strany. Z toho vyplýva, že kandidáti na vyšších miestach v rámci listiny budú mať väčšiu šancu byť zvolení, než tí, ktorí sú na nižších miestach a musia sa tak spoliehať na dostatočný počet preferenčných hlasov, aby vôbec nejakú šancu získať mandát mali. Za druhé, pre jednotlivé volebné strany je najvýhodnejšie, pokiaľ sú ich kandidátne listiny zaplnené maximálnym možným počtom kandidátov.⁹ To však v niektorých prípadoch môže viesť k tomu, že spodnejšie miesta kandidátnych listín sú obsadzované len z nutnosti kandidátmi, ktorí o mandát v zastupiteľstve v skutočnosti ani usilovať nemusia.¹⁰ (Bernard 2012: 621)

Súčasná povaha volebného systému tak môže byť oprávnené pre niektorých voličov mátať a volebné výsledky tak nemusia odrážať ich skutočné preferencie. Keďže je však komunálna politika prostredím, ktoré je v mnohých ohľadoch najbližšie občanom, tí by sa nemali nechať jeho zložitejšou čitateľnosťou odradiť. Hoci mnohí považujú práve komunálne voľby za menej dôležité, opak je pravdou. Sú to práve výsledky týchto volieb, ktoré môžu zásadným a priamym spôsobom ovplyvniť kvalitu života v obci, v ktorej žijú. Je preto i zo strany voličov dôležité, aby pristupovali k svojmu právu voliť čo najzodpovednejšie.

⁹ Hlas pre danú volebnú stranu, resp. jej kandidátnu listinu znamená hlas pre každého jej kandidáta. Z uvedeného logicky vyplýva, že pokiaľ strany zaplnia listiny menším počtom kandidátov, než je pre ne možné, automaticky sa tak o hlasy pripravujú.

¹⁰ Stratégia zaplnenia celej kandidátnej listiny však nemusí vyhovovať všetkým kandidujúcim subjektom, zvlášť tým, ktoré sa pohybujú na hranici voliteľnosti. Ako je stanovené vo volebnom zákone, pri nenaplnení maximálneho počtu kandidátov v rámci kandidátnej listiny, dochádza k znižovaniu uzatváracej klauzule pre takúto stranu. A preto v situáciách, kedy strana očakáva väčšiu podporu jednotlivých kandidátov, než celej kandidátnej listiny, môže byť pre ňu výhodnejšie nominovať nižší počet kandidátov. (Bernard 2012: 621)

1.4. Dôležitosť veľkosti a charakteru obce

Všeobecne sa má za to, že charakter komunálneho politického procesu sa líši predovšetkým v závislosti na veľkosti daného sídla, tzn. v zmysle jeho demografickej veľkosti. Je to práve počet obyvateľov, ktorý určuje, koľko finančných prostriedkov daná obec získa zo štátneho rozpočtu, čo do istej miery predurčuje charakter agendy miestnej samosprávy. (Bubeníček 2005: 11)

Keď si rozdelíme obce Českej republiky na základe najjednoduchšieho dichotomického rozdelenia na skupinu menších obcí do 3000 obyvateľov¹¹ a skupinu stredne veľkých a veľkých miest s 3000 a viac obyvateľmi tak zistíme, že cez 90 % z nich patrí do prvej veľkostnej skupiny. A hoci je počet malých obcí výrazne vyšší, žije v nich len tretina obyvateľov ČR. Dôležitosť veľkosti sídla v kontexte volieb do obecných zastupiteľstiev spočíva nie len v počte rozdeľovaných mandátov v danej obci, resp. veľkosti zastupiteľstva, ale rovnako nás núti počítať v rámci volebnej analýzy s minimálne dvomi odlišnými prístupmi k interpretácii výsledkov týchto volieb. Načrtnutá zjednodušená kategorizácia teda predpokladá, že existujú dva základné typy zastupiteľstiev, ktoré sa zásadným spôsobom líšia, a to najmä v charaktere správy obce, a čo sa javí v kontexte tejto práce ako dôležité, i v odlišnom prístupe voličov k výberu politických elít. (Bubeníček 2005: 11)

Efekt veľkosti obce na voličské chovanie sa v malých obciach môže prejavovať tým, že sa miestni obyvatelia pri voľbe strany či jednotlivých kandidátov rozhodujú primárne na základe osobných sympatií, ktoré v nich nominované osobnosti vzbudzujú. Taktiež nie je vylúčené, že v tomto type obcí sa mnoho voličov s jednotlivými kandidátmi pozná i osobne, čo sa môže prejavovať vyššou personalizáciou voľby. Ďalším špecifikom malých obcí je skutočnosť, že častokrát kandiduje nižší počet kandidátov, než je veľkosť voleného zastupiteľstva, či dokonca kandidátne listiny s jedným kandidátom. V prípade stredne veľkých obcí a veľkých miest sa potom v dôsledku podstatne väčšieho množstva kandidátov začínajú vzorce volebného chovania elektorátu v rámci komunálnych volieb podobať volebnému chovaniu voličov na vyšších politických úrovniach, napr. v parlamentných voľbách, a teda i politické zázemie kandidátov začína zohrávať dôležitú úlohu. (Bubeníček 2005: 11–13, Balík et al. 2015: 64–68)

¹¹ 3000 obyvateľov je jedna z podmienok, aby mohla byť obec prehlásená za mesto (Zákon č. 128/2000 Sb.).

Veľkosť obce má potom zaiste vplyv aj na udeľovanie preferenčných hlasov pre jednotlivých kandidátov, a to ako z hľadiska ich využívania, tak i následného praktického vplyvu. V prípade najväčších obcí, kde ako bolo spomínané, sa hlasovanie začína podobať celonárodným voľbám a kandidujú tu prevažne rozsiahle kandidátne listiny veľkých politických strán a hnutí, zvyknú voliči preferenčné hlasovanie využívať, no jeho celkový vplyv na volebný výsledok je len veľmi malý. V prípade malých obcí potom udeľovanie preferencií závisí od počtu kandidátov. V prípade, že sa o zastupiteľské kreslo uchádza menej kandidátov, resp. rovnaký počet aký je počet rozdeľovaných mandátov, je preferenčné hlasovanie prítomné len vo veľmi obmedzenej miere alebo sa nevyužíva vôbec, a volebný systém sa tak mení v neobmedzené hlasovanie. V opačnom prípade, kde je počet kandidátov vyšší, než je veľkosť voleného zastupiteľstva, sa potom preferenčné hlasovanie využíva vo väčšej miere, nakoľko má potenciál ovplyvniť i konečné výsledky volieb (Balík et al. 2015: 64–68).

Ako predchádzajúce riadky naznačujú, špecifikom pre voľby v najmenších obciach je situácia, kedy sa do volebného súboja prihlási práve toľko kandidátov, koľko sa volí členov obecného zastupiteľstva. V takomto prípade sa jedná o nesúťaživé voľby, pričom kvality kandidátov či ich postavenie v rámci kandidátnej listiny nemajú na ich zvolenie žiadny vplyv, a voľby sa tak stávajú len akýmsi legitimačným prostriedkom nabytia mandátu kandidátmi. Taktiež je za nesúťaživé voľby potom možné považovať i tie, ktorých za zúčastní len jedna volebná strana, hoci počet kandidátov je vyšší než počet rozdeľovaných mandátov. Nesúťaživosť volieb v takýchto prípadoch potom vyplýva z charakteru volebného systému, kedy o zvolení kandidátov nemusí nutne rozhodnúť ich úspech vo voľbách, vyjadrený absolútnym počtom získaných hlasov, ale hlavne ich postavenie na kandidátnej listine, o ktorom môže v niektorých prípadoch rozhodovať i lós.

Z uvedeného teda vyplýva, že hoci platia takmer rovnaké volebné pravidlá pre oba typy obcí, tak v odlišne veľkých obciach, môže byť charakter politickej súťaže rozdielny, a vo výsledku vedie k utváraniu odlišných politických systémov či politickej praxi, a preto je zaiste potrebné s týmto faktorom počítať i v následnej analýze.¹² (Ryšavý, Šaradín 2010: 720) Rovnako politické strany sú nútené voliť v každom type

¹² Jeden z rozdielov vo volebných pravidlách je, napr. ten, že zákon umožňuje rozčleniť obec na viacero volebných obvodov. (Zákon č. 152/ 1994 Sb.) Toto znenie zákona sa dotýka väčších obcí, a jeho účelové využitie dokáže zvýhodniť veľké politické strany kandidujúce danej obci.

obcí inú stratégiu. Krátky náhľad do tejto problematiky poskytuje nasledujúca podkapitola.

1.5. Politické strany a nezávislí kandidáti

Politické strany sú základným prvkom reprezentatívnej demokracie a v súčasných moderných demokraciách si je bez nich len s ťažkosťou možné predstaviť existenciu politiky. Ako nedeliteľnú súčasť politického systému ich popisuje i Ústava Českej republiky a svoju úlohu zohrávajú na všetkých politických úrovniach v ČR. (Ústava ČR, čl. 5.)

V prípade komunálnej úrovne politiky sa však politológovia zhodujú na tom, že rola politických strán je značne obmedzená. (Vávra 2007; Balík 2009; Čmejrek, Bubeníček, Čopík 2010; Ryšavý, Šaradín 2010) Dôvodov je hneď niekoľko. V prvom rade je to dôsledok toho, že vo voľbách do zastupiteľstiev obcí kandiduje výrazné množstvo nezávislých kandidátov, a to buď samostatne, alebo v rámci združení nezávislých kandidátov. Taktiež mnoho kandidátov, ktorí sú umiestnení na kandidátnych listinách politických strán, nemá žiadnu politickú príslušnosť, to sú tzv. bezpartijní kandidáti. Rovnako dôležitá je tiež skutočnosť, že na tejto úrovni politiky dochádza k pomerne výraznej fluktuácii kandidátov medzi rôznymi kandidátnymi listinami navzájom, čo vo výsledku oslabuje celkovú ideologizáciu komunálnej politiky. (Balík 2009; Ryšavý, Šaradín 2010; Čmejrek, Budbeníček, Čopík 2010)

Menšia dôležitosť straníckej príslušnosti sa potom prejavuje i v rámci zastupiteľskej praxe. V mnohých obciach je v rámci zastupiteľstva zastúpený veľký počet politických subjektov, a rozhodovací proces tak nepodlieha straníckej logike, a rovnako aj spomínaná ideológia v rámci správy obce je obmedzená. (Outlý 2004; Bernard et al. 2012) To sa týka predovšetkým malých obcí, kde vzťahy medzi elitami majú mnohokrát osobnú povahu. V prípade stredne veľkých obcí a veľkých miest sa však situácia začína pomerne odlišovať a miestny stranícky systém sa z rastúcou veľkosťou obce začína v mnohých ohľadoch podobať tomu na vyšších úrovniach politiky. A hoci ani v týchto prípadoch ideologizácia politiky nie je tak výrazná ako na úrovni parlamentu, určite je zreteľnejšia, než je tomu v prípade malých obcí. Táto skutočnosť je do veľkej miery spôsobená tým, že s rastúcou veľkosťou obce sú

častokrát vytesnení nezávislí kandidáti, práve kandidátmi parlamentných strán, a ich dôležitosť tak s rastúcou veľkosťou obce klesá. (Bubeníček 2005: 9–14)

Všeobecne je tak pozícia stranických a nezávislých kandidátov na komunálnej úrovni v značnej miere odlišná. To sa okrem spomínanej dôležitosti a početnosti jednotlivých typov kandidátov prejavuje, napr. i pri výbere kandidátov, resp. zostavovaní kandidátnych listín. Významným faktorom, ktorý ovplyvňuje prvotnú selekciu kandidátov v rámci politických strán je zaiste volebný systém ako celok. (Outlý et. al 2013: 7)

Hoci majú veľké parlamentné strany výhodu v rámci nominácie kandidátov, ukázalo sa, že i ony pri tomto procese narážajú na vážny problém. Tým je skutočnosť, že nedisponujú dostatočným počtom straníkov, ktorých by do volieb postavili. Klesajúci počet straníkov má potom za následok zvyšovanie počtu kandidátov bez politickej príslušnosti. V tomto ohľade sa pre politické strany, ktoré trápí odliv členov javí výhodné znenie volebného zákona, ktorý ako už bolo spomínané, umožňuje kandidovať koalícii politických strán či hnutí a nezávislých kandidátov. Politické strany taktiež môžu dopĺňať svoje kandidátne listiny i nestranickými kandidátmi. Pokiaľ by volebný zákon takúto kandidatúru neumožňoval, dosahovali by predovšetkým podiely členov strán z počtu nimi navrhnutých kandidátov omnoho menšie hodnoty. Ako popisujú D. Ryšavý a P. Šaradín vo svojej štúdií venujúcej sa práve tejto problematike v kategórii malých obcí, teda do 3000 obyvateľov, netvorí u žiadnej z politických strán, ktoré pôsobia i na parlamentnej úrovni, jej členovia nadpolovičnú väčšinu všetkých kandidátov. Najviac vlastných straníkov obsadzuje KSČM, čo je ale pochopiteľné, nakoľko má spomedzi českých parlamentných strán i najväčšiu členskú základňu. Ako už bolo spomenuté, tak vo všeobecnosti platí, že s rastúcou veľkosťou obce sa výrazným spôsobom zvyšuje i podiel nominovaných straníkov, a naopak klesá podiel bezpartajných či nezávislých kandidátov.¹³ (Ryšavý, Šaradín 2010: 723–725) Ostatne, v prípade malých obcí sa často ani nemusia vyskytovať miestne organizácie parlamentných strán, a teda skôr prevažujú kandidátne listiny nezávislých kandidátov či ich združení. I z tohto dôvodu sú potom vzorce voličského chovania miestneho elektorátu, napr. v porovnaní s parlamentnými voľbami výrazne odlišné. (Bubeníček 2005: 9–14)

¹³ Ako upozorňujú Ryšavý a Šaradín, túto možnosť pravdepodobne zo strategických dôvodov nevyužíva KSČM v prípade najväčších miest a Prahy. (Ryšavý, Šaradín 2010:724)

Ako však už bolo v kapitole pojednávajúcej o možnostiach kandidatúry naznačené, tak najmä pre nezávislých kandidátov môže byť jednoduchšie založiť si politickú stranu, než získať stanovený percentuálny podiel hlasov občanov nevyhnutný ku kandidatúre. Niektorí kandidáti potom túto možnosť i skutočne využívajú. To však vedie k tomu, že dochádza k zakladaniu politických subjektov, ktoré sú formálne stranami, no v názve majú slovo „nezávislosť“, poprípade nejaké miestne či regionálne vymedzenie. Postupne došlo i k centralizácii tohto postupu, kedy vznikajú „nezávislé“ strany s celoštátnou pôsobnosťou. Ich cieľom však býva skôr poskytnutie akéhosi zastrešenia nezávislým lokálnym kandidátom, než dosiahnutie politického úspechu na celoštátnej úrovni. (Balík 2009: 90–92) V dôsledku tohto, nie príliš šťastne koncipovaného volebného zákona do zastupiteľstiev obcí, následne v Českej republike existuje pomerne neprehľadná sieť lokálnych politických strán, s ktorých mnohé nevyvíjajú takmer žiadnu aktivitu. (Outlý 2004: 21) Takéto politické strany potom nie sú ničím iným, než len prostriedkom, ako sa vyhnúť procesu zbierania potrebných podpisov a registrácii kandidátnej listiny. (Vávra 2007)

Z uvedeného popisu je možné konštatovať, že pozícia politických strán a nezávislých kandidátov na komunálnej úrovni je v značnej miere odlišná a závisí na mnohých faktoroch, z ktorých niektoré boli popísané práve v tejto podkapitole. Naplnenosť kandidátnej listiny, či v prípade politických strán počet dostupných straníkov, tak majú zásadný vplyv ako na nominačné procesy v rámci politických strán, tak aj na konečnú podobu volebných výsledkov. Ak je, ale vo všeobecnosti význam politických strán, resp. straníckej príslušnosti v komunálnych voľbách oslabený, môžeme očakávať, že i pre voličov nebude táto informácia pri výbere kandidátov zásadná a ich rozhodnutie tak budú výraznejšie ovplyvňovať iné faktory.

1.6. Výsledky volieb do zastupiteľstiev obcí v roku 2014 v Olomouckom kraji

Zatiaľ posledné voľby do obecných zastupiteľstiev sa uskutočnili 10.–11. októbra 2014. Volieb sa v tomto roku zúčastnila menej než polovica voličov, a to konkrétne 44,46 % z nich. Najvyššia účasť voličov bola zaznamenaná na Vysočíne (52,11 %), a naopak najmenej voličov prišlo k volebným urnám v hlavnom meste (37,73 %).

V Olomouckom kraji sa v komunálnych voľbách v roku 2014 rozdeľovalo 3974 mandátov, pričom veľkosť zastupiteľstiev v rámci jednotlivých obcí sa pohybovala od 5 po 45 zastupiteľov. O mandát sa v tomto kraji uchádzalo 16116 kandidátov. Volebná účasť v Olomouckom kraji sa s hodnotou 44,76 % takmer zhodovala s celoštátnym priemerom. V rámci jednotlivých okresov Olomouckého kraja najvyššiu volebnú účasť zaznamenal okres Prostějov - 49,92 %, a naopak tú najnižšiu okres Olomouc, pričom rozdiel vo volebnej účasti medzi nimi činil 8,73 %.

Čo sa výsledkov volieb týka, tak z hľadiska typu volebnej strany získali v Olomouckom kraji najviac hlasov nezávislí kandidáti. Tí v konečnom súčte všetkých miestnych združení nezávislých kandidátov¹⁴ získali 18,49 % odovzdaných hlasov a svoju dominanciu potvrdili takmer vo všetkých okresoch tohto kraja. Výnimkou bol iba okres Olomouc, kde prvenstvo získalo hnutie ANO 2011. Z etablovaných parlamentných strán si najlepšie počínala ČSSD, ktorá so ziskom 13,47 % hlasov skončila v rámci kraja na druhom mieste. Desaťpercentnú hranicu sa podarilo prekonať ešte hnutiu ANO 2011 (12,63 %) a KDÚ-ČSL 10,29 %.

Za zmienku určite stojí fakt, že kandidáti miestnych združení nezávislých kandidátov dokázali v konečnom súčte pri zisku necelých 18,5 % hlasov obsadiť takmer 54 % všetkých zastupiteľských postov v Olomouckom kraji, čo v absolútnych číslach činí 2128 mandátov. Naopak, druhý najúspešnejší subjekt, čo sa počtu hlasov týka, teda ČSSD, získal len 209 zastupiteľských kresiel, čo činí niečo málo cez 5 % kresiel z ich celkového počtu. Horšie v tomto ohľade dopadla i strana ANO 2011, ktorá i napriek tretiemu najvyššiemu podielu absolútnych hlasov dokázala získať len 2,04 % mandátov. Opačný prípad potom predstavujú, napr. volebné strany KDÚ-ČSL či STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ, ktoré získali vyšší percentuálny podiel zastupiteľských kresiel, než aký bol ich percentuálny podiel získaných hlasov. Táto disparita medzi podielom získaných hlasov a podielom pridelených mandátov vyplýva zo špecifickej povahy komunálnych volieb.¹⁵ Preto je pre kandidujúce subjekty dôležité, aby si boli tejto skutočnosti

¹⁴ Sdružení nezávislých kandidátů - místní sdružení celkem

¹⁵ V podstate sa jedná o to, že výhodu majú tie politické strany, ktoré disponujú väčším množstvom stránkov, resp. prípadne tie politické strany, ktoré si vedia zaistiť dostatočný počet nestraníckych kandidátov, a môžu sa tak o mandáty uchádzať vo viacerých obciach. Ako bolo spomenuté v predchádzajúcej podkapitole, sídelná štruktúra Českej republiky je tvorená veľkým množstvom prevažne malých obcí, a práve v malých obciach je i v dôsledku nižšej konkurencie pre politické strany jednoduchšie získavať mandáty. Pochopiteľne, politické strany v malých obciach potrebujú k zisku mandátu podstatne nižší počet voličských hlasov, než je tomu napr. v mestách. Preto pokiaľ dokáže strana takto efektívne získavať mandáty, teda za čo najmenšieho počtu hlasov získať, čo najväčší počet mandátov, prejaví sa to i vo výslednom pomere, kedy percentuálny podiel zisku mandátov môže byť podstatne vyšší, než percentuálny podiel získaných hlasov.

vedomé a volili takú stratégiu, ktorá im za čo najnižších volebných nákladov prinesie, čo najlepšie volebné výsledky.

2. Individuálne charakteristiky kandidátov ako informačné skratky pre voličov v kontexte volieb s nízkou informovanosťou

Klasická teória zastupiteľskej demokracie sa zakladá na tom, že informovanosť občanov je v procese reprezentácie veľmi dôležitá, inak môže byť demokracia nahradená vládou elít. (Dahl 1995) Niektorí autori klasických teórií zasa argumentujú, že racionálna voľba je taká, kedy si jedinec zvolí možnosť, ktorá mu je najviac k úžitku, pričom sa snaží dosiahnuť, čo najlepšie výsledky, s čo najmenšími nákladmi. Pokiaľ je teda získavanie politických informácií pre voličov v tomto zmysle nákladnejšie, než je očakávaný úžitok z tejto činnosti, tak potom sa chovajú racionálne práve vtedy, pokiaľ sú ich volebné rozhodnutia len čiastočne založené na informáciách. V podstate sa jedná o akýsi paradox reprezentácie, ktorý je možné považovať tiež za paradox informačný, keďže efektívna reprezentácia je vystavaná na rozhodnutiach dobre informovaných, racionálnych občanov, ktorí sa však chovajú individuálne racionálne, len v tom prípade, že sa rozhodnú zostať neinformovaní. (Downs 1957, Riker, Ordershook 1968) V prípade volieb z nízkou informovanosťou (*low information elections*) sa potom voliči chovajú racionálne, keď si nedostatok informácií, ktoré o kandidátoch majú, kompenzujú skrze, tzv. informačné skratky. (Popkin 1991)

Ako informačné skratky je v tomto kontexte nutné chápať individuálne charakteristiky kandidátov, ktoré nedostatočne informovaným voličom slúžia ako pomocné kritériá, na základe ktorých sa rozhodujú, ktorý z uchádzačov o verejný mandát by najlepšie reprezentoval ich záujmy. Zdrojom týchto skratiek je pre voličov hlasovací lístok, na ktorom sú niektoré z nich explicitne uvedené, napr. vek, titul, zamestnanie, stranícka príslušnosť, poradie na kandidátnej listine, vzhľad, alebo sa z informácií na ňom uvedených dajú jednoducho vyvodit', napr. pohlavie, dosiahnuté vzdelanie, etnicita, či rasa. (Banduci et al. 2008; Bartels 1996; Boas 2014; Cutler 2002; Lutz 2009; Matson, Fine 2006; McDermott 1997; McDermott 1998; McDermott 2005; Metchel 2014) V prípade volieb s veľmi nízkou informovanosťou môžu byť tieto skratky dokonca jedinou informáciou, ktorú voliči o nominovaných kandidátoch majú. (Matson, Fine 2006: 51) Z uvedeného teda vyplýva, že výsledky volieb z nízkou informovanosťou ovplyvňujú také faktory, ktoré nemusia mať žiadny vzťah s

kvalifikáciou kandidáta pre výkon volenej funkcie, a taktiež sa nutne nemusia zakladať na zhode politických postojov voliča a voleného kandidáta.

Spôsob, akým jednotlivé skratky v podobe individuálnych vlastností nominovaných kandidátov ovplyvňujú volebné chovanie elektorátu, nie je celkom jednoznačný. V literatúre zaoberajúcej sa touto témou, boli sformulované dve základné hypotézy, ktoré sa snažia tento vzťah vysvetliť.

Prvá hypotéza vychádza z predpokladu, že voliči tieto informačné skratky hodnotia na základe spoločenských či politických stereotypov prevládajúcich v danej spoločnosti. To znamená, že voliči disponujú predstavou o tom, ktorá sociálna skupina či jedinci sú kompetentnejší zastávať zastupiteľský úrad, a ktorí sú naopak pre výkon funkcie menej vhodní. Výsledky niekoľkých výskumov poukazujú na to, že voliči dávajú prednosť, napr. príslušníkom väčšinových skupín v spoločnosti, osobám z atraktívnym zamestnaním, príťažlivým vzhľadom, ale tiež kandidátom, ktorí sú na kandidátnych listinách umiestnení na vyšších priečkach. (Bernard 2012: 615–618; Dolan 2010; Lutz 2010; McDermott 1998; McDermott 2005; Matson, Fine 2006)

Druhá hypotéza reprezentuje názor, že voliči vo svojej voľbe uprednostňujú takých kandidátov, ktorí sú im samotným, čo najviac podobní. Táto podobnosť sa potom môže vzťahovať na socio-demografické charakteristiky alebo politické preferencie. Voliči v tomto prípade jednoducho predpokladajú, že takíto im podobní kandidáti budú lepšie presadzovať a hájiť ich záujmy. V hlasovaní sa to následne prejaví napr. tak, že ženské voličky dajú prednosť ženským kandidátkam, členovia menšinového etnika v spoločnosti budú preferovať kandidátov rovnakej etnickej príslušnosti alebo starší voliči budú hlasovať za kandidáta z radov ich vekovej kategórie. (Bernard 2012: 615–618, Conover, Feldman 1989, Cutler 2002)

Podľa autorky práce je potrebné brať do úvahy obe načrtnuté hypotézy, nakoľko sa navzájom nevyklúčujú, ale naopak, určitým spôsobom dopĺňajú. A hoci táto práca nevychádza z dát, ktoré by nám zdieľovali informáciu o skladbe elektorátu, a teda by podporili, resp. vyvrátili platnosť druhej predstavenej hypotézy, určite je potrebné počítať s tým, že podobnosť s niektorým kandidátom môže u niektorých voličov zohrať významnú rolu. Primárne však táto práca bude vychádzať z prvej predstavenej hypotézy, ktorá predpokladá, že v prípade volieb z nízkou informovanosťou, kedy voliči nedisponujú o nominovaných kandidátoch inými informáciami než tými, ktoré sú uvedené na volebnom lístku, budú ich voľbu ovplyvňovať najmä spoločenské stereotypy, ktoré v rámci ich spoločnosti dominujú.

2.1. Stav výskumu individuálních charakteristik kandidátov v prácach zahraničných autorov

Individuálne charakteristiky, resp. informačné skratky pre voličov, ktoré sa na volebných lístkoch zvyčajne vyskytujú, je možné rozdeliť do dvoch základných skupín. Prvou z nich sú tie informácie o kandidátoch, ktoré sa vzťahujú k ich socio-demografickým charakteristikám. Do tejto skupiny patria, napr. pohlavie, vek, bydlisko, zamestnanie alebo etnická či rasová príslušnosť kandidáta. Druhú skupinu potom tvoria politické charakteristiky, medzi ktoré sa radí, napr. politická príslušnosť kandidáta, typ politického subjektu, za ktorý vo voľbách kandiduje, jeho prípadná predchádzajúca politická skúsenosť, ale taktiež jeho umiestnenie na kandidátnej listine.

Nasledujúce podkapitoly na niekoľkých príkladoch predstavujú, ako pristupovali k štúdiu individuálnych charakteristik kandidátov zahraniční autori, a aké výsledky im tieto štúdie priniesli. V prípade socio-demografických charakteristik to sú pohlavie a zamestnanie kandidáta, a z politických sa jedná o poradie na kandidátnej listine, predchádzajúcu politickú skúsenosť a stranícku príslušnosť. Na záver sú v stručnosti predstavené taktiež štúdie vzťahujúce sa ku socio-demografickým charakteristikám kandidátov, ktoré síce v kontexte komunálnych volieb v Českej republike nie sú úplne relevantné, resp. by ich vplyv bolo pomerne zložité skúmať, no pre komplexnejší náhľad do tejto problematiky sa javí dôležité aspoň niektoré z nich spomenúť.

2.1.1. Socio-demografické charakteristiky

Mnohí odborníci sa pokúšali zistiť či pohlavie kandidáta môže ovplyvniť rozhodovanie voliča. (McDermott 1997; McDermott 1998; Huddy, Terkildsen 1993; Kelley, McAllister 1984; Matson, Find 2006) Pohlavie ako informačná skratka nebýva na hlasovacom lístku explicitne uvedené, avšak volič si ho môže jednoducho odvodiť od krstného mena či priezviska kandidáta. Následne sa potom rozhoduje na základe postojov, ktoré odrážajú jeho vzťah k danému pohlaviu. Mnohé štúdie poukazujú na to, že voliči vnímajú ženské kandidátky odlišným spôsobom, než ich mužských protikandidátov. Voliči totiž ženy, uchádzajúce sa o politický mandát, hodnotia z pohľadu genderových stereotypov, ktoré prevládajú v danej spoločnosti. (Eagly,

Mladinic 1989) Tie sa na jednej strane týkajú presvedčení a ideologickej orientácie, ktoré ženy v politike zvyčajne zastávajú. V tomto ohľade sa má za to, že ženské kandidátky sú liberálnejšie, než kandidáti mužského pohlavia. To dokazujú predovšetkým štúdie z amerického prostredia. (Huddy, Terkildsen 1993; Koch 2000) Na druhej strane potom vychádzajú tieto stereotypy zo sociálneho kontextu a charakterových vlastností nežnejšieho pohlavia, kedy sú ženy v spoločnosti považované za súcitnejšie, starostlivejšie či dokonca aj dôveryhodnejšie než muži. Tieto, a podobné vlastnosti prisudzované ženám, tak môžu vo voľičoch vzbudzovať pocity, že ženské kandidátky sú kompetentnejšie riešiť niektoré spoločenské či politické otázky. To sa môže týkať, napr. oblastí akými sú vzdelanie, zdravotná starostlivosť či sociálna politika. Rovnako existujú u voľčov predpoklady, že práve ženy vo verejných úradoch budú funkciu vykonávať eticky a čestne. (Dolan 2014: 97–99; McDermott 1998: 898–900) Pokiaľ majú teda voliči všeobecne pozitívny vzťah k ženám, budú i ženské kandidátky hodnotiť priaznivejšie a voliť ich.¹⁶ A hoci v prípade niektorých regiónov či kultúr výskumy predpokladajú určitú mieru diskriminácie ženských kandidátok (Fox, Smith 1998), väčšina výskumov dokazuje, že práve voľby z nízkou informovanosťou na lokálnej úrovni sú pre ženské kandidátky priaznivé. (Matson, Fine 2006: 52) Odborníci sa tak zhodujú, že pohlavie kandidáta môže ovplyvniť rozhodnutie voliča.

Na hlasovacích lístkoch sa môže taktiež nachádzať údaj, ktorý nás informuje o povolání kandidáta. Túto informačnú skratku môžu voliči využiť na posúdenie toho, či je daný kandidát dostatočne kvalifikovaný a skúsený zastávať funkciu, o ktorú sa uchádza, teda o mandát zastupiteľa. (Campbell, Cowley 2014: 753; McDermott 2005) Hodnotenia jednotlivých kandidátov zo strany voľčov môžu vychádzať z podobného princípu, akým posudzuje zamestnávateľ kandidátov do určitého zamestnania. Na základe informácie o predchádzajúcom zamestnaní môže zamestnávateľ zhodnotiť, nakoľko kompetentný je tento kandidát vykonávať pozíciu, o ktorú sa uchádza, resp. ako môže nadobudnuté skúsenosti zúročiť i v novom zamestnaní. Následne zamestnávateľ vyhodnotí, ktorí z uchádzačov sa i s ohľadom na jeho minulé zamestnanie hodí pre výkon novej funkcie najlepšie a svoju dôveru mu vyjadrí tým, že ho do ponúkanej funkcie i obsadí. (McDermott 2005)

¹⁶ Výsledky štúdie M. McDermottovej z amerického prostredia poukazujú na to, že sú to skôr liberálnejší voliči, ktorí dávajú prednosť ženským kandidátkam. (McDermott 1998)

Samozrejme, táto analógia nie je stopercentná. Najväčší rozdiel v prípade volieb s nízkou informovanosťou je pravdepodobne v tom, že voliči, na rozdiel od zamestnávateľov, nemajú k dispozícii žiadny pohovor s kandidátom, v rámci ktorého by si potvrdili alebo vyvrátili dojmy, ktoré o kandidátovi skrze informáciu o jeho povolaní nadobudli. Voliči tak posudzujú kandidátov len skrze túto informáciu o zamestnaní a záleží len na nich, ako ju vyhodnotia. Napríklad si predstavme kandidáta, ktorého údaj o povolaní nám prezrádza, že pracuje ako výkonný riaditeľ nejakej firmy. Voliči na základe tejto informácie môžu, napr. usúdiť, že daný kandidát disponuje pomerne značnými organizačnými či manažérskymi skúsenosťami. Jedná sa tak v podstate o vlastnosti, ktoré očakávajú aj od svojho zastupiteľa. To však nutne neznamená, že výkonní riaditelia sú kvalifikovaní byť poslancami, alebo že sú kvalifikovanejší, než kandidáti s iným zamestnaním. Voliči tak môžu len predpokladať, že uvedené povolanie naozaj svedčí o kompetencii a kvalitách kandidátov. Tieto predpoklady však môžu mať zásadný vplyv na ich následné volebné rozhodovanie. (McDermott 2005) Keďže práca obecného zastupiteľa si vyžaduje rozhodovanie o dôležitých veciach ako sú obecný rozpočet, rozvoj infraštruktúry či obchodné záležitosti, kandidáti ktorých povolanie bude indikovať patričné kompetencie v týchto oblastiach môžu byť značne zvýhodnení (Metchel 2014) Pochopiteľne, kandidáti so zamestnaním, ktoré priamo indikuje predchádzajúcu politickú skúsenosť alebo výkon funkcie v rámci voleného úradu sa môže zdať voličom atraktívnejší, a to práve s ohľadom na spomínané očakávané skúsenosti. I niekoľko štúdií potvrdzuje úspešnosť práve takýchto skúsených kandidátov. (Krebs 1998: 922–924; Trounstone 2009; Trounstone 2011)

Dôležitú úlohu môže potom zohrať i reputácia daného povolania v spoločnosti. Bolo dokázané, že verejnosť v rámci hodnotenia zamestnaní rozlišuje rôzne stupne ich reputácie. Štúdie z Nemecka, napr. poukazujú na to, že občania považujú povolania ako fyzik, pastor či profesor za vysoko rešpektované v spoločnosti. Naopak, povolania ako politik či líder odborov majú podstatne nižšiu reputáciu. (Metchel 2014) Voliči tak môžu mať tendenciu voliť kandidátov s takým zamestnaním, ktoré buď oni sami považujú za prestížnejšie, alebo ktoré sú takto vnímané spoločnosťou.

Na zamestnanie kandidáta môže byť nazerané taktiež z politického, resp. ideologického hľadiska, kedy voliči zastávajúci rozličné politické ideológie, budú preferovať kandidátov z rôznych zamestnaní. Bolo dokázané, že voliči uprednostňujú kandidátov s rovnakým povolaním, aké vykonávajú oni samotní, alebo tých kandidátov,

ktorých povolanie v nich vyvoláva akúsi ideologickú blízkosť. Štúdie, napr. poukazujú na to, že ľavicoví voliči majú tendenciu podporiť kandidátov so sociálne zameraným povolaním, napr. učiteľov alebo sociológov, zatiaľ čo tí pravícoví preferujú skôr právnikov, manažérov, inžinierov či obchodníkov, teda kandidátov z biznis sféry. (Sajons 2011)

2.1.2. Politické charakteristiky

Ako niektoré výskumy naznačujú poradie kandidátov v prípade volieb z nízkou informovanosťou voličov môže zásadným spôsobom ovplyvniť šance na zvolenie kandidáta. (Brockington 2003; Lutz 2010; Kelley, McAllister 1984; Meredith, Salant 2013; Miller, Krosnick 1998) Samozrejme, pri úvahe vplyvu tejto informačnej skratky je potrebné brať do úvahy ako charakter volebného systému, tak aj charakter kandidátnej listiny, resp. hlasovacieho lístka. Kandidáti môžu byť zoradení, napr. na základe nominačných procesov či hierarchie v strane, za ktorú vo voľbách kandidujú, a ich pozícia tak určitým spôsobom môže vypovedať aj o kvalite kandidáta. Na druhej strane však môže byť konečné poradie kandidátov na hlasovacom lístku určené náhodne, napr. na základe abecedného poradia ich mien.

Výsledky štúdií v prípade krajín, kde je poradie kandidátov určené práve druhým popísaným spôsobom, teda náhodne, väčšinou na základe abecednej postupnosti, potvrdzujú, že výhodu majú práve tí kandidáti, ktorých priezvisko sa začína písmenom na začiatku abecedy, a to práve z toho dôvodu, že sú umiestnení na vyšších priečkach hlasovacieho lístka. Dôvodom je skutočnosť, že pokiaľ sa volič nemôže rozhodnúť medzi kandidátmi, napr. na základe ich politickej príslušnosti, alebo jednoducho neprikladá voľbe dostatočný záujem, rozhodne sa jednoducho pre prvého kandidáta, ku ktorému nemá žiadne výhrady. (Brockington 2003; Meredith, Salant 2013) Nakoľko však umiestnenie kandidátov v uvedenom príklade nutne neodráža ich skutočné kvality, rozhodnutie pre ich voľbu je možné pripisovať skôr psychologickému efektu pozície kandidáta, než racionalite výberu voliča. (Miller, Krosnicka 1998: 293–295)

Možno aj práve preto potvrdili význam poradia na hlasovacom lístku a výhodu pre vyššie umiestnených kandidátov práve štúdie, ktoré sa venovali voľbám na nižšej úrovni alebo u volieb, kedy sú informácie o kandidátoch limitované. (Brockington

2003; Meredith, Salant 2013; Miller, Krosnick 1998). Naopak, v prípade významnejších, napr. celoštátnych volieb alebo tých, ktoré sa vyznačujú vysokou straníckou profiláciou kandidátov, štúdie potvrdzujú skôr žiadny, alebo len veľmi malý vplyv poradia na úspech kandidátov a konštatujú, že v prípade tohto typu volieb je nutné počítať z výraznejším vplyvom iných faktorov. (Kelley, McAllister 1984; Miller, Krosnick 1998).

Ďalšou informačnou skratkou môže byť pre voliča politická príslušnosť kandidáta, ktorá zohráva dôležitú úlohu najmä v súvislosti s vnímaním jeho politickej a ideologickej pozície. V prípade, že sa volič s nejakou z politických strán identifikuje, to znamená, vytvorí si akési psychologické puto založené na zdieľaní spoločných princípov a hodnôt, ktoré táto strana deklaruje, bude s veľkou pravdepodobnosťou následne na základe tohto zdieľaného presvedčenia posudzovať i politické udalosti či politických aktérov. (Campbell et al. 1960)

Pokiaľ teda voliči predpokladajú, že politická príslušnosť kandidáta bude odrážať i jeho postoje k určitým politickým témam, budú si vyberať práve takých kandidátov, ktorých stranícka príslušnosť sa zhoduje z ich vlastnou politickou identitou. S voľbou stranického kandidáta tak voliči vyjadria podporu i strane, za ktorú vo voľbách kandiduje (Conover, Feldman 1989: 915–916). Z uvedeného tak môže vyplývať, že voliči berúc do úvahy práve túto informačnú skratku, vyjadrujú sympatie skôr politickej strane, za ktorú daný kandidát kandiduje, než jemu samotnému. V tomto prípade treba podotknúť, že vo väčšine prípadov zvolení poslanci nie sú žiadnym spôsobom viazaný straníckou disciplínou, a preto nemusia nutne nasledovať politickú líniu strany. V takomto prípade takáto skratka nemá hodnotu informačnú, ale skôr zavádzajúcu. Naopak voliči, ktorí sa zo žiadnou z politických strán neidentifikujú môžu zasa podliehať vplyvu, tzv. straníckych stereotypov, a to za predpokladu, že si vedia danú stranu zaradiť, napr. aspoň v rámci jej ideologickej roviny. Bez nejakých bližších informácií tak budú predpokladať, že konzervatívne strany budú klásť, napr. väčší dôraz na tradičné hodnoty v spoločnosti, než tomu bude v prípade liberálov. Potom sa už len rozhodnú, ktoré hodnoty vyznávajú oni samotní, a na základe tohto kritéria budú posudzovať i ostatných kandidátov. (McDermott 2009: 607) Samozrejme, v prípade nestraníckych kandidátov musia potom voliči využívať ostatné skratky.

Špecifické postavenie medzi ostatnými majú potom tí kandidáti, ktorí už zastávali politickú funkciu, o ktorú sa vo voľbách uchádzajú i v niektorom z predchádzajúcich volebných období, resp. tí, ktorí sa za takejto funkcie uchádzajú

o mandát opätovne. Väčšina štúdií sa potom zameriava na druhú spomínanú skupinu, teda tzv. inkumbentov. Mnoho výskumov potvrdilo, že inkumbenti majú podstatne vyššiu šancu obhájiť mandát, a to v porovnaní s kandidátmi, ktorí sa o mandát uchádzajú prvýkrát.¹⁷ (Krebs 1998; Trounstine 2009; Trounstine 2011) Táto zvýhodnená pozícia pre inkumbentov môže vyplývať jednoducho z toho, že sa jedná o kandidátov, ktorí už v predchádzajúcich voľbách potvrdili svoje kvality tým, že boli do funkcie zvolení. V takomto prípade má informačná skratka akýsi selekčný efekt, v tom zmysle, že inkumbenti sú lepšími kandidátmi, jednoducho preto, že už raz boli zvolení. (Bernard 2012: 617; Trounstine 2009). Vo voľbách z nízkou informovanosťou pritom nezáleží, ako si kandidát počínal vo funkcii, teda či rolu reprezentanta občanov i úspešne zvládol. (Kahn in McDermott 2005: 204–205)

2.1.3. Ďalšie vybrané charakteristiky

Odborné práce zahraničných autorov venujúcich sa tejto téme však ponúkajú mnoho ďalších námetov, ako sa dá k údajom uvedeným na hlasovacom lístku pristupovať. Ako už bolo spomínané, niektoré z nich sú však v kontexte volieb v Českej republike neaplikovateľné, pretože buď to sa na hlasovacom lístku nenachádzajú, alebo sa z informácií na ňom dajú, ak vôbec, len veľmi ťažko odvodiť.

Mnoho autorov, napr. dospelo k záveru, že vzhľad kandidátov zohráva pomerne zásadnú úlohu pri rozhodovaní voličov. V prípade volieb z nízkou informovanosťou je však dôležité, aby boli na hlasovacom lístku umiestnené i fotografie kandidátov. Výsledky potom dokazujú, že fyzicky atraktívnejší kandidáti sú vo voľbách úspešnejší, pričom ešte lepšie si v tomto ohľade vedú ženské kandidátky. (Banducci et al. 2008; Berggren, Jordahl, Poutvaara 2006; Lutz 2009; Rosar, Klein, Beckers 2008). Dôvodom úspešnosti atraktívnych kandidátov môže byť fakt, že fyzická príťažlivosť zvyšuje pravdepodobnosť, že si ich voliči všimnú. (Maner et al. 2003). Voliči môžu taktiež

¹⁷ Niektoré štúdie uvádzajú i opačný efekt inkumbencie, čo znamená, že táto informačná skratka môže byť pre niektorých kandidátov značnou nevýhodou. Štúdie, ktoré vyskúmali tento efekt inkumbencie sa však týkajú krajín so špecifickou politickou kultúrou, ako napr. Brazília, kde je i na lokálnej úrovni vysoká miera korupcie pomerne závažným problémom, a kde kandidátom, resp. politikom všeobecne, ide väčšinou o získanie osobných benefítov plynúcich z funkcie, než o reprezentáciu občanov. Voliči potom uprednostnia tých kandidátov, ktorí nie sú zaťažovaný politickou minulosťou. (Klašnja 2015) Nakoľko však značná väčšina výskumov potvrdzuje, že v prípade volieb z nízkou informovanosťou majú inkumbenti väčšiu šancu na zvolenie, bude i táto práca vychádzať z tohto predpokladu.

vnímat' atraktívneho kandidáta pozitívnejšie, pretože tak vnímajú všeobecne i atraktívnych ľudí v spoločnosti. Atraktivita kandidáta tak môže pozitívnym spôsobom ovplyvniť i vnímanie ďalších kvalít kandidáta, ktoré očakávajú i od svojho zastupiteľa. (Haas, Gregory 2005)

V prípadoch, kedy je možné si z mena kandidáta vyvodit' i jeho etnicitu, môže byť i táto informačná skratka pre niektorých voličov smerodajná. Väčšina štúdií, ktoré sa snažia zistiť vplyv etnicity kandidáta na rozhodovanie voličov je založená, na tzv. identifikačnej teórii. Tá predpokladá, že voliči preferujú kandidátov, ktorí spadajú do rovnakej etnickej skupiny, ako oni samotní. (Huddy 2001). Niektorí autori potom uvádzajú, že následné rozhodovanie voličov je založené na akomsi psychologickom prepojení, ktoré pramení zo zdieľaného členstva v rovnakej sociálnej skupine a voľba, berúca do úvahy etnickú príslušnosť kandidáta, potom vychádza z pocitov skupinovej solidarity. Skupiny menšinového etnika v spoločnosti tak môžu byť v dôsledku tejto skupinovej solidarity značne diskriminované. Na druhej strane, práve takýto kandidáti môžu byť úspešní, napr. vo volebných obvodoch, kde i väčšina voličov prislúcha k rovnakému etniku, ako on samotný (Pomper in Matson, Fine 2006).

Ďalšou skratkou, ktorú môžu voliči k svojmu volebnému rozhodovaniu využiť je rasa kandidáta. Taktiež ako v prípade vzhľadu, je pre voličov z nízkou informovanosťou najľahšie táto skratka dostupná, pokiaľ sú na hlasovacom lístku uvedené i fotografie kandidátov. Účinky tejto informačnej skratky na rozhodovanie voličov sú podobné, aké boli popísané i u etnicity kandidáta. To v stručnosti znamená, že existuje vyššia pravdepodobnosť, že voliči podporia kandidáta, ktorý zdieľa rovnakú rasovú identitu, ako oni samotní. Taktiež môže v ich rozhodovaní zavážiť stereotypné uvažovanie, kedy napr. kandidátov menšinovej rasy môžu hodnotiť na základe všeobecne prijímaných stereotypov, ktoré o danej rase v spoločnosti prevládajú. (McDermott 1998)

2.2. Stav výskumu individuálních charakteristik kandidátů v pracích českých autorů

Štruktúra volebných lístkov, využívaných v rámci volieb do zastupiteľstiev obcí v Českej republike, dovoľuje zamýšľať sa nad potenciálnym vplyvom individuálnych charakteristík, na rozhodovanie voličov, a teda i na volebný úspech kandidátov, ktorí sa volieb zúčastňujú. Údaje na hlasovacom lístku v českých komunálnych voľbách prezrádzajú voličom o kandidátoch niekoľko základných informácií, ktoré možno i v tomto prípade rozdeliť na informácie socio-demografického a politického charakteru. Pokiaľ sa teda českí voliči nevedia rozhodnúť pre kandidáta na základe jeho politickej príslušnosti či typu subjektu, za ktorý vo voľbách kandiduje, môžu využiť i menej hodnotné informácie, ako sú napr. pohlavie, vek, vysokoškolský titul či zamestnanie kandidáta, ktoré im pomôžu z ponuky, niektorého z nich si vybrať. (Bernard 2012: 615) Nasledujúce podkapitoly predstavujú štúdie autorov, ktoré sa zaoberali práve vplyvom individuálnych charakteristík v kontexte komunálnych volieb v ČR.

2.2.1. Štúdie venujúce sa problematike individuálnych charakteristík v komunálnych voľbách

V Českej republike sa štúdiu vplyvu individuálnych charakteristík kandidátov vo voľbách do obecných zastupiteľstiev venovali dve štúdie. Prvým autorom, ktorý venoval pozornosť tejto problematike bol Josef Bernard. Vo svojom článku *Individuální charakteristiky kandidátů ve volbách do zastupitelstev obcí a jejich vliv na volební výsledky*, z ktorého primárne táto práca vychádza, ponúka rozsiahlu empirickú analýzu výsledkov komunálnych volieb z roku 2010. Podstatou jeho analýzy je zistiť práve vplyv individuálnych charakteristík kandidátov v týchto voľbách, a to ako na umiestnenie kandidátov v rámci jednotlivých kandidátnych listín, tak najmä na získanie mandátu.

Výsledky tejto štúdie poukazujú na to, že individuálne charakteristiky majú vplyv na obe tieto skutočnosti, tzn. poradie na listine aj na voličskú podporu. Najvýznamnejším faktorom, ktorý má vplyv na získanie zastupiteľského kresla je

predchádzajúca volebná skúsenosť v úrade, tzv. inkumbencia. Zvyšné politické charakteristiky kandidátov, ako ich politická príslušnosť či typ politického subjektu, za ktorý kandidujú, majú len sekundárny význam, a čo je dôležité, tak vo veľkosti rôznych obciach je tento ich význam odlišný. Zatiaľ, čo v prípade malých obcí sa ukázali byť úspešnejšie kandidátne listiny nezávislých kandidátov, v prípade veľkých miest zasa víťazili politické strany. Taktiež sa ukázalo, že členovia politických strán získavajú výhodnejšie umiestnenie na kandidátnej listine, no nestraniční kandidáti majú väčšiu šancu získať mandát vďaka preferenčným hlasom voličov. Zo socio-demografických charakteristík sa ukázalo mať pomerne slabý vplyv pohlavie kandidátov. I napriek tomu je však možné sledovať tendenciu umiestňovať ženy v rámci kandidátnych listín na nevýhodnejších pozíciách a v porovnaní s mužmi získavajú mandát vďaka preferenčným hlasom menej často. V dôsledku toho majú ženy o niečo menšiu šancu byť zvolené, než muži. (Bernard 2012)

Vo všeobecnosti však Bernardov výskum, ako i sám uvádza, potvrdil zistenia zo štúdií, ktoré vznikli na túto tému v iných kontextoch a prevažne v zahraničí. Okrem spomínaného silne pozitívneho vplyvu inkumbencie zvyšujú šancu na zvolenie tiež tie vlastnosti, ktoré môžu v očiach voličov vzbudzovať dojem, že kandidát je schopný vykonávať zastupiteľskú funkciu, a to vysokoškolský titul a stredný vek. A hoci je komunálna politika v rámci rôznych veľkých obcí v mnohom odlišná, tento výskum ukázal, že väčšina individuálnych charakteristík kandidátov má v rôznych veľkých obciach podobný vplyv. Čo sa týka posunu kandidátov na voliteľnú pozíciu v dôsledku preferenčných hlasov, tak i napriek tomu, že v malých obciach môžu voliči kandidáta potenciálne poznať i osobne, nedochádza k ich výraznejšiemu posunu zo zadných miest kandidátnych listín, a častejšie sa tak deje v mestách strednej veľkosti. (Tamtéž)

Limity tohto výskumu, ktoré spomína i samotný autor, spočívajú v tom, že do analýzy neboli zahrnutí samostatne kandidujúci kandidáti. Súhrnne tak aspoň konštatuje, že ich šance na zvolenie boli v skúmaných voľbách pomerne vysoké. Ďalší nedostatok, resp. možnosti pre rozšírenie výskumu vidí v zaradení väčšieho množstva individuálnych charakteristík kandidátov, ktoré by mohli ich šance získať mandát výrazne ovplyvňovať. Spomína, napr. reputačné či neformálne vnútrostranícke zdroje jednotlivých kandidátov. Ako však na záver dodáva, dáta, ktoré by bolo možné využiť pre takúto rozsiahlejšiu analýzu nie sú k dispozícii. (Tamtéž)

Druhou odbornou štúdiou, ktorá vznikla na túto tému v kontexte českých volieb, je práca *Candidate ballot information and election outcomes: The Czech Case* dvojice

autorov Štěpána Jurajdy a Daniela Münicha, ktorí do svojej analýzy zahrnuli okrem komunálnych volieb i voľby krajské. Autori v oboch typoch volieb kvantifikovali význam individuálnych charakteristík kandidátov uvedených na volebných lístkoch pre poradie na kandidátnych listinách, získané preferenčné hlasy a konečné volebné výsledky, teda zisk mandátu. Podobne ako Bernard i oni merali vplyv pohlavia, či akademických titulov na volebné výsledky, no okrem toho v rámci analýzy zohľadňovali i možný vplyv niekoľkých vlastností vyplývajúcich z mien kandidátov. V analýze sa zamerali na porovnanie kandidátov v rámci jednej kandidátnej listiny, a nie na zrovnávanie medzi nimi. (Jurajda, Münich 2014)

Výsledkom ich práce bolo, napr. zistenie, že ženy bývajú v tomto type volieb umiestňované na kandidátnych listinách na nižších pozíciách, hoci získavajú takmer identický počet preferenčných hlasov v porovnaní s mužmi. Rovnako analýza preukázala, že pokiaľ je mužský kandidát umiestnený na kandidátnej listine vedľa ženskej kandidátky, táto skutočnosť znižuje pravdepodobnosť jeho zvolenia. Podobne ako v prípade práce Josefa Bernarda i táto štúdia potvrdila veľký pozitívny efekt akademických titulov, a to či už na zisk preferenčných hlasov alebo následný zisk mandátu. Tento jav sa prejavil najmä v menších obciach, kde je relatívne málo vysokoškolsky vzdelaných kandidátov. Detailnejšie potom voliči podľa výsledkov analýzy dávajú prednosť kandidátom z medicínskymi titulmi pred kandidátmi s titulmi právnickými. Čo sa týka vplyvu iných faktorov, ktoré práca Josefa Bernarda neobsiahla, tak výsledky analýzy tejto dvojice autorov preukázali, že napr. popularita mena či etnicita kandidáta (voličmi vyvedená z mena kandidáta) majú istý vplyv na konečné rozhodovanie voličov. Avšak lingvistické vlastnosti mena kandidáta sa až na malé výnimky ukázali mať len malý význam na rozhodovanie voliča. Autori na záver práce ešte dodávajú, že vplyv individuálnych charakteristík kandidátov na ich volebný úspech je zreteľnejší v prípade veľkosti menších obcí. Zároveň však dodávajú, že táto skutočnosť môže byť ovplyvnená v malých obciach tým, že voliči posudzujú kvalitu kandidáta nielen na základe informácií z volebného lístka, ale taktiež na základe kvalít, ktoré voliči vnímajú mimo tieto informácie, avšak ktoré zostali pre nich nepozorovateľné. (Tamtéž)

Z najaktuálnejších českých štúdií, ktoré majú svojim obsahom presah i do témy, ktorej sa táto práca venuje, určite patrí dielo skupiny autorov s názvom *Dvacet let komunálních voleb v ČR*. Prínos tejto publikácie spočíva v tom, že vychádza z takmer kompletných dostupných dát, týkajúcich sa kandidátov zastupiteľov, radných

a starostov, a zároveň ponúka širokú paletu rôznych prístupov k výskumu tém spojených s komunálnymi voľbami. Komplexne tak mapuje dianie na komunálnej úrovni za posledné dvadsaťročie. V celkovom kontexte tejto práce je však najprínosnejšou kapitola o preferenčnom hlasovaní, v rámci ktorej autori ponúkajú pohľad na vzťah medzi vlastnosťami kandidátov a získanými preferenčnými hlasmi. Sústreďujú sa pri tom na vplyv dvoch aspektov, a to vek kandidáta a jeho poradové číslo na kandidátnej listine. Analýzy spracovali pre tri veľkostné skupiny obcí. Z výsledkov vyplýva, že preferencie voličov sa vzhľadom na vek kandidátov naprieč tieto skupiny obcí líšia. Napr. v prostrednej kategórii obcí (od 501 do 15 000 voličov) zistili pomerne jednoznačnú tendenciu v preferenciách odovzdaných pre jednotlivé vekové kategórie kandidátov. Kandidáti vo veku približne 38 až 58 rokov získali disproporčne vyšší podiel hlasov, než koľko ich bolo nominovaných na kandidátne listiny. Naopak, kandidáti do 30 rokov a tí najvyššieho veku boli preferovaní výrazne menej. U ostatných dvoch skupín obcí nie je táto tendencia tak zreteľná, hoci i u nich je možné pozorovať mierne vyšší podiel preferencií pre kandidátov niektorých vekových skupín (v rozsahu od 28–54 rokov) a naopak nižší podiel pre niektoré zo zvyšných skupín. V najväčších volebných obvodoch je potom pozorovateľná ešte výraznejšia disproporcia najmä v relatívne nižšom podiele preferencií u kandidátov vo veku 20–24 rokov a 26 rokov a naopak vo vyššom podiele preferencií pre kandidátov vo veku 54–62 rokov. (Balík, Gongala, Gregor 2015: 37–48)

Čo sa týka poradia na kandidátnej listine a zisku preferenčných hlasov, tak výsledky naznačujú, že v priemere všetkých obvodov v ČR majú vyšší, než celkom proporčný podiel hlasov iba kandidáti, ktorí sa nachádzajú na poradových číslach 1–6. Kandidáti umiestnení na ostatných miestach majú v priemere len mierne nižšie, než celkom proporčné podiely hlasov. Pokles proporcionality s rastúcim poradovým číslom sa potom najviac prejavuje v prípade obvodov strednej veľkosti a autori upozorňujú, že práve v prípade týchto obvodov bude možné pozorovať najväčšiu mieru a význam preferenčného hlasovania. Obsiahle analýzy sa dotýkajú aj ďalších aspektov lokálnej politiky, a preto mnohé poznatky či postrehy z nich sú aj následne využité i v tejto práci. (Balík, Gongala, Gregor 2015: 37–48)

2.2.2. Štúdie venujúce sa problematike individuálnych charakteristík v senátnych voľbách

Vplyvu osobnostných charakteristík na volebné chovanie, avšak vo voľbách senátnych sa venuje v rámci svojich dvoch štúdií Martin Kreidl. V prípade volieb do Senátu je však potrebné zdôrazniť, že v dôsledku charakteru volebného systému, ktorý sa v týchto voľbách využíva je voľba, resp. výber kandidátov silne personalizovaný. I napriek výrazným odlišnostiam volebných systémov, ktoré sú zavedené pre voľbu politických zástupcov do Senátu či obecných zastupiteľstiev, je dobré zisteniam jeho analýzy venovať istú pozornosť. Dôvodom je zaiste skutočnosť, že autor sa v rámci práce nesnaží zistiť len to či (prípadne ktoré) individuálne charakteristiky kandidátov¹⁸ zvyšujú, resp. znižujú ich šance na volebný úspech, ale taktiež sa pokúša o rozbor toho, ktorí kandidáti sú viac, a ktorí naopak menej atraktívny pre rôzne kategórie voličov. Výsledne zistenia prvej štúdie, ktorej predmetom skúmania bolo prvé kolo senátnych volieb priniesla nasledujúce výsledky. Ideálny kandidát má 50–59 rokov, vysoký akademický titul a kandiduje v mieste svojho bydliska. Ideálny kandidát sa však môže líšiť pre rôzne skupiny voličov.¹⁹ (Kreidl 2009a)

Na túto štúdiu potom plynule nadväzuje výskum s rovnakým postupom, avšak tentokrát druhého kola senátnych volieb. Výsledky ukázali, že volebné chovanie v druhom kole senátnych volieb je len veľmi slabo determinované vlastnosťami kandidátov. V porovnaní s prvým kolom volieb do Senátu, tak nie je možné identifikovať ideálneho kandidáta. Rovnako sa preukázalo len veľmi obmedzené množstvo interakcií medzi vlastnosťami voličov a kandidátov.²⁰ Volebné chovanie voličov bolo ovplyvňované predovšetkým volebnou stranou kandidátov a táto tendencia

¹⁸ Inými slovami, autora zaujíma či, a do akej miery zvyšujú, resp. znižujú individuálne vlastnosti kandidátov akými sú vek, pohlavie, vzdelania a miesto bydliska jeho obľubu u voličov na ráme preferencií pre volebnú stranu. (Kreidl 2009a; Kreidl 2009b)

¹⁹ Autor rozdeľoval elektorát do skupín na základe pomerne obmedzeného súboru znakov, konkrétne podľa pohlavia, veku a dosiahnutého vzdelania. I napriek tejto obmedzenosti dát bol schopný identifikovať určité systematické rozdiely v preferenciách jednotlivých skupín. Napr. pre ženy voličky je „ideálnym“ ten kandidát, a je jedno či muž alebo žena, ktorý má bydlisko vo volebnom obvode, v ktorom kandiduje. Pre mužských voličov je zasa takýmto kandidátom muž žijúci mimo volebný obvod. V prípade veku potom voliči nad 40 rokov jasne preferujú kandidátov, ktorí sú blízki ich vekovej skupine, no napr. pre mladších voličov nie je vek kandidáta kľúčový. Ďalej starší voliči preferujú ženské kandidátky, zatiaľ čo mladší voliči kandidátov mužského pohlavia. A čo sa vzdelania týka, tak vzdelanejší voliči preferujú mužských kandidátov, ktorí nebývajú vo volebnom obvode, v ktorom sa o mandát uchádzajú. (Kreidl 2009a)

²⁰ Zistené interakcie sa však pohybujú na hranici štatistickej významnosti, preto je ich platnosť obmedzená. Bližšie k výsledkom analýzy Kreidl 2009b.

dominovala volebnému rozhodovaniu takmer vo všetkých segmentoch populácie. (Kreidl 2009b)

Keď zistenia oboch prác zhrnieme, tak zatiaľ čo v prvom kole bola voľba silne personifikovaná a voliči pri svojom rozhodovaní zohľadňovali profil jednotlivých kandidátov, v kole druhom dominovala stranická voľba (Kreidl 2009a; 2009b). Dôležité je v kontexte platnosti týchto zistení zdôrazniť fakt, že nakoľko sa jedná o analýzu prvých senátnych voľby v Českej republike vôbec, tak zovšeobecniteľnosť týchto výsledkov na voľby ďalšie môže byť z tohto dôvodu problematická.

2.2.3 . Príbuzné štúdie

Z iných štúdií českých autorov, ktoré sa síce priamo nevenujú výskumu vplyvu individuálnych charakteristík kandidátov na ich úspech vo voľbách, avšak tematicky môžu byť v kontexte tejto práce prínosné, sa javí prínosné predstaviť aspoň niekoľko z nich.

Pomerne mnoho výskumných prác českých politológov sa dotýka vplyvu inkumbencie na pravdepodobnosť úspechu kandidáta v komunálnych voľbách. Napríklad práca dvojice autorov Dana Ryšavého a Pavla Šaradína (Ryšavý, Šaradín 2012) potvrdzuje, že kandidáti, ktorí v minulosti zastávali zastupiteľskú funkciu majú väčšiu šancu na zvolenie, než ostatní kandidáti. Túto tendenciu potvrdil taktiež na výbere ôsmych obcí Jakub Šedo²¹ (Šedo 2009), alebo na vzorke obcí okresu Šumperk i Stanislav Balík (Balík 2009: 177–179). Balíkova analýza tejto skupiny obcí šumperského okresu priniesla, okrem iného, ešte jedno zaujímavé zistenie. Nepotvrdila pôvodný autorov predpoklad, že v malých obciach sú v porovnaní s tými väčšími častejšie do zastupiteľstiev volení tí kandidáti, ktorí sú na kandidátnych listinách umiestňovaní na zadných, resp. nevoliteľných pozíciách. Úspešnosť kandidátov, ktorým sa podarí vďaka preferenčným hlasom získať mandát i napriek nevýhodnej pozícii na kandidátnej listine sa v prípade veľkých i malých obcí pohybuje približne na rovnakej úrovni. (Balík 2009: 169–179)

²¹ Jakub Šedo sa zamerával na využívanie preferenčných hlasov v komunálnych voľbách, pričom skúmal, či tie slúžia k obmene, alebo naopak stabilite volených zastupiteľov. V súvislosti s úspešnosťou inkumbentov v týchto voľbách potom upozorňuje na skutočnosť, že inkumbenti podstatne častejšie obsadzujú predné miesta kandidátnych listín, a teda ich vyššia šanca na zvolenie nemusí nutne vyplývať len z vyššej podpory voličov, ale tiež z toho, že efektívne využívajú vlastnosti volebného systému. (Šedo 2009)

Porovnaniu štruktúry množiny kandidátov a štruktúry množiny zvolených zastupiteľov na základe kritérií, akými sú vek alebo pohlavie sa venoval Jaroslav Čmejrek. Autor poukazuje na to, že medzi kandidátmi prevažujú osoby stredného veku, avšak medzi zvolenými zastupiteľmi sú osoby stredného veku zastúpený ešte výraznejšie. Z jeho analýzy je tak zrejmé, že ako nízky, tak vysoký vek sú faktory, ktoré nevplyvajú priaznivo na volebný úspech kandidátov. Dôvodom prečo tomu tak je, sa autor následne bližšie nevenuje. (Čmejrek 2008)

Metodologická časť

3. Využitie dáta a metodológia

Táto kapitola si kladie za cieľ predstaviť dáta, z ktorých práca vychádza a popísať zvolenú metodológiu a jednotlivé analytické postupy, ktoré sú v práci využité. Analyzovať vplyv individuálnych charakteristík kandidátov na umiestnenie v rámci kandidátnej listiny, zisk preferenčných hlasov a zisk mandátu v komunálnych voľbách v ČR je možné aj vďaka tomu, že hlasovacie lístky, ktoré občania k voľbe zastupiteľov využívajú, obsahujú informácie, ktoré im osoby uchádzajúce sa o mandát určitým spôsobom predstavujú. V kontexte predstavenej teórie *low information election* sa tak môže jednať o jediné informácie, ktorými volič pri svojom volebnom rozhodovaní o kandidátoch disponuje. Z volebného lístka sa voliči dozvedajú, akého pohlavia je daný kandidát, do akej vekovej skupiny spadá, aké je jeho najvyššie dosiahnuté vzdelanie či jeho zamestnanie. Taktiež sa tam nachádzajú i údaje politického charakteru, ktoré im približujú, za aký politický subjekt kandidát kandiduje, alebo aká je jeho stranícka príslušnosť. Práve tieto základné údaje môžu byť pre voliča v dôsledku jeho neinformovanosti pri jeho volebnom rozhodovaní zásadné.

Práca preto vychádza z dát, resp. údajov, ktoré majú pri voľbe k dispozícii i samotní voliči, alebo si ich z poskytnutých údajov vedľa jednoducho vyvodit'. Tomu sa venuje prvá časť tejto kapitoly. Predstavuje spracovanie podkladového súboru, ktorý obsahuje dáta nevyhnutné k analýze skúmanej problematiky. Popisuje nie len zdroj dát, z ktorých práca čerpá, ale taktiež vysvetľuje ich dôležitosť a následné využitie v tejto práci. Súčasťou tejto podkapitoly je taktiež popis úpravy týchto dát tak, aby s nimi bolo ďalej možné pracovať v štatistickom programe *IBM SPSS Statistics*.

Ďalšia podkapitola, zameraná na použitú metodológiu, sa venuje podrobnejšiemu predstaveniu výskumných otázok, ktoré boli predstavené už v úvode práce. Následne táto časť popisuje zvolené štatistické metódy a postupy, ktoré sú v práci využité, a taktiež zdôvodňuje výber a ich vhodnosť pre účely tejto práce.

3.1. Spracovanie podkladových dát

Analýza vychádza z dátového súboru, ktorý obsahuje 16 116 kandidátov platne kandidujúcich vo voľbách do obecných zastupiteľstiev v roku 2014 v Olomouckom kraji. Podstatná časť podkladového dátového súboru bola vypracovaná v rámci grantového projektu Katedry politológie a európskych štúdií Univerzity Palackého v Olomouci s názvom *Participace, médiá a lokální politika*, na ktorom sa autorka tejto práce podieľala spoločne s ďalšími študentmi katedry. Zoznam kandidátov bol vytvorený na základe voľne dostupných dát Českého štatistického úradu (ďalej ČSÚ), pričom informácie využité k zostaveniu databázy je možné nájsť na jeho oficiálnych webových stránkach²², ktoré sa venujú spracovávaniu výsledkov jednotlivých volieb.

Podkladové dáta obsahujú niekoľko typov informácií. Pre lepšiu prehľadnosť je dobré ich rozdeliť do troch hlavných skupín. Prvú skupinu dát tvoria informácie týkajúce sa kandidátov, ktoré sú uvedené priamo na hlasovacom lístku, resp. je možné si ich z neho jednoducho vyvodiť. Zoznam kandidátov tak obsahuje okrem socio-demografických údajov, akými sú meno a priezvisko kandidáta, pohlavie, vek, titul, zamestnanie a bydlisko, taktiež politické údaje, a to názov politickej, resp. volebnej strany, za ktorú vo voľbách kandidoval, jeho stranícku príslušnosť a poradie na kandidátnej listine, a teda i hlasovacom lístku. Špecifickým údajom je informácia o jeho predchádzajúcej zastupiteľskej skúsenosti, ktorá je však vyvodená z údajov o jeho povolaní.

Druhá skupina dát obsahuje informácie vyplývajúce z výsledkov samotných volieb, konkrétne sa jedná o absolútny počet hlasov, ktorý kandidát získal a údaj o tom či sa kandidátovi (ne)podarilo získať mandát. Za pomoci týchto dvoch údajov boli následne vyvodené i ďalšie informácie, a to počet zvolených kandidátov v rámci každej kandidátnej listiny, počet preferenčných hlasov pre každého kandidáta²³, a taktiež údaj

²² www.volby.cz

²³ Čo sa týka počtu preferenčných hlasov, tak špecifický spôsob pridelovania mandátov, ale hlavne absencia detailných volebných výsledkov v týchto voľbách sťažujú exaktne skúmať ich vplyv na konečné volebné výsledky. Toto pomerne závažné obmedzenie vyplýva z faktu, že volebné komisie zaznamenávajú len celkový získaný počet hlasov pre jednotlivých kandidátov, a tak nie je možné s úplnou presnosťou oddeliť hlasy, ktoré získali kandidátne listiny ako celky a hlasy, ktoré získali jednotliví kandidáti v dôsledku vyjadrenej preferencie voličov. (Balík et al. 2015: 37–38; Balík 2009: 169–170). V prípade počtu skúmaných preferenčných hlasov pre jednotlivých kandidátov sa preto nejedná o presné údaje. Tento približný údaj je vyvodený z volebných výsledkov, a to nasledujúcim spôsobom: počet preferenčných hlasov pre konkrétneho kandidáta, zodpovedá rozdielu hlasov daného kandidáta a počtu hlasov kandidáta, ktorý získal v rámci kandidátnej listiny najnižší počet absolútnych hlasov.

o tom, či sa jednotliví kandidáti v rámci svojej kandidátnej listiny nachádzali na voliteľnej pozícii²⁴, resp. museli pre získanie zastupiteľského mandátu získať dostatočný počet preferenčných hlasov.

Nakoľko dátový súbor obsahuje aj údaj s názvom obce, v ktorej sa každý kandidát o mandát uchádzal, bolo možné k získaným údajom o kandidátoch doplniť aj informáciu, ktorá vypovedá o základnej charakteristike obcí, konkrétne ich populačnej veľkosti²⁵. Táto doplňujúca informácia nám tak dovoľuje porovnať, či sa situácia nejako líši u veľkostne rozdielnych obcí. Pre komplexnosť skúmaného problému autorka ešte doplnila údaj o súťaživosti volieb v každej obci.

3.2. Využitie a operacionalizácia dát

Ako už bolo v predchádzajúcej podkapitole spomenuté, všetky dáta vychádzajú zo štatistických údajov zverejnených na webových stránkach ČSÚ. K využitiu týchto dát pre následnú analýzu v štatistickom programe *IBM SPSS Statistics* ich bolo nevyhnuté upraviť. Všetky informácie o kandidátoch, ktoré mali k dispozícii voliči, tzn. mohli si ich priamo vyčítať z hlasovacieho lístku, resp. si ich z neho vyvodit', vstupujú do analýzy ako nezávislé premenné. Z vyššie popísaných sú to socio-demografické údaje (pohlavie, vek, titul, zamestnanie) a politické údaje (politický subjekt, v rámci ktorého kandidát kandiduje, stranícka príslušnosť, poradie na kandidátnej listine, zastupiteľská skúsenosť). Tabuľka č. 1 popisuje ich rozloženie v dátovom súbore. Závislé premenné

²⁴ Voliteľná pozícia – táto premenná vyjadruje informáciu o tom či sa daný kandidát nachádzal v rámci kandidátnej listiny na takej pozícii, že by mu práve tá umožnila získať mandát bez preskakovania, tzn. bez zisku preferenčných hlasov. Tento údaj je taktiež vyvedený z volebných výsledkov. Počet voliteľných pozícií bol vyhodnotený pre každú kandidátnu listinu samostatne a odvíjal sa od poradia kandidátov na kandidátnej listine a počtu mandátov, ktoré získala kandidátna listina ako celok. Pokiaľ uspeli vo voľbách napr. traja kandidáti z danej kandidátnej listiny, tak táto listina mala práve tri voliteľné pozície. Na voliteľnej pozícii, bez ohľadu na prípadný zisk preferenčných hlasov, sa potom nachádzali tí kandidáti, ktorí boli umiestnení na prvých troch miestach tejto kandidátnej listiny. Z uvedeného vyplýva, že o voliteľnej pozícii je možné uvažovať len v prípade tých strán, ktoré na základe volebných výsledkov získali aspoň jeden mandát. V prípade nesúťaživých volieb, kde sa počet kandidátov rovná počtu rozdeľovaných mandátov, potom všetci kandidáti zastávajú voliteľnú pozíciu. Nakoľko volebný systém používaný vo voľbách do obecných zastupiteľstiev výrazným spôsobom zvýhodňuje kandidátov umiestnených na vyšších priečkach jednotlivých kandidátnych listín, bol tento údaj ku každému kandidátovi doplnený. Naopak, za nevoliteľnú bude považovaná tá pozícia kandidátov, ktorí by k potenciálnemu zisku mandátu potrebovali získať dodatočné preferenčné hlasy. Zvolený postup určenia (ne)voliteľnej pozície kandidáta zaiste nie je úplne bezproblémový, nakoľko je vyvedený *ad post* z výsledku volieb, no jeho adekvátnosť pre účely tohto typu výskumu potvrdili vo svojich štúdiách Josef Bernard (2012) či Š. Jurajda s D. Múnichom (2014).

²⁵ Údaje o veľkosti obcí boli získané z *Databáze demografických údajů* za obce ČR, ktorá je dostupná na stránkach ČSÚ (stav k 1.1.2015).

potom tvoria tie údaje, ktoré vyplývajú z volebných výsledkov. Konkrétne sa jedná o tri informácie: zisk mandátu, počet preferenčných hlasov a umiestnenie kandidáta na voliteľnej pozícii v rámci kandidátnej listiny. Ako už bolo spomenuté do analýzy sú pridané aj informácie o veľkosti obci a súťaživosti volieb v danej obci.

Tabuľka č. 1: Rozloženie nezávislých premenných v dátovom súbore

	Nezávislá premenná	Hodnoty premennej			
<i>Socio-demografické charakteristiky</i>	Pohlavie	muž	žena		
		65,8 %	34,2 %		
	Vek	mladý vek (do 30 rokov)	mladší stredný vek (31–45 rokov)	starší stredný vek (46–65 rokov)	starý vek (66 + rokov)
		11,5 %	40,1 %	41,3 %	7,1 %
	Počet titulov	bez titulu	1 titul	2 a viac titulov	
	72,7 %	25,4 %	1,9 %		
	Prestížne zamestnanie	nemá prestížne zamestnanie	lekár	iné prestížne zamestnanie	
		92,3 %	1,3 %	6,4 %	
<i>Politické charakteristiky</i>	Zastupiteľská skúsenosť	nemá zastupiteľskú skúsenosť	má zastupiteľskú skúsenosť		
		98,1 %	1,9 %		
	Politický subjekt	parlamentné strany	mimoparl. strany a hnutia splňujúce 2 podmienky	miestne združenia NK a ostatné mimoparl. strany a hnutia	samostatní nezávislí kandidáti
		40 %	6,7 %	52 %	1,3 %
	Politická príslušnosť	nestránik	stránik		
		85,7 %	14,3 %		

Zdroj: Autorka na základe voľne dostupných dát ČSÚ.

So závislými premennými umiestnenie na voliteľnej pozícii a zisk mandátu sa v následnej analýze pracuje ako s dichotomickými premennými, nakoľko naberajú len dve podoby: obsadil na kandidátnej listine voliteľnú pozíciu/ neobsadil na kandidátnej listine voliteľnú pozíciu a získal mandát/ nezískal mandát. Preferenčné hlasy do analýzy vstupujú ako spojená premenná.

S jednotlivými nezávislými premennými sa pracovalo nasledovne. Údaj o pohlaví kandidátov bol odvodený z ich krstného mena a priezviska, na základe čoho boli kandidáti rozdelení na skupinu žien a mužov. Čo sa týka veku kandidátov, tak na základe tohto údaju boli vytvorené štyri vekové kategórie – mladý vek, mladší stredný vek, starší stredný vek a starší vek.²⁶ Informácia indukujúca najvyššie dosiahnuté vzdelanie kandidátov, teda vysokoškolský titul, dovolila rozdeliť kandidátov na tri skupiny. Prvú skupinu tvoria kandidáti, ktorí nemajú, resp. na hlasovacom lístku neuviedli akademický titul. Do druhej skupiny boli zaradení kandidáti s jedným titulom a v tretej skupine všetci zvyšní kandidáti, tzn. s dvomi a viacerými titulmi.²⁷

V prípade premennej vyjadrujúcej zamestnanie kandidáta je dôležitá prestíž daného povolania, tak ako ju vníma česká spoločnosť. Táto informácia vychádza z výskumu *Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR*²⁸ z roku 2013. V práci sú následne považované za prestížne práve tie zamestnania, ktoré sa podľa tohto výskumu umiestnili na prvých piatich miestach. Konkrétne sa jedná o nasledujúce povolania: lekár, vedec, zdravotná sestra, učiteľ na vysokej škole a učiteľ na ZŠ.²⁹ Kandidáti boli následne rozdelení do troch kategórií.³⁰ Prvá kategória zahŕňa

²⁶ Rozdelenie kandidátov do vekových kategórií: mladý vek – do 30 rokov, mladší stredný vek – 31–45 rokov, starší stredný vek – 46–65 rokov a starší vek – 65 a viac rokov.

²⁷ Autorka si je vedomá toho, že niektoré tituly môžu vo voličoch vzbudzovať výkon určitého, v spoločnosti prestížneho povolania, najmä lekárskeho titulu. Nakoľko však takmer všetci kandidáti, ktorí majú pri mene uvedený lekárskeho titul, aj skutočne podľa informácie o zamestnaní toto povolanie vykonávajú, bude tento údaj sledovaný práve v rámci nezávislej premennej, ktorá kategorizuje kandidátov podľa prestíže ich zamestnania.

²⁸ Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR v júly roku 2013 skúmal prestíž vybraných povolání v Českej republike. Respondentom bol predložený zoznam 26 profesií, ktoré mali obodovať podľa toho, ako veľmi si ich vážia. Z výsledkov vyplýva, že sa päť najprestížnejších povolání sú považované: lekár, vedec, zdravotná sestra, učiteľ (na vysokej škole, na základnej škole) a sudca.

²⁹ Následujúce riadky popisujú, ako sa autorka v práci vysporiadala s kategorizáciou kandidátov na základe informácie o ich povolaniach. Do kategórie lekárov spadali všetky lekárske povolania, ktoré indikujú zdravotnú starostlivosť o ľudí, vrátane odborných (chirurg, gynekológ, internista apod.) a zubných lekárov. Rovnako boli do tejto kategórie zaradení aj primári a prednosta nemocníc, nakoľko i tieto povolania súvisia s vykonávaním lekárskej praxe. Do tejto skupiny však neboli zaradení riaditelia nemocníc, nakoľko toto povolanie s výkonom lekárskej praxe nutne súvisieť nemusí. Rovnaký postup je zvolený i v prípade riaditeľov a zástupcov riaditeľov škôl, a hoci tieto povolania praktický výkon pedagogickej činnosti nutne nevyklučujú, jedná sa skôr o funkcie vedúce či manažérske, a preto ich nemožno úplne stotožniť s učiteľmi. Do kategórie iných prestížnych zamestnaní sú tak zahrnutí učelia všetkých vzdelávacích úrovní, tzn. materských, základných, stredných aj vysokých škôl (zahrnutí i profesori a docenti), vrátane učiteľov odbornej a praktickej výuky. Rovnako táto kategória obsahuje pedagógov umeleckých (učiteľ hudby a spevu) a jazykových škôl, či učiteľov špeciálnych škôl. Naopak, nezahŕňa pedagogických pracovníkov, pretože podľa zákona sem môžu spadať medzi inými, napr. i vychovávateľmi či trénermi a špeciálnych pedagógov, ktorí sa venujú samostatnej poradenskej činnosti a nie sú priamou súčasťou vzdelávacej činnosti školy (nemýliť si s učiteľmi žiakov so špeciálnymi vzdelávacími potrebami). Za vedcov sú do tejto kategórie zaradení tí kandidáti, ktorých povolanie indikuje vedeckú činnosť (vedecký či výskumný pracovník). Za zdravotné sestier spadajú do tejto kategórie všetci tí kandidáti, ktorí vykonávajú povolanie zdravotnej sestry, vrátane vrchných a staničných sestier, ale taktiež pôrodné asistentky. Naopak, do tejto kategórie neboli zaradení, napr. zdravotnícky

len tých kandidátov, ktorí vykonávajú lekárske povolanie. Ostatní kandidáti, ktorí uviedli na hlasovacom lístku niektoré zo zvyšných uvedených prestížnych povolaní, sú začlenení do druhej kategórie. Naopak kandidáti, ktorí nevykonávajú ani jedno z prestížnych povolaní sú zaradení do poslednej kategórie. V prípade, že kandidát uviedol do informácie o zamestnaní dve alebo viac povolaní, z nich jedno je možné zaradiť medzi tie prestížne, je zaradený do príslušnej kategórie prestížneho zamestnania.³¹

Čo sa týka údaju o akejkolvek predchádzajúcej skúsenosti s výkonom zastupiteľskej funkcie na komunálnej úrovni, tak tá vychádza z informácie o zamestnaní kandidáta. Nakoľko autorka práce nedisponovala dátami z predchádzajúcich volebných období a vychádza len zo spomínaného údaju o povolani kandidátov v skúmaných komunálnych voľbách, bude táto premenná, nazvaná „zastupiteľská skúsenosť“, indikovať len vyjadrenú, nie objektívnu skúsenosť kandidátov s funkciou obecného zastupiteľa. Ako bývalí zastupitelia sú potom braní všetci tí kandidáti, ktorých údaj o povolani na hlasovacom lístku indikuje výkon niektorej zo zastupiteľských funkcií.³² Autorka si je vedomá, že limitom tejto premennej je skutočnosť, že nie všetci kandidáti, ktorí funkciu obecného zastupiteľa vykonávajú, ju majú uvedenú i na hlasovacom lístku. Dôvodom je zaiste fakt, že *Zákon o obciach* nezakazuje komunálnym politikom vykonávať i ďalšie zamestnanie nad rámec zastupiteľskej funkcie. Mnohí kandidáti tak môžu v dôsledku väčšej atraktivity svojho druhého zamestnania uviesť na hlasovacom lístku práve toto povolanie. Rovnako, pokiaľ práca vychádza z konceptu volieb z nízkou informovanosťou, nebudú ani samotní voliči schopní predchádzajúcu politickú skúsenosť kandidátov objektívne zhodnotiť a budú sa rozhodovať primárne podľa charakteristík kandidátov vyjadrených na hlasovacom lístku.

asistenti či sanitári, ktorý síce poskytujú základnú ošetrovateľskú starostlivosť, no práve pod odborným dohľadom zdravotných sestier či pôrodných asistentiek. Ďalšie povolania, ako zdravotnícky či sanitárny pracovník, neboli taktiež do tejto kategóriou zahrnuté.

³⁰ Vyčlenenie lekárov do samostatnej kategórie prestížnych povolaní, má dvojité opodstatnenie. Prvé vychádza s teoretických predpokladov, ostatne i zo spomínaného výskumu Sociologického ústavu, ako najprestížnejšieho povolania v Českej republike. Za druhé, nakoľko takmer všetci kandidáti, ktorí vykonávajú lekárske povolanie, majú pri mene uvedený i lekársky titul, je možné zároveň sledovať i vplyv tohto údaju.

³¹ Do jednotlivých kategórií sú zaradení tiež kandidáti, ktorí uviedli niektoré z prestížnych zamestnaní, avšak pridali informáciu o to, že sú na materskej dovolenke alebo v dôchodku. Kandidáti, ktorí uviedli na kandidátnej listine viac než jedno prestížne zamestnanie, budú zaradení do skupiny prestížnejšieho z nich.

³² Starosta, miestostarosta, zastupiteľ, radný, primátor.

Na základe informácie o politickom subjekte, resp. názve volebnej strany, za ktorú kandidát vo voľbách kandidoval, boli vytvorené štyri kategórie.³³ Prvá zahŕňa kandidátov tých politických subjektov, ktoré v roku konania komunálnych volieb (2014) patrili medzi parlamentné strany (ČSSD, TOP 09, ODS, KDÚ-ČSL, Úsvit, ANO 2011, KSČM) a koalície týchto strán.³⁴ Druhú kategóriu tvoria všetky ostatné politické strany a hnutia, ktoré v niektorých z doposiaľ konaných parlamentných volieb získali mandát, a to samostatne alebo v koalícii s niektorou z politických strán, alebo prekročili hranicu 1,5 % získaných hlasov.³⁵ Rámec tejto kategórie je nastavený tak, aby združoval tie politické subjekty, u ktorých existuje vyššia pravdepodobnosť, že sa mohli dostať do povedomia neinformovaných voličov práve vďaka ich relatívne úspešnému a aktívnemu pôsobeniu na celoštátnej úrovni. Tretia kategória združuje predovšetkým miestne združenia nezávislých kandidátov, pričom je doplnená lokálnymi a menej významnými celorepublikovými stranami a hnutiami. Dôvodom zaradenia zvyšných politických strán a hnutí do tejto skupiny je skutočnosť, že tieto strany nie sú príliš známe či aktívne na celoštátnej úrovni a volič ich na hlasovacom lístku nemusí nutne identifikovať. Malé lokálne politické strany a hnutia zasa svojim charakterom zodpovedajú skôr miestnym združeniam NK a v niekoľkých prípadoch dokonca nesú rovnaké alebo podobné názvy, čo výrazným spôsobom sťažuje schopnosť voliča jasne ich od seba odlíšiť. Poslednú kategóriu potom tvoria samostatní nezávislí kandidáti, ktorých vyčlenenie do samostatnej kategórie súvisí najmä s tým, že s nimi nie je možné pracovať v rámci všetkých vykonaných analýz.

Čo sa týka pozície kandidáta v rámci politického subjektu, za ktorý kandiduje, teda jeho stranícka príslušnosť, tá je vyjadrená dichotomickou premennou straník/nestraník. Ako straníci sú braní všetci tí kandidáti, ktorí majú na hlasovacom lístku uvedenú informáciu o členstve v politickej strane. Naopak za nestraníkov sú považovaní tí kandidáti, ktorí sa v rámci tohto údaju označili za kandidátov bez politickej príslušnosti alebo nezávislých kandidátov.

Politické charakteristiky každého kandidáta sú doplnené jeho poradím na kandidátnej listine, resp. hlasovacom lístku. U tejto premennej je potrebné upozorniť na

³³ Zoznam volebných strán za olomoucký kraj je dostupný na: ww.volby.cz.

³⁴ Do tejto kategórie sú radené len tie koalície uvedených strán, z ktorých názvu volebnej strany je zjavné, že sa jedná o koalíciu tejto strany s iným politickým subjektom či nezávislými kandidátmi.

³⁵ Do tejto skupiny patria nasledujúce politické strany: Věci veřejné, Starostové a nezávislí, SNK Evropských demokratů, Strana práv občanů, Strana zelených, Strana zdravého rozumu, Strana svobodných občanů, Česká pirátská strana a Republikánska strana Čech, Moravi a Slezka. Ako je možné z uvedeného zoznamu usúdiť, do tejto kategórie boli zaradené i tie politické strany, ktoré možno považovať za nástupnícke subjekty tých strán, ktoré spĺňajú dve vyššie uvedené podmienky.

to, že jej vplyv na volebný úspech kandidáta môže mať dvojité vysvetlenie, ktoré však nie je možné z dostupných dát volebných výsledkov rozlíšiť. V prvom prípade môže táto premenná vyjadrovať skutočnú preferenciu voličov, ktorí cielene uprednostňujú vyššie umiestnených kandidátov, tzn. že kandidáti na vyšších pozíciách v rámci kandidátnej listiny získavajú hlasy voličov práve kvôli svojej pozícii. Na druhej strane však vplyv tejto premennej môže byť spôsobený inštitucionálnym nastavením volebného systému, ktorý sa v komunálnych voľbách používa. Táto situácia nastane, keď voliči v rámci voľby označia jednu volebnú stranu, no zároveň i niekoľkých jednotlivých kandidátov z rôznych strán. I v tomto prípade získavajú kandidáti s lepším umiestnením vyšší podiel hlasov, čo ale nutne nemusí byť zámerom voliča, ale práve spomínaným dôsledkom účinkov volebného systému.

Ako už teoretická časť naznačila, veľkosť a charakter obce je pomerne významným faktorom, ktorý ovplyvňuje nie len praktický výkon komunálnej politiky, ale taktiež chovanie voličov a charakter zvolených zastupiteľov. Preto boli jednotlivé obce Olomouckého kraja rozdelené do troch rôznych kategórií. Prvú z nich tvoria obce dedinského typu, teda do 3000 obyvateľov. Naopak, obce nad 3000 obyvateľov, teda mestá sú súčasťou oboch zvyšných kategórií. Konkrétne do druhej kategórie spadajú všetky obce nad 3000 obyvateľov, s výnimkou bývalých okresných miest, ktoré tvoria samostatnú tretiu kategóriu.³⁶ Toto delenie by tak malo zohľadniť nie len prípadne odlišnosti vplyvu charakteristík kandidátov v závislosti na veľkosti daného sídla, no taktiež vzhľadom na jeho charakter.

Informácia týkajúca sa súťaživosti volieb bola vytvorená pre každú obec samostatne. Ako súťaživé sú označené voľby vo všetkých obciach, kde je počet kandidátov vyšší, než počet rozdeľovaných mandátov, resp. veľkosť voleného zastupiteľstva. Naopak, za nesúťaživé sú považované všetky tie voľby, ktorých sa zúčastní práve taký počet kandidátov, ktorý zodpovedá počtu rozdeľovaných mandátov, prípadne je menší, ale taktiež voľby v obciach, ktorých sa účasti len jedna kandidátka listina.³⁷

³⁶ Olomouc, Jeseník, Šumper, Přerov, Prostějov.

³⁷ Druhá podmienka, podľa ktorej sú voľby v práci považované za nesúťaživé, je založená na predpoklade, že hoci sa môže v uvedenom prípade uchádzať o mandát vyšší počet kandidátov, než je veľkosť voleného zastupiteľstva, tak účinky volebného systému značne znevýhodňujú a obmedzujú súťaživosť kandidátov na nižších priečkach v rámci kandidátnej listiny. (viz podkapitola č. 1.3.)

3.3. Popis využitej metódy a analytických postupov

Pri analýze vplyvu individuálnych charakteristík kandidátov na ich celkový úspech vo voľbách do obecných zastupiteľstiev je v kontexte volebných pravidiel týchto volieb nevyhnuté brať do úvahy a následne skúmať dva rôzne procesy. Za prvé je potrebné zistiť, ako osobné charakteristiky kandidátov ovplyvňujú ich šance byť umiestnení na predných, resp. voliteľných miestach kandidátnych listín. Pokiaľ v tomto prípade dostane kandidátna listina ako celok dostatočný počet hlasov, môžu byť kandidáti vďaka svojej pozícii na kandidátnej listine zvolení do zastupiteľstva i s malým počtom získaných individuálnych preferenčných hlasov. Pokiaľ však nastane situácia opačná, musia sa kandidáti spoliehať na podporu voličov, ktorí im ju majú možnosť vyjadriť práve pomocou udelenia preferencií. Za druhé, je tak potrebné skúmať práve vplyv individuálnych charakteristík na zisk preferenčných hlasov, ktoré i v prípade nepriaznivých „štartovných podmienok“ môžu kandidátom pomôcť uspieť vo voľbách. (Bernard 2012: 621)

Aby analytická časť naplnila cieľ práce autorka si stanovila nasledujúce výskumné otázky:

- *Ktoré individuálne charakteristiky kandidátov majú najväčší vplyv na jednotlivé závislé premenné, tzn. umiestnenie kandidáta na voliteľnej pozícii, zisk preferenčných hlasov a zisk mandátu?*
- *Do akej miery sa líši vplyv individuálnych charakteristík kandidátov na jednotlivé závislé premenné, tzn. umiestnenie kandidáta na voliteľnej pozícii, zisk preferenčných hlasov a zisk mandátu, v závislosti na veľkosti a type obce, v ktorej sa o zastupiteľský mandát uchádzajú?*

Vplyv jednotlivých individuálnych charakteristík kandidátov na ich volebný úspech je skúmaný prostredníctvom niekoľkých sérií regresných analýz. Adekvátnosť voľby tohto typu analytickej metódy je z pohľadu na stanovené výskumné otázky zrejmá. Regresná analýza umožňuje charakterizovať vzťah medzi skúmanými premennými, konkrétne premennou vysvetľujúcou a vysvetľovanou. Dovoľuje skúmať nielen to, do akej miery ovplyvňujú zvolené nezávislé premenné skúmaný jav, v tomto prípade umiestnenie na voliteľnej pozícii, zisk preferenčných hlasov a zisk mandátu, ale taktiež umožňuje porovnávať, ktoré vysvetľujúce premenné majú na závislú premennú najväčší vplyv, a ktoré naopak vplyv najmenší. Vo všeobecnosti tak regresná analýza

umožňuje charakterizovať vzťah medzi skúmanými premennými. Jej nespornou výhodou je i to, že dokáže predikovať pre jednotlivé prípady i zmeny v hodnotách závislej premennej. (Mareš, Rabušic, Soukup. 2015: 319–375)

Pre zistenie vplyvu individuálnych charakteristík kandidátov na dichotomické premenné, teda zisk voliteľnej pozície a zisk mandátu je využitá binárna logistická regresia, a v prípade preferenčných hlasov mnohonásobná lineárna regresia. Všetky vykonané regresné analýzy zohľadňujú aj vplyv veľkosti a charakteru obce, v ktorej sa kandidát o mandát uchádza. Ako bolo spomínané, tak obce Olomouckého kraja sú pre účely tejto práce rozdelené na tri kategórie, a pre každú z nich je následne vykonaná i vlastná analýza. Pred samotným započatím regresnej analýzy sú pre dichotomické závislé premenné spravené ešte jednoduché vstupné deskriptívne analýzy, ktoré informujú o tom, v akých podieloch diferencujú sledované individuálne charakteristiky možnosti kandidátov získať voliteľnú pozíciu a mandát.

Špecifiká jednotlivých regresných analýz pre všetky skúmané závislé premenné sú potom nasledovné. Prvá séria logistických premenných zisťuje vplyv individuálnych charakteristík na šance kandidátov umiestniť sa na voliteľnej pozícii. Do tejto analýzy vstupujú takmer všetky nezávislé premenné, kedy výnimkou je iba poradie kandidáta. Konkrétne sa teda jedná o pohlavie, vek, počet titulov, zamestnanie, vyjadrenú zastupiteľskú skúsenosť, politickú príslušnosť a typ politického subjektu, za ktorý kandidát vo voľbách kandidoval. Nakoľko u kandidátov, ktorí kandidovali buď to samostatne ako nezávislí kandidáti, alebo boli ako jediní nominovaní na kandidátnej listine niektorej z politických strán či hnutí nemá zmysel uvažovať o voliteľnej pozícii, sú títo kandidáti z analýzy vylúčení. Tento postup je následne zachovaný i v prípade všetkých súhrnných analýz.³⁸

Ďalej nasleduje séria regresných analýz, ktorá skúma vplyv charakteristík kandidátov na zisk preferenčných hlasov. K tomuto účelu je využitá mnohonásobná lineárna regresia, kedy do modelu vstupujú opätovne všetky nezávislé premenné, vrátane poradia kandidáta na hlasovacom lístku, a v tomto prípade je kontrolovaná i súťaživosť volieb v obci. Dôležité je v prípade tejto závislej premennej dodať, že ešte

³⁸ V prípade analýzy šancí kandidátov na zisk mandátu sú títo kandidáti vynechaní z toho dôvodu, že práve umiestnenie na voliteľnej pozícii výrazným spôsobom ovplyvňuje úspech kandidátov vo voľbách. Zaradenie týchto kandidátov do analýzy by tak pravdepodobne skreslilo výsledky. Čo sa týka analýzy s preferenčnými hlasmi ako závislou premennou, tak v tomto prípade sú kandidátne listiny s jedným kandidátom vynechané z dôvodu logiky výpočtu tohto údaju. Nakoľko počet preferenčných hlasov pre každého kandidáta je odvodený z rozdielu počtu hlasov daného kandidáta a počtu hlasov kandidáta, ktorý získal v rámci kandidátnej listiny najnižší počet absolútnych hlasov, nie je tento postup možné aplikovať i na volebné strany s jedným kandidátom.

pred započatím samotnej analýzy bola hodnota preferenčných hlasov pre každého kandidáta matematicky upravená na prirodzený logaritmus daného čísla, čo sa následne prejaví i v interpretácii výsledkov.³⁹

Ako posledné sú vykonané série logistických regresíí, ktoré skúmajú šance kandidátov tentokrát na zisk mandátu. Informácie, ktoré sú výsledkom tejto série analýz sú s ohľadom na cieľ tejto práce hodnotovo najcennejšie, nakoľko prinášajú výsledky o celkovej (ne)úspešnosti kandidáta v skúmaných komunálnych voľbách. Z analýz sú okrem kandidátnych listín s jedným kandidátom vylúčené i všetky tie, ktoré nezískali ani jeden zastupiteľský mandát. Analýzy sú postupne vykonané tak, ako tomu bolo i v prechádzajúcom prípade, tzn. najskôr pre jednotlivé kategórie obcí, a následne i pre všetky obce súhrnne, no s tým rozdielom, že pre túto premennú sú vytvorené dva regresné modely. Pre oba modely potom zhodne platí, že do analýzy sú pridané i nezávislé premenné vyjadrujúce poradie kandidáta na hlasovacom lístku a súťaživosť volieb v obci. Nad rámec týchto dvoch premenných je potom jeden z modelov ešte doplnený o informáciu, či kandidát v rámci kandidátnej listiny zastáva voliteľnú pozíciu. Porovnanie výsledkov týchto dvoch analýz by malo následne ukázať, či a poprípade ako veľmi sa zmení vplyv jednotlivých individuálnych charakteristík kandidátov za kontroly ich umiestnenia na (ne)voliteľnej pozícii.⁴⁰

³⁹ Dôvodom matematickej úpravy tejto premennej bolo jej nerovnomerné rozloženie v dátovom súbore. Interpretácia výstupu regresnej analýzy so zlogaritmovanou premennou je potom nasledovná: Model predikuje, že zvýšenie hodnoty nezávislej premennej o jednu jednotku povedie k nárastu, resp. poklesu hodnoty závislej premennej o $100 \cdot B\%$. (Benoit 2011)

⁴⁰ Josef Bernard v rámci svojho výskumu rozdelil kandidátov na dve skupiny, podľa toho či zastávali, resp. nezastávali voliteľnú pozíciu na kandidátnej listine a pre každú skupinu potom vypracoval vlastnú analýzu (Bernard 2012). Autorka práce skúšala tento postup taktiež cvične nasimulovať, no vzhľadom na veľkosť vzorky kandidátov, s ktorej vychádza táto práca, v porovnaní so vzorkou všetkých platných kandidátov komunálnych volieb 2014, s ktorou pracoval J. Bernard, sa neukázal byť tento postup pre takto relatívne malú územnú jednotku vhodný.

Analytická časť

4. Popis a interpretácia výsledkov vykonaných analýz

V nasledujúcich kapitolách sú predstavené výsledky jednotlivých vykonaných analýz, ktoré poslúžia k zodpovedaniu výskumných otázok stanovených v metodologickej časti. Zároveň je popis zistených výsledkov doplnený aj o ich interpretáciu, ktorá následne poslúži k formulácii celkových záverov plynúcich z tejto práce.

4.1. Analýza šancí kandidátov na ich umiestnenie na voliteľnej pozícii v rámci kandidátnej listiny

Ako už bolo niekoľkokrát zdôraznené, vzhľadom na charakter volebného systému, ktorý sa v komunálnych voľbách využíva, úspešnosť kandidáta je do značnej miery determinovaná jeho umiestnením na kandidátnej listine. Zistenie, ktoré individuálne charakteristiky kandidátov zvyšujú ich šance sa na voliteľnej pozícii umiestniť, sa preto javí v kontexte ich celkovej úspešnosti ako veľmi dôležité. Pred samotnou regresnou analýzou, ktorá popíše, do akej miery sú pre rôzne skupiny kandidátov v závislosti na ich charakteristikách tieto šance odlišné, bola vykonaná jednoduchá analýza podielu kandidátov, ktorí zastávali v rámci kandidátnej listiny voliteľnú pozíciu, a ktorej výsledky sú zobrazené v tabuľke č. 2.

Ako je z výsledkov tejto vstupnej analýzy zrejmé, všetky nezávislé premenné diferencujú šance kandidátov na zisk voliteľnej pozície. Pri pohľade na socio-demografické charakteristiky možno konštatovať, že muži získavajú voliteľnú pozíciu o niečo častejšie, než je tomu u žien, no rozdiel nie príliš markantný. Čo sa vekových kategórií týka, tak voliteľnú pozíciu zastávajú najčastejšie kandidáti stredného veku, konkrétnejšie potom s miernou prevahou tí vo veku od 46 do 65 rokov. Kandidáti spadajúci do okrajových vekových kategórií zastávajú zhodne po 13 % voliteľných pozícií. Podobná, takmer dokonalá zhoda panuje i pri ďalšej premennej – počte titulov. Ako z tabuľky vyplýva, častejšie zastávajú voliteľnú pozíciu tí kandidáti, ktorí majú pri

mene uvedený vysokoškolský titul. V prípade poslednej socio-demografickej charakteristiky, teda zamestnania kandidátov, obsadzujú kandidáti z jednotlivých kategórií pomerne vyrovnaný počet voliteľných pozícií, s miernou prevahou tých kandidátov, ktorí spadajú so skupiny iných prestížnych povolání, to znamená vedci, učitelia či zdravotné sestry.

Tabuľka č. 2: Podiely jednotlivých skupín kandidátov, ktorí sa umiestnili na voliteľnej pozícii

	Nezávislá premenná	Umiestnenie na voliteľnej pozícii	
<i>Socio-demografické charakteristiky</i>	Pohlavie	muž	26,4 %
		žena	20,0 %
	Vek	mladí vek (do 30 rokov)	13,0 %
		mladší stredný vek (31–45rokov)	25,0 %
		starší stredný vek (46–65 rokov)	28,5 %
		starý vek (66 + rokov)	13,0 %
	Počet titulov	bez titulu	20,9 %
		1 titul	33,1 %
		2 tituly	33,8 %
	Prestížne zamestnanie	nemá prestížne zamestnanie	24,0 %
lekár		22,5 %	
iné prestížne zamestnanie		27,2 %	
<i>Politické charakteristiky</i>	Zastupiteľská skúsenosť	má zastupiteľskú skúsenosť	94,5 %
		nemá zastupiteľskú skúsenosť	22,8 %
	Politická príslušnosť	straník	25,4 %
		nestránik	24,0 %
	Politický subjekt	parlamentná strana	17,4 %
		mimoparl. strany a hnutia splňujúce 2 podmienky	22,1 %
		miestne združenia NK a ostatné mimoparl. strany a hnutia	29,8 %

Zdroj: Autorka na základe voľne dostupných dát ČSÚ.

U prvej z politických charakteristík jasne dominujú kandidáti s prechádzajúcou skúsenosťou s výkonom zastupiteľskej funkcie. Podiel straníkov, ktorí obsadili voliteľnú pozíciu je o niečo málo vyšší, než podiel kandidátov bez politickej príslušnosti a v prípade poslednej premennej, potom túto pozíciu najčastejšie získavajú kandidáti,

ktorí kandidovali za miestne združenia nezávislých kandidátov. Naopak, najmenší podiel zástupcov umiestnených na voliteľnej pozícii majú parlamentné strany.

Berúc do úvahy všetky charakteristiky kandidátov, najvýraznejší vplyv na umiestnenie na voliteľnej pozícii na kandidátnej listine sa javí mať, na základe výsledku tejto analýzy, predchádzajúca politická skúsenosť s funkciou zastupiteľa, pokiaľ túto informáciu kandidát uviedol v rámci údajov o zamestnaní. Ďalej sú to najmä stredný vek a kandidatúra za miestne združenie nezávislých kandidátov. Výsledky tejto základnej analýzy však predstavujú len podiely, resp. početnosť, s akou kandidáti v rámci jednotlivých kategórií nezávislých premenných voliteľnú pozíciu obsadzujú, no nedokážu vysvetliť, do akej miery môže konkrétna vlastnosť kandidáta zvyšovať, resp. znižovať jeho šance, oproti ostatným kandidátom umiestnenie sa voliteľnej pozícii získať. K tomuto účelu následne poslúžila vykonaná regresná analýza.

Z celkového počtu kandidátov, ktorí sa volieb do obecných zastupiteľstiev v Olomouckom kraji v roku 2014 zúčastnili, ich zastávalo voliteľnú pozíciu, mimo kandidátne listiny s jedným kandidátom, niečo málo cez 24 %. Dôležitým faktorom u tohto údajov je však veľkosť obce, v ktorej sa kandidát o mandát uchádza, kedy platí, že s rastúcou veľkosťou obce zastáva voliteľnú pozíciu výrazne menší podiel kandidátov. To napokon platí i v Olomouckom kraji, kedy v obciach dedinského charakteru, teda do 3000 obyvateľov zastávalo túto pozíciu takmer 30 % kandidátov, v mestách nad 3000 obyvateľov 13,4 % kandidátov a v bývalých okresných mestách to bolo už len necelých 9 % kandidátov. Tento nepomer medzi najmenšími a najväčšími obcami je do určitej miery ovplyvnený aj charakterom zvoleného výpočtu voliteľnej pozície v kombinácii s fenoménom nesúťaživých volieb v najmenších obciach, no najmä nižším previsom kandidátov v najmenších obciach.

Výsledky jednotlivých sérií logistických regresných analýz zobrazených v tabuľke č. 3 približujú, nakoľko sú rozdielne šance kandidátov získať voliteľnú pozíciu ovplyvnené ich jednotlivými individuálnymi charakteristikami. Aby analýza postihla i prípadné rozdiely medzi jednotlivými kategóriami obcí, bola najskôr spravená pre všetky obce súhrnne, a následne i pre každú kategóriu samostatne.

Tabuľka č. 3: Analýza šancí kandidátov na umiestnenie na voľiteľnej pozícii v rámci kandidátnej listiny

Nezávislá premenná	obce do 3000 obyvateľov			mestá nad 3000 obyvateľov			okresné mestá			Celkom		
	β	Exp (β)	Sig.	β	Exp (β)	Sig.	β	Exp (β)	Sig.	β	Exp (β)	Sig.
Konštanta	-2,722	,066	,000	-3,813	,022	,000	-4,657	,009	,000	-4,549	,011	,000
Pohlavie	,399	1,490	,000	,638	1,892	,000	,107	1,113	,599	,414	1,513	,000
Vek												
mladší vek	-,114	,892	,404	-,343	,710	,323	,060	1,062	,890	-,114	,892	,349
mladší stredný vek	,719	2,053	,000	,380	1,463	,155	,646	1,908	,055	,701	2,016	,000
starší stredný vek	,912	2,488	,000	,756	2,130	,003	,828	2,288	,012	,908	2,481	,000
Počet titulov												
1 titul	,824	2,280	,000	1,317	3,732	,000	1,095	2,989	,000	,918	2,505	,000
2 a viac titulov	,991	2,693	,000	,918	2,505	,016	1,632	5,114	,000	1,081	2,947	,000
Prestížne povolanie												
lekár	-,212	,809	,364	-,178	,837	,650	-,391	,676	,406	-,243	,784	,184
iné prestížne povolanie	,163	1,177	,089	,144	1,155	,491	-,401	,669	,229	,115	1,122	,169
Zastupiteľská skúsenosť												
má zastupiteľskú skúsenosť	3,845	46,780	,000	4,121	61,610	,000	3,002	20,130	,000	3,802	44,801	,000
Politická príslušnosť												
straník	,655	1,925	,000	,771	2,162	,000	1,793	6,008	,000	,863	2,371	,000
Politický subjekt												
mimoparl. strany a hnutia splňujúce 2 podmienky	,773	2,167	,000	-,392	,675	,170	-1,635	,195	,006	,467	1,595	,000
miestne združenia NK a ostatné mimoparl. strany a hnutia	,779	2,180	,000	,484	1,622	,001	,238	1,269	,301	,720	2,054	,000
Katégoria obcí												
obce do 3000 obyv.										1,842	6,306	,000
mestá nad 3000 obyv.										,717	2,047	,000
Nágelkerke R2												
		,156			,209			,245			,208	

Zdroj: Autorka na základe voľne dostupných dát ČSÚ

Pred interpretáciou vplyvu charakteristík kandidátov na ich umiestnenie v rámci kandidátnej listiny je potrebné skontrolovať adekvátnosť zostavených modelov. Hodnoty Nagelkerke R^2 , ktoré k tomuto účelu slúžia, naznačujú, že zvolené nezávislé premenné vysvetľujú len 15–24 % variancie umiestnenia kandidátov na voliteľných pozíciách. To samozrejme nie je mnoho, takže je zjavné, že existujú iné, a podstatne dôležitejšie faktory, ktoré budú mať na umiestnenie kandidáta na voliteľnú pozíciu výrazne väčší vplyv. Pri krátkom zamyslení to medzi inými môže byť, napr. pozícia a rola kandidáta v rámci volebnej strany, za ktorú kandiduje, jeho popularita medzi občanmi a s tým súvisiaca jeho predpokladaná zvoliteľnosť, či iné jeho kvality, ktoré z dostupných dát nie je možné odhaliť. Každopádne, v kontexte celkovej úspešnosti kandidátov vo voľbách, sú i tieto informácie pre komplexné zhodnotenie vplyvu individuálnych charakteristík kandidátov podstatné.

Pri pohľade na výsledky analýzy je zjavné, že muži majú vo všeobecnosti celkovo vyššie šance, obsadiť výhodnú pozíciu na kandidátnej listine, než ženské kandidátky. Najvýraznejšiu, takmer dvojnásobne vyššiu šancu majú potom muži oproti ženám v mestách nad 3000 obyvateľov. Výsledné hodnoty tak potvrdili, že i stratégia zostavovania kandidátnych listín mierne podlieha genderovým stereotypom a dominancii mužského pohlavia, a ženy tak ešte stále majú sťažený prístup do komunálnej politiky.

V prípade vekových kategórií majú v porovnaní s najstaršími kandidátmi najvyššiu šancu získať voliteľnú pozíciu kandidáti staršieho stredného veku, a to až takmer 2,5-krát vyššiu, zatiaľ čo kandidáti mladšieho stredného veku približne dvojnásobnú. Šance na dobré umiestnenie kandidátov staršieho stredného veku oproti najstarším kandidátom sa zvyšujú aj v prípade jednotlivých veľkostných kategórií obcí, a to 2,1–2,5-krát. Najmenší vplyv majú potom obe kategórie stredného veku v obciach nad 3000 obyvateľov. Výsledné hodnoty pre mladých kandidátov naznačujú nižšie šance na zisk voliteľnej pozície oproti tým najstarším, no výsledné údaje nie sú významné. To platí pre kandidátov do 30 rokov vo všetkých kategóriách obcí. Ukazuje sa tak, že politické subjekty, ktoré vo voľbách kandidujú, dávajú na kandidátnych listinách prednosť kandidátom v produktívnom veku.

Taktiež z analýzy vyplynulo, že pokiaľ kandidát disponuje akademickým titulom, jeho šanca umiestniť sa na voliteľnej pozícii sa celkovo v kraji zvýši 2,5-násobne v prípade vlastníctva jedného titulu, a takmer trojnásobne v prípade dvoch a viacerých titulov, a to oproti kandidátom, ktorí žiaden titul nemajú. Vyššie šance

umiestniť sa na voliteľnej pozícii platia pre kandidátov s titulmi naprieč všetkými skupinami obcí. Detailnejšie majú kandidáti s jedným titulom oproti tým bez titulu najvyššiu šancu v mestách nad 3000 obyvateľov, a to 3,7-násobnú, a tí s dvomi a viacerými titulmi až 5,1-násobnú v bývalých okresných mestách. Vysokoškolské vzdelanie je tak zjavne dôležitý faktor, ktorý pomáha kandidátom zaistiť výhodnejšiu pozíciu na kandidátnej listine. V najmenších obciach môže byť uprednostňovanie vysokoškolsky vzdelaných kandidátov spôsobené i tým, že ich je v týchto obciach celovo málo, a tak do určitej miery medzi ostatnými kandidátmi v tomto ohľade vyniknú. Pomerne značná výhoda pre kandidátov z dvomi a viacerými titulmi v bývalých okresných mestách zasa napovedá, že sa pravdepodobne jedná o osoby, ktoré sú, zrejme aj v dôsledku dosiahnutého vzdelania, vysoko vážené medzi ostatnými členmi kandidátnej listiny a zrejme sa očakáva, že tento dojem vzbudia i u voličov.

Výsledky pre kategórie ďalšej nezávislej premennej indikujúcej výkon prestížneho povolania, nie sú štatisticky významné, a to ani v rámci súhrnnej analýzy všetkých obcí, ani v ich jednotlivých veľkostných kategóriách. A hoci, zaujímavo naznačujú nižšie šance lekárov získať voliteľnú pozíciu oproti kandidátom bez prestížneho povolania, nie je možné s istotou potvrdiť ich skutočný vplyv.

Nie len z politických charakteristík, ale taktiež zo všetkých skúmaných, najvýraznejšie ovplyvňuje umiestnenie na voliteľnej pozícii predchádzajúca zastupiteľská skúsenosť. Kandidáti, ktorí v prípade údajov o zamestnaní uviedli také povolanie, ktoré indikovalo predchádzajúcu skúsenosť z komunálnej politiky, majú celkovo takmer 45-krát vyššiu šancu, než tí kandidáti, ktorí zastupiteľskú funkciu nikdy nezastávali, alebo jednoducho tento údaj o sebe neuviedli. V druhej kategórii obcí je potom vplyv tejto premennej najväčší, kedy sú šance politicky skúsených kandidátov až 60-násobne vyššie oproti kandidátom bez politickej skúsenosti. Najmenší, no stále veľmi výrazný vplyv má potom táto nezávislá premenná v bývalých okresných mestách, kde sú šance kandidátov s politickou skúsenosťou 20-krát vyššie. Celkovo je tak vplyv tejto premennej o tretinu nižší v okresných mestách, než v kategórii obcí nad 3000 obyvateľov, a zároveň približne o polovicu menší, než je tomu v obciach najmenších. Potvrďuje sa tak, že politické subjekty uľahčujú zisk mandátu tým kandidátom, ktorí sa im už vo funkcii osvedčili a s veľkou pravdepodobnosťou predpokladajú, že i tentokrát im zaistia kreslo v obecnom zastupiteľstve.

Politická príslušnosť má najväčší vplyv v prípade okresných miest, kde stranícky kandidáti majú až šesťnásobne vyššiu šancu získať voliteľnú pozíciu oproti

nestránikom. I v ostatných kategóriách obcí sú šance straníkov vyššie, no dosahujú len približne tretinu hodnoty šancí kandidátov v mestách okresných. Pri interpretácii tohto výsledku však treba mať na pamäti, že príslušnosť k politickej strane majú na volebnom lístku uvedenú spravidla kandidáti parlamentných politických strán či iných významnejších strán a hnutí. Ako bolo i v teoretickej časti naznačené, a je zaiste celkom logické, tieto politické subjekty sa budú snažiť zabezpečiť, čo najvýhodnejšie podmienky pre kandidátov z vlastných radov, a až v prípade ich nedostatku kandidátne listiny doplniť nestraníkmi. Tieto výsledky taktiež potvrdzujú predpoklad, že s rastúcou veľkosťou obce sa výrazným spôsobom zvyšuje i podiel nominovaných straníkov, a preto i šance získať voliteľnú pozíciu sú pre straníckych kandidátov vo väčších obciach výrazne vyššie.

Posledná premenná, politický subjekt, za ktorý kandidát vo voľbách kandidoval má najvýraznejší vplyv v najmenších obciach, kedy kandidáti mimoparlamentných strán a hnutí, rovnako ako kandidáti miestnych združení nezávislých kandidátov, majú vyše dvojnásobnú šancu umiestnenia na voliteľnej pozícii, než kandidáti parlamentných strán. Z ďalších údajov sú významné už len dva výsledky. Prvým sú výsledky pre kandidátov mimoparlamentných strán v bývalých okresných mestách, kde sa ukázalo, že tí majú len približne päťtinovú šancu získať voliteľnú pozíciu v tejto kategórii obcí, oproti kandidátom parlamentných strán. Druhý významný údaj vypovedá o tom, že kandidatúra za miestne združenie NK poskytuje výhodu i kandidátom v obciach nad 3000 obyvateľov, kedy mierne zvyšuje ich šance na získanie voliteľnej pozície, oproti referenčnej kategórii, a to 1,6-krát. Výhoda pre kandidátov miestnych združení NK najmä v malých obciach môže do istej miery vyplývať z toho, že sú to práve politické subjekty tohto typu, ktoré sa najčastejšie zúčastňujú volieb v obciach, kde je politická súťaž v dôsledku nízkeho počtu kandidátov značne obmedzená. A keďže je počet voliteľných pozícií odvodený pre každú kandidátnu listinu práve na základe jej úspešnosti vo voľbách, je prirodzené, že kandidáti miestnych združení NK budú v tomto ohľade úspešnejší. Naopak, nižšie šance pre kandidátov parlamentných strán v malých obciach či menších mestách, oproti kandidátom zo zvyšných dvoch typov politických subjektov, môžu vyplývať z toho, že jednoducho vo väčšine z nich sa ani o mandát neuchádzajú.

Z pohľadu na súhrnné výsledky je zrejmé, že najväčšiu šancu umiestnenia na voliteľnej pozícii majú kandidáti obcí do 3000 obyvateľov, ktorá je vyše šesťnásobne vyššia, než je tomu v bývalých okresných mestách, čo ako už bolo naznačené,

spôsobuje najmä nižší previs kandidátov, ktorí sa o zastupiteľské kreslo uchádzajú. V mestách nad 3000 obyvateľov je potom táto šanca oproti okresným mestám približne dvojnásobná.

Čo sa týka celkového zhrnutia týchto modelov, tak je možné konštatovať, že jednotlivé individuálne charakteristiky kandidátov ovplyvňujú ich šance na voliteľnú pozíciu rôznou mierou, a rovnako táto miera závisí aj od veľkosti a charakteru obce, v ktorej kandidujú. Z najvýraznejších faktorov, ktoré môžu kandidátom priniesť výhodnú pozíciu na kandidátnej listine, je zo socio-demografických charakteristík vysokoškolské vzdelanie kandidáta, a z politických zasa predošlá zastupiteľská skúsenosť.

4.2. Analýza zisku preferenčných hlasov

Ako naznačila predchádzajúca podkapitola, tak umiestnenie kandidátov na voliteľnej pozícii je významným faktorom, ktorý vplýva na celkový volebný úspech kandidátov. Ako však bolo v teoretickej časti uvedené, volebný systém používaný v komunálnych voľbách v Českej republike umožňuje aj kandidátom, ktorí voliteľnú pozíciu na kandidátnej listine neobsadili, vo voľbách i napriek tomu uspieť. V tomto ohľade im k zisku mandátu môžu pomôcť samotní voliči, ktorí pokiaľ využijú možnosť preferenčného hlasovania, tak môžu výrazným spôsobom v ich prospech ovplyvniť konečné poradie. Výsledky nasledujúcej analýzy prinášajú zistenia, akí kandidáti sú v tomto ohľade úspešnejší.

Ako je z výsledkov mnohonásobnej lineárnej regresnej analýzy zobrazených v tabuľke č. 4 zrejmé, zvolené nezávislé premenné vysvetľujú takmer 38 % variancie zisku preferenčných hlasov u súhrnného modelu všetkých obcí. V jednotlivých kategóriách obcí sa tieto hodnoty pohybujú v rozpätí od 24,2–35,5 % vysvetlenej variancie.

Tabuľka č. 4: Analýza zisku preferenčných hlasov

Nezávislá premenná	obce do 3000 obyvateľov			mestá nad 3000 obyvateľov			okresné mestá			Celkom		
	B	Beta	Sig.	B	Beta	Sig.	B	Beta	Sig.	B	Beta	Sig.
Konštanta	2,595	,000	,000	4,468	,000	,000	5,272	,000	,000	4,913	,000	,000
Pohlavie												
muž	,283	,094	,000	,308	,102	,000	,092	,027	,148	,279	,084	,000
Vek												
mladší vek	-,034	-,007	,576	-,178	-,040	,082	,541	,115	,000	,061	,012	,204
mladší stredný vek	,495	,171	,000	,387	,128	,000	,533	,162	,000	,521	,161	,000
starší stredný vek	,543	,187	,000	,490	,170	,000	,566	,177	,000	,571	,178	,000
Počet titulov												
1 titul	,596	,171	,000	,630	,204	,000	,696	,218	,000	,629	,173	,000
2 a viac titulov	,564	,045	,000	,643	,065	,000	,936	,129	,000	,709	,061	,000
Prestížne povolanie												
lekár	,646	,040	,000	,927	,083	,000	,596	,072	,000	,678	,048	,000
iné prestížne povolanie	,456	,074	,000	,528	,104	,000	,293	,050	,010	,450	,070	,000
Zastupiteľská skúsenosť												
má zastupiteľskú skúsenosť	,503	,053	,000	,541	,043	,008	,166	,009	,644	,555	,048	,000
Politická príslušnosť												
straník	-,130	-,026	,004	,039	,011	,517	,500	,153	,000	,097	,021	,003
Politický subjekt												
mimoparl. strany a hnutia splňujúce 2 podmienky	,132	,021	,017	-,270	-,052	,001	-,1543	-,335	,000	-,342	-,055	,000
miestne združenia NK a ostatné mimoparl. strany a hnutia	-,082	-,028	,003	-,172	-,057	,001	-,443	-,126	,000	-,143	-,045	,000
Poradie na kandidátnej listine												
Poradie na kandidátnej listine	-,646	-,342	,000	-,688	-,384	,000	-,427	-,239	,000	-,612	-,329	,000
Súťaživosť volieb												
Súťaživosť volieb	,753	,101	,000							,696	,071	,000
Katégoria obcí												
obce do 3000 obyvateľov										-	-,664	,000
mestá nad 3000 obyvateľov										2,315		
										-	-,332	,000
										1,394		
Adjusted R square												
Adjusted R square				,242			,341			,355		

Zdroj: Autorka na základe voľne dostupných dát ČSÚ

Pri pohľade na vplyv jednotlivých premenných zistíme, že pokiaľ je kandidát mužského pohlavia znamená to pre neho oproti ženským kandidátkam nárast preferenčných hlasov o zhruba 28 %. V prípade bývalých okresných miest nie je síce hodnota tohto údaju najvyššia, tesne nad 9 %, no je nesignifikantná. Ukazuje sa tak, že v prospech mužského pohlavia sú v Olomouckom kraji naklonené, nie len politické subjekty, ktoré ich do volieb nominujú, ale s výnimkou bývalých okresných miest, rovnako i samotní voliči. Stále tak zrejme i na tejto úrovni politiky panuje u voličov presvedčenie, že pre výkon zastupiteľskej funkcie sú muži kompetentnejší.

U vekových skupín vyzerá situácia nasledovne. Pokiaľ je kandidát mladšieho stredného veku, získava približne o 40–53 % vyšší počet preferenčných hlasov, a pokiaľ je staršieho stredného veku, tak sa ich počet zvýši priemerne o 50–56 %, oproti najstarším kandidátom. Najmladší kandidáti sú potom v tomto ohľade úspešnejší len v okresných mestách, kde oproti kandidátom nad 66 rokov sa u nich zisk preferenčných hlasov zvyšuje o 54 %. V ostatných kategóriách obcí je síce výsledný koeficient záporný, výsledky nie sú štatisticky významné. Z uvedeného tak vyplýva, že i v tomto prípade dávajú voliči, podobne ako politické subjekty, prednosť kandidátom v produktívnom veku, no zároveň sa v bývalých okresných mestách neboja dať príležitosť i pravdepodobne menej skúseným kandidátom či politickým nováčikom.

Kandidáti spadajúci do kategórií zvyšných dvoch skúmaných socio-demografických charakteristík získavajú vyšší počet preferenčných hlasov oproti tým v referenčných kategóriách. Konkrétne to znamená, že jeden vysokoškolský titul zvyšuje kandidátovi zisk preferenčných hlasov približne o 60 %, oproti tým kandidátom, ktorí žiaden titul nemajú, pričom v okresných mestách je to ešte o 10 % hlasov viac. Uvedenie dvoch či viacerých titulov u mena kandidáta pôsobí rovnako priaznivo na zisk preferenčných hlasov, pričom opäťovne táto premenná prináša najvyššie navýšenie získaných preferencií, oproti kandidátom bez titulu, v okresných mestách, a to až o takmer 94 %. Tieto hodnoty naznačujú, že vzdelanie kandidátov je pre voličov pomerne dôležitým faktorom, ktorý ovplyvňuje ich voličské rozhodovanie. Vzdelanejší kandidáti tak môžu vo voličoch vyvolávať pocity vyššej kompetentnosti či odbornosti vykonávať funkciu zastupiteľa.

Rovnako prestížne zamestnanie pomáha kandidátom získavať vyšší počet preferenčných hlasov, oproti kandidátom bez takéhoto povolania. Výraznejší nárast okolo 67 % potom zaznamenávajú lekári. V kategórii obcí nad 3000 obyvateľov je to dokonca ešte markantnejšie, a kandidát lekár získava o takmer 93 % viac preferenčných

hlasov. Výsledky pre túto poslednú socio-demografickú charakteristiku tak naznačujú, že v českej spoločnosti má ešte stále význam uvažovať o pridanej hodnote niektorých povolání, a zároveň, že voliči v Olomouckom kraji túto skutočnosť reflektujú. Rovnako vyššie preferencie pre lekárov potvrdzujú, že ako občania celej Českej republiky, tak i olomouckí voliči pokladajú práve toto povolanie za najprestížnejšie a svoju podporu a dôveru ľuďom s týmto zamestnaním sa snažia prejavovať nie len v rámci osobného, ale taktiež politického života.

V prípade politických charakteristík kandidátov je situácia nasledovná. U kandidátov, ktorí vyjadrili svoju predchádzajúcu politickú skúsenosť v informácii o zamestnaní, sa oproti politicky neskúseným kandidátom zvyšuje počet získaných preferenčných hlasov približne o vyše 50 %. Situácia je odlišná v prípade bývalých okresných miest, kde nie je vplyv tejto charakteristiky štatisticky významný. Kandidáti teda zvyšujú svoje šance získať vyšší počet preferenčných hlasov, pokiaľ namiesto, resp. k svojmu občianskemu povolaniu pripíšu i informáciu, že s funkciou zastupiteľa už majú predchádzajúcu praktickú skúsenosť. Preferencia voličov pre týchto kandidátov môže potom signalizovať ich aktuálnu spokojnosť so správou vecí verejných v obci, v ktorej žijú, alebo jednoducho očakávajú, že kandidáti s politickou praxou budú vo výkone zastupiteľskej funkcie kompetentnejší.

Výsledky pre stranícku príslušnosť naznačujú odlišnosti vplyvu tejto premennej naprieč kategóriami obcí. V malých obciach do 3000 obyvateľov totiž stranícki kandidáti získavajú o 13 % nižší počet hlasov než nestraníci, no v ostatných dvoch kategóriách obcí je to naopak. Sú to práve straníci, ktorí sú v tomto ohľade úspešnejší. Štatisticky významný je v prospech straníkov však len údaj pre bývalé okresné mestá, kde títo kandidáti získavajú o 50 % preferenčných hlasov viac, než nestraníci. To naznačuje, že na politickú príslušnosť reagujú voliči intenzívnejšie vo veľkých mestách, čo môže byť spôsobené do veľkej miery aj tým, čo bolo naznačené v teoretickej časti, a síce, že s veľkosťou obce rastie nie len počet straníckych kandidátov, no zároveň politická súťaž vo väčších obciach pripomína voľby na vyšších úrovniach politiky. A ako sa zdá, tak i chovanie voličov zodpovedá tejto logike.

S tým napokon súvisia aj výsledky, zobrazené v modeli pre ďalšiu politickú charakteristiku, ktorá so straníckou príslušnosťou súvisí. Typ politického subjektu v rámci, ktorého kandidát vo voľbách kandidoval ukazuje, že kandidáti mimoparlamentných strán a miestnych združení nezávislých kandidátov získavajú oproti kandidátom politických strán menší počet preferenčných hlasov. Jedinou

výnimkou je situácia v obciach do 3000 obyvateľov, kde naopak kandidáti mimoparlamentných strán a hnutí získavajú o 13 % vyšší počet preferenčných hlasov v porovnaní s kandidátmi parlamentných strán. V kategórii obcí nad 3000 obyvateľov je potom počet preferenčných hlasov pre týchto kandidátov o 27 % nižší a v bývalých okresných mestách je nižší až o markantných 154 %. Čo sa kandidátov miestnych združení nezávislých kandidátov týka, tak v malých obciach získavajú len o 8 % menej preferencií od voličov, než kandidáti parlamentných strán, no napr. v okresných mestách je to už menej o 44 %. Tieto výsledky tak naznačujú, že najviac preferenčných hlasov získavajú kandidáti parlamentných politických strán, a s rastúcou veľkosťou obce ich podpora u voličov vzrastá. Tým sa zároveň do určitej miery potvrdzuje stabilita elektorátu etablovaných politických strán, čo je ale v porovnaní s miestnymi združeniami NK logické, keďže okrem niektorých výnimiek⁴¹ ho politické subjekty v tejto kategórii jednoducho nemajú. Rovnako môže na tieto výsledky vplývať fakt, že kandidátne listiny tohto typu politického subjektu sa vo veľkých mestách takmer nevyskytujú, a tak i z pohľadu voličov nemusia byť ich kandidáti pre voličov príliš zaujímaví.

Posledná premenná, poradie kandidátov, má na zisk preferenčných hlasov s pomedzi ostatných charakteristík celkovo najväčší vplyv. Vo všetkých typoch obcí potom platí, že kandidáti na nižších priečkach s každým percentuálnym poklesom v rámci poradia na kandidátnej listine získavajú nižší počet preferenčných hlasov, a to zhruba o 64–69 %, a v prípade okresných miest takmer o 43 %. Ako však metodologická časť naznačila, v prípade tejto premennej nie je možné objektívne zhodnotiť či výsledný počet preferencií pre kandidátov umiestnených na vyšších priečkach v rámci kandidátnej listiny vyplýva z volebného chovania voličov, a teda ich preferenciou pre vyššie umiestnených kandidátov, alebo je jednoducho dôsledkom účinkov volebného systému.

Kontrolujúce nezávislé premenné tiež potvrdzujú teoretické predpoklady. V prípade súťaživosti volieb sa tak logicky potvrdilo, že v súťaživých voľbách voliči odovzdávajú kandidátom vyšší počet preferenčných hlasov, a taktiež ich vo výrazne vyššej miere distribuujú medzi kandidátov vo väčších mestách, pričom najvýraznejšie je tomu v bývalých okresných mestách.

⁴¹ Výnimkou môžu byť niektoré regionálne strany a hnutia, ktoré boli zaradené do tejto kategórie.

I v tomto prípade platí, že jednotlivé individuálne charakteristiky kandidátov ovplyvňujú zisk preferenčných hlasov rôznou mierou, ktorá je však závislá i od veľkosti a charakteru obce, v ktorej sa o mandát uchádzajú. Najvýraznejšie však na zisk preferenčných hlasov zo všetkých sledovaných premenných vplyva poradie kandidáta, s výnimkou okresných miest, kde silnejší vplyv, než jeho pozícia, má na zisk preferencií typ politického subjektu, za ktorý vo voľbách kandiduje.

4.3. Analýza šancí kandidátov na zisk mandátu

Predchádzajúce dve kapitoly predstavili, ako sa líši vplyv individuálnych charakteristík kandidátov na ich umiestnenie na voliteľnej pozícii v rámci kandidátnej listiny a na zisk preferenčných hlasov. Tieto analýzy tak popísali vplyv individuálnych charakteristík kandidátov na dva rôzne procesy, ktoré súvisia z ich celkovým volebným úspechom. Výsledky poslednej analýzy preto preukážu, či sa v dôsledku stretu týchto procesov, bude nejakým odlišovať výsledný vplyv sledovaných nezávislých premenných na zisk zastupiteľského mandátu.

Najskôr však bola vykonaná jednoduchá vstupná analýza, ktorej výsledky zobrazené v tabuľke č. 5, predstavujú podiely zastúpenia jednotlivých nezávislých premenných, teda individuálnych charakteristík, u kandidátov, ktorí získali mandát. Podobne, ako ukázala totožná analýza v prípade umiestnenia na voliteľnej pozícii, tak i v tomto prípade diferencujú všetky zvolené nezávislé premenné šance kandidátov na volebný úspech. Ako je možné vypožorovať, tak podiely jednotlivých nezávislých premenných v prípade kandidátov, ktorí získali zastupiteľský mandát sa príliš nelíšia od podielov jednotlivých charakteristík u kandidátov, ktorí zastávali v rámci kandidátnych listín voliteľnú pozíciu. Mandát získavajú o niečo častejšie mužskí kandidáti, a rovnako sú vo voľbách takmer dvojnásobne úspešnejší kandidáti z oboch skupín stredného veku. Potvrďuje sa tiež, že kandidáti s uvedeným vysokoškolským titulom, či viacerými titulmi, získavajú zastupiteľský mandát častejšie. Úspešnejší sú taktiež kandidáti s prestížnym povolaním, avšak v tomto prípade sú to konkrétne lekári. Až vyše tretina z kandidátov s lekárskeým povolaním uspela vo voľbách, čo je približne desaťpercentný nárast oproti tomu, koľko ich zastávalo voliteľnú pozíciu. V prípade politických charakteristík nastala zmena v tom, že mandát získavajú častejšie nestranícky kandidáti, zatiaľ čo u voliteľnej pozície to bolo opačne. Typ politického subjektu diferencuje

úspešnosť kandidátov v získavaní mandátov takmer v totožných pomeroch ako tomu bolo u zastávaní voliteľnej pozície, pričom najčastejšie získavajú mandát práve kandidáti miestnych združení nezávislých kandidátov, a naopak najmenej kandidáti parlamentných strán. To napokon len potvrdzuje, že práve miestne združenia NK dokážu efektívnejšie získavať mandáty, čo ale na druhej strane, do veľkej miery súvisí s veľkosťou obce, v ktorej sa o zastupiteľské mandáty ich kandidáti prevažne uchádzajú. Predchádzajúca zastupiteľská skúsenosť má i v tomto prípade na úspech kandidáta najväčší vplyv, kedy až 96 % týchto kandidátov dokázalo uspieť vo voľbách.

Tabuľka č. 5: Podiely jednotlivých skupín kandidátov, ktorí získali mandát

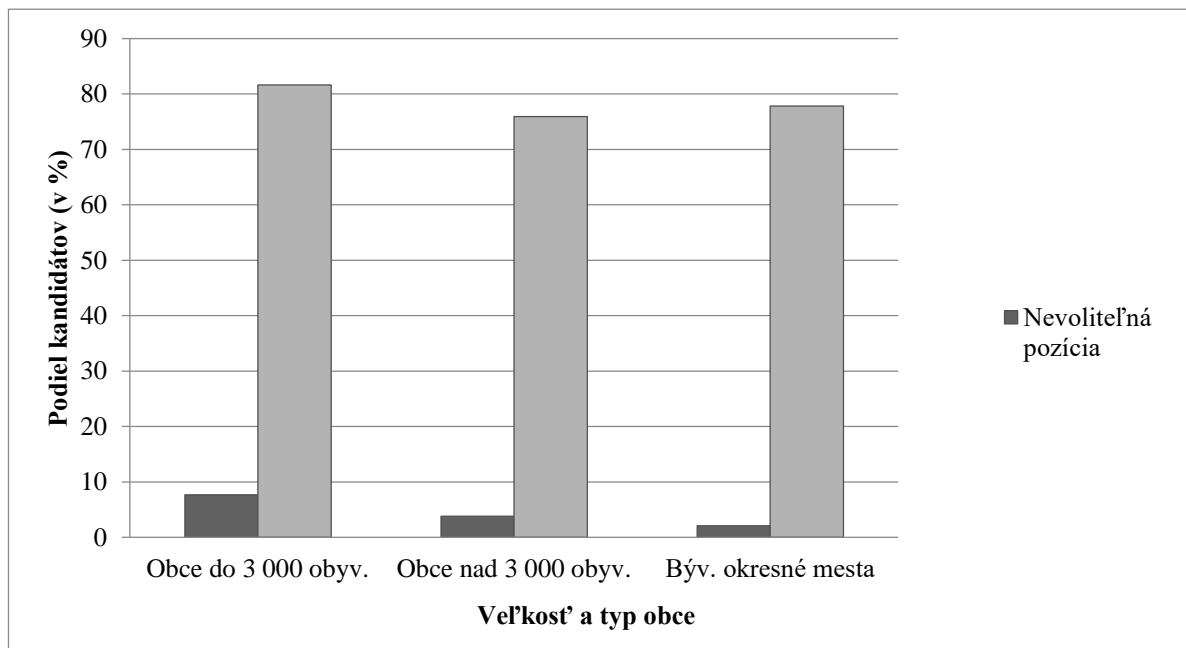
	Nezávislá premenná	Zisk mandátu	
<i>Socio-demografické charakteristiky</i>	Pohlavie	muž	26,6 %
		žena	19,9 %
	Vek	mladí vek (do 30 rokov)	11,9 %
		mladší stredný vek (31–45rokov)	25,0 %
		starší stredný vek (46–65 rokov)	29,0 %
		starý vek (60+ rokov)	12,4 %
	Počet titulov	bez titulu	20,6 %
		1 titul	34,0 %
		2 tituly	34,1 %
	Prestížne zamestnanie	nemá prestížne zamestnanie	23,8 %
lekár		32,8 %	
iné prestížne zamestnanie		29,7 %	
<i>Politické charakteristiky</i>	Zastupiteľská skúsenosť	má zastupiteľskú skúsenosť	96,1 %
		nemá zastupiteľskú skúsenosť	22,9 %
	Politická príslušnosť	straník	21,6 %
		nestránik	24,7 %
	Politický subjekt	parlamentná strana	17,3 %
		mimoparl. strany a hnutia splňujúce 2 podmienky	22,2 %
		miestne združenia NK a ostatné mimoparl. strany a hnutia	29,9 %

Zdroj: Autorka na základe voľne dostupných dát ČSÚ.

Ako je z popisu tejto vstupnej analýzy zjavné, a napokon už i bolo spomenuté, tak podiely zastúpenia jednotlivých individuálnych charakteristík kandidátov, ktorí získali mandát sa vo veľkej miere zhodujú s výsledkami totožnej analýzy, v rámci ktorej

bola sledovaná úspešnosť kandidátov v obsadzovaní voliteľnej pozície. Zaiste má na tieto výsledky vplyv skutočnosť, že väčšina kandidátov, ktorá obsadila na kandidátnej listine voliteľnú pozíciu nakoniec aj vo voľbách uspela, čo dokazujú údaje z grafu č. 1.

Graf č. 1: Zisk mandátu v závislosti na umiestnení kandidáta v rámci kandidátnej listiny pre tri kategórie obcí

Zdroj: Autorka na základe voľne dostupných dát ČSÚ.

Ako je z grafu č. 1 zrejmé, tak vo všetkých kategóriách obcí je situácia rovnaká, tzn. že kandidáti, ktorí zastávajú na kandidátnej listine voliteľnú pozíciu získavajú mandát podstatne častejšie. Najvýraznejšie sa to prejavuje v kategórii obcí do 3000 obyvateľov, kde až takmer 82 % kandidátov nachádzajúcich sa na voliteľnej pozícii uspeje vo voľbách. Na túto skutočnosť zaiste vplyva už spomínaný fakt, že práve v rámci tejto kategórie obcí je nižší previs kandidátov, ktorí sa o mandát uchádzajú, a zároveň, v prípade niektorých najmenších obcí ani k volebnej súťaživosti nedochádza. V závislosti od výpočtu, ktorým sa určil počet voliteľných pozícií pre každú kandidátnu listinu samostatne, je potom tento nepomer v prípade malých obcí tak výrazný, čiastočne aj z tohto dôvodu. A hoci, je súťaživosť volieb v obci v následnej analýze kontrolovaná, treba brať túto skutočnosť do úvahy i pri interpretácii ďalších výsledkov. V prípade miest nad 3000 obyvateľov a okresných miest je síce tento podiel o niečo nižší, no pri hodnotách okolo 76 a 78 % je stále pomerne vysoký.

Na druhej strane, podiel kandidátov, ktorí uspeli vo voľbách z nevoliteľnej pozície, nepresahuje v prípade obcí nad 3000 obyvateľov a okresných miest ani hranicu

5 %. V porovnaní s týmito kategóriami sú potom kandidáti dedinských obcí umiestnení na nevoliteľných pozíciách pri hodnote takmer 8 % až dvakrát, resp. až trikrát úspešnejší v získavaní mandátu. Samozrejme, v tomto prípade je zasa potrebné konštatovať, že v malých obciach, v dôsledku nižšieho počtu kandidátov na listine, je pre tých, ktorí sú na umiestnení nižších priečkach kandidátnych listín jednoduchšie sa posunúť na výhodnejšiu pozíciu vďaka preferenčným hlasom a prípadne i mandát získať. Obecne však tento graf potvrdzuje, že umiestnenie kandidáta na voliteľnej pozícii v rámci kandidátnej listiny, je pre jeho volebný úspech v komunálnych voľbách kľúčový. Nasledujúce odstavce však popíšu ako sa celkové šance kandidátov uspieť vo voľbách zvýšia, resp. znížia, za vplyvu individuálnych charakteristík kandidátov.

Ako bolo v metodologickej časti naznačené, šance kandidátov na zisk mandátu boli, ako pre jednotlivé kategórie obcí, tak v rámci celého Olomouckého kraja, skúmané v rámci dvoch sérií regresných analýz. Výsledky prvej série analýz, tak ukazujú šance kandidátov na úspech vo voľbách len v závislosti na ich individuálnych charakteristikách, zatiaľ čo výsledky druhej série zohľadňujú i to, či sa kandidát (ne)nachádza na voliteľnej pozícii v rámci kandidátnej listiny. Pre jednoduchšiu orientáciu sú zistenia bez vplyvu voliteľnej pozície ďalej v texte označené ako „model č. 1“ a výsledky s kontrolou tejto premennej označené ako „model č. 2“.

Tabuľka č. 6: Analýza šancí kandidátov na získ mandátu - bez kontroly voliteľnej pozície

Nezávislá premenná	obce do 3000 obyvateľov		mestá nad 3000 obyvateľov		okresné mestá		Celkom	
	β	Exp (β) Sig.	β	Exp (β) Sig.	β	Exp (β) Sig.	β	Exp (β) Sig.
Konštantá	3,440	31,200 ,000	,866	2,376 ,039	2,520	12,423 ,000	3,748	42,438 ,000
Pohlavie								
muž	,328	1,388 ,000	,348	1,416 ,048	,192	1,212 ,482	,318	1,375 ,000
Vek								
mladší vek	-,280	,756 ,094	-1,051	,349 ,028	-,488	,614 ,390	-,387	,679 ,009
mladší stredný vek	,388	1,474 ,007	-,185	,831 ,591	-,478	,620 ,299	,275	1,316 ,028
starší stredný vek	,592	1,808 ,000	,104	1,110 ,752	,205	1,228 ,640	,498	1,645 ,000
Počet titulov								
1 titul	,570	1,768 ,000	,865	2,376 ,000	,353	1,424 ,189	,613	1,845 ,000
2 a viac titulov	,461	1,586 ,026	,684	1,981 ,123	,347	1,414 ,498	,511	1,667 ,003
Prestížne povolanie								
lekár	,762	2,143 ,003	1,592	4,913 ,000	,182	1,200 ,726	,802	2,231 ,000
iné prestížne povolanie	,417	1,518 ,000	,766	2,150 ,001	,031	1,032 ,943	,426	1,531 ,000
Zastupiteľská skúsenosť								
má zastupiteľskú skúsenosť	2,465	11,759 ,000	3,595	36,416 ,004	,477	1,611 ,612	2,356	10,551 ,000
Politická prístupnosť								
straník	-,346	,707 ,002	-,133	,875 ,513	,291	1,337 ,271	-,107	,899 ,224
Politický subjekt								
mimoparl. strany a hnutia splňujúce 2 podmienky	,694	2,001 ,000	-,528	,590 ,147	-	,135 ,013	,460	1,584 ,000

Zdroj: Autorka na základe voľne dostupných dát ČSÚ

Tabuľka č. 7: Analýza šancí kandidátov na získ mandátu - s kontrolou voliteľnej pozície

Nezávislá premenná	obce do 3000 obyvateľov			mestá nad 3000 obyvateľov			okresné mestá			Celkom		
	B	Exp(B)	Sig.	B	Exp(B)	Sig.	B	Exp(B)	Sig.	B	Exp(B)	Sig.
Konštanta	-1,004	,367	,001	-1,951	,142	,000	-2,22	,801	,779	-1,051	,349	,001
pohlavie												
muž	,345	1,412	,000	,334	1,397	,089	,360	1,433	,251	,334	1,396	,000
vek												
mladší vek	-,152	,859	,429	-1,052	,349	,043	-,575	,563	,366	-,302	,739	,074
mladší stredný vek	,451	1,569	,006	-,054	,947	,887	-,586	,270	,557	,315	1,370	,026
starší stredný vek	,625	1,868	,000	,181	1,199	,618	,350	1,418	,487	,521	1,683	,000
počet titulov												
1 titul	,526	1,692	,000	,737	2,090	,000	,429	1,536	,155	,569	1,767	,000
2 a viac titulov	,513	1,671	,048	,814	2,258	,097	,015	1,015	,981	,506	1,659	,013
prestížne povolanie												
lekár	,919	2,507	,002	1,788	5,976	,000	,186	1,205	,753	,940	2,561	,000
iné prestížne povolanie	,375	1,455	,005	,909	2,482	,001	,047	1,048	,925	,433	1,543	,000
Zastupiteľská skúsenosť												
má zastupiteľskú skúsenosť	2,758	15,764	,000	3,936	51,212	,001	,678	1,970	,493	2,647	14,112	,000
Politická príslušnosť												
straníť	-,503	,605	,000	-,305	,737	,188	-,388	,678	,227	-,338	,713	,001
Politický subjekt												
mimoparl. strany a hnutia spĺňajúce 2 podmienky	,240	1,271	,104	-,373	,688	,361	-1,799	,165	,064	,129	1,137	,340
miestne združenia NK a ostatné mimoparl. strany a hnutia	,247	1,281	,001	,136	1,145	,497	-,549	,578	,126	,227	1,255	,001
Poradie na kandidátnej listine												
zastáva voľiteľnú pozíciu	-,290	,748	,000	-,847	,429	,000	-1,317	,268	,000	-,428	,652	,000
Voľiteľná pozícia												
zastáva voľiteľnú pozíciu	3,343	28,315	0,000	2,948	19,070	,000	2,982	19,724	,000	3,282	26,640	0,000
súťaživosť voľby												
súťaživosť voľby	-1,821	,162	,000							-1,893	,151	,000
Kategória obcí												
obce do 3000 obyvateľov										,458	1,581	,000
mestá nad 3000 obyvateľov										-,009	,991	,952
Nagelkerke R2												
								,619			,634	

Zdroj: Autorka na základe voľne dostupných dát ČSÚ

Z prvého pohľadu na výstupy regresných modelov je zrejmé, že oproti predchádzajúcim závislým premenným, vysvetľujú zvolené nezávislé premenné v prípade zisku mandátu podstatne vyšší podiel variancie. V prípade analýz zahrnutých do modelu č. 1 sa rozpätie vysvetlenej variancie pre zisk mandátu pohybuje v jednotlivých kategóriách obcí od 45–58 %, a v prípade modelu č. 2 až od 62–66 %. Pomerne vysoký podiel vysvetlenej variancie v prípade oboch modelov je však do veľkej miery spôsobený tým, že vykonané regresné analýzy nerozlišujú, či bol mandát získaný v dôsledku umiestnenia na voliteľnej pozícii, alebo vďaka preferenčným hlasom voličov, a zahŕňajú tak i výsledky týchto procesov.

Interpretácia týchto výsledkov je preto nasledovná. Najskôr sú predstavené a porovnané výsledky pre regresné modely, ktoré analyzujú šance kandidátov získať mandát v závislosti od vplyvu ich individuálnych charakteristík. Následne sú tieto výsledky zhodnotené a interpretované v kontexte predchádzajúcich dvoch analýz a doplnené sú o zistenia a závery, ktoré z nich plynú.

Ako je z prvého pohľadu na výsledky oboch modelov zrejmé, v prípade okresných miest nie sú hodnoty pre jednotlivé vysvetľujúce premenné, až na dve výnimky, štatisticky významné. U obcí nad 3000 obyvateľov je potom situácia podobná asi pre polovicu sledovaných charakteristík. Najlepšie model funguje v najmenších obciach, kedy poskytuje najviac štatisticky významných výsledných údajov. Tento stav môže byť do veľkej miery spôsobený veľkosťou vzorky kandidátov zahrnutých v rámci jednotlivých kategórií obcí, kedy práve do kategórie tých najmenších, spadá prevažná väčšina kandidátov. A keďže v niektorých prípadoch kategórie pre jednotlivé nezávislé premenné obsahujú len pár stoviek prípadov, je vyššia pravdepodobnosť, že tieto premenné budú početnejšie zastúpené práve v skupine obcí do 3000 obyvateľov. To napokon potvrdzujú i hodnoty v súhrnnom modeli pre všetky obce, kedy je väčšina skúmaných charakteristík taktiež štatisticky významná. Interpretácia výsledkov jednotlivých modelov preto nebude, až na spomínané výnimky, zahŕňať skupinu bývalých okresných miest.

V prípade výsledkov prvej sledovanej charakteristiky kandidátov možno konštatovať, že muži majú približne 1,4-krát vyššiu šancu získať mandát, než ženy a tieto výsledky sa s drobnjšími odchýlkami vzťahujú na oba skúmané modely. Čo sa veku kandidátov týka, tak v súhrnnej analýze všetkých obcí v rámci modelu č. 1 majú všetky vekové kategórie štatistický vplyv, no v prípade modelu č. 2 to platí len pre kandidátov oboch kategórií stredného veku. Pre štatisticky významné hodnoty tak

u oboch modelov platí, že stredný vek zvyšuje šance kandidátov na zisk mandátu, a bez kontroly vplyvu voliteľnej pozície sa ukazuje, že mladí vek celkovo v kraji naopak mierne znižuje šance na úspech kandidátov, a to v porovnaní s najstaršími kandidátmi. Pri pohľade na jednotlivé kategórie obcí je zjavné, že šance kandidátov na zisk mandátu si sú u oboch výsledných modelov veľmi podobné, a preto je možné interpretáciu tejto charakteristiky pre oba modely zovšeobecniť. Mladí vek u kandidátov sa ukázal byť štatisticky významný len v mestách nad 3000 obyvateľov, pričom šanca kandidátov spadajúcich do tejto vekovej kategórie získať mandát je oproti najstarším kandidátom približne tretinová. Stredný vek naopak oproti kandidátom nad 66 rokov zvyšuje šance na zisk mandátu v priemere 1,5-krát pre kategóriu mladšieho stredného veku a približne 1,8-krát u kandidátov staršieho stredného veku.

V celkovom súbte obcí má uvedený vysokoškolský titul pri mene kandidáta taktiež priaznivý vplyv na jeho úspech v komunálnych voľbách, a opätovne sú si výsledky analýzy za celý kraj v oboch modeloch dosť podobné. V kategóriách obcí, kde sú výsledky štatisticky významné, sa ukazuje výraznejší vplyv tejto premennej v mestách. V závislosti na kontrole voliteľnej pozícii sú však zrejmé mierne rozdiely. V prípade malých obcí a obcí nad 3000 obyvateľov sa ukazuje, že bez kontroly voliteľnej pozície majú kandidáti s jedným titulom o niečo málo vyššiu šancu na zisk mandátu, oproti kandidátom bez titulu. V prípade dedinských obcí je to takmer 1,8-násobne vyššia šanca, a v obciach nad 3000 obyvateľov približne 2,4-krát. U kandidátov s dvomi, či viacerými titulmi sa ukázal byť ich vplyv silnejší v modely s kontrolou voliteľnej pozície, avšak len v obciach nad 3000 obyvateľov. Šanca kandidátov s viac než jedným titulom získať mandát je tak oproti kandidátom bez uvedeného akademického titulu v týchto obciach vyššia takmer 2,2-krát.

Výsledky pre poslednú socio-demografickú charakteristiku, ktorá sa taktiež ukazuje byť štatisticky významná v obciach, mimo kategóriu okresných miest, naznačujú, že oproti kandidátom bez prestížneho povolania majú vyššie šance získať mandát ako lekári, tak aj kandidáti iných prestížnych povolání. Z porovnania dedinských obcí a miest je zrejmé, a to platí pre oba skúmané modely, že vyššie šance na zisk mandátu majú lekári oproti kandidátom s neprestížnym povolaním v mestách a ich šance sa zvýšia takmer šesťnásobne, pokiaľ v tomto type obcí model kontroluje i voliteľnú pozíciu. Šance lekárov sú potom v modely č. 2 vyššie i v prípade obcí do 3000 obyvateľov, a to približne 2,5-krát. Rovnako šance kandidátov s iným prestížnym povolaním uspieť vo voľbách sú oproti tým bez takéhoto povolania o niečo vyššie

v mestách, hoci nie tak výrazne, ako je tomu u lekárov, pričom hodnoty v rámci dvoch modelov nie sú výraznejšie rozdielne.

Výsledky pre prvú z politických charakteristík ukazujú na markantne vyššie šance získať mandát pre kandidátov, ktorí vyjadrili svoju predchádzajúcu politickú skúsenosť, oproti ostatným kandidátom. Následne platí, že ich šance sú oproti kandidátom bez predchádzajúcej politickej skúsenosti výrazne vyššie v obciach nad 3000 obyvateľov, a ešte o niečo výraznejšie, pokiaľ kontrolujeme i umiestnenie kandidáta na voliteľnej pozícii. Pre model č. 2 s vyššími hodnotami tak môžeme pozorovať pre kandidátov so zastupiteľskou skúsenosťou takmer 16-krát vyššie šance získať mandát v malých obciach, a približne 52-krát vyššie šance v obciach nad 3000 obyvateľov. V modeli č. 1 sú potom taktiež šance v jednotlivých kategóriách takmer 12-krát, resp. 36-krát vyššie pre kandidátov zo zastupiteľskou skúsenosťou

Vplyv politickej príslušnosti ako ďalšej nezávislej premennej je štatisticky významný len v prípade kategórie zahrňujúcej najmenšie obce. Z výsledkov vyplýva, že straníci majú oproti nestraníkom v tomto type obcí nižšie šance získať zastupiteľské kreslo. V prípade modelu č. 1, kde sú ich výsledné hodnoty o niečo vyššie, je ich šanca na úspech vo voľbách oproti nestraníkom len asi 70%, a v prípade modelu č. 2 je zasa približne 60%.

Zaujímavý svojimi odlišnými výsledkami pre sledované modely je typ politického subjektu, za ktorý kandidáti vo voľbách kandidujú. Model č. 2 v rámci jednotlivých kategórií obcí vyhodnotil len jeden výsledný údaj ako štatisticky významný. Z neho vyplýva, že v malých obciach majú 1,2-krát vyššiu šancu získať mandát kandidáti miestnych združení a nezávislých kandidátov, než kandidáti parlamentných strán.

Z modelu č. 1, bez kontroly voliteľnej pozície, je možné sa dozvedieť, že okrem toho, že i v tomto prípade majú v malých obciach kandidáti miestnych združení nezávislých kandidátov vyššiu šancu na volebný úspech, a to skoro 1,9-krát oproti kandidátom parlamentných strán, tak dvojnásobne vyššie šance v tejto kategórii obcí majú taktiež oproti referenčnej kategórii i kandidáti mimoparlamentných strán a hnutí. Rovnako tento model priniesol doposiaľ prvý štatisticky výsledok v okresných mestách, ktorý ukazuje, že v tejto kategórii majú kandidáti mimoparlamentných strán a hnutí naopak, oproti kandidátom parlamentných strán, len 13% šancu uspieť vo voľbách.

Poradie kandidátov, ako posledná sledovaná politická charakteristika má ako jediná nezávislá premenná štatisticky významný vplyv vo všetkých kategóriách obcí.

Oba modely zhodne potvrdili, že kandidáti umiestnení na spodnejších miestach kandidátnych listín majú vo všeobecnosti nižšie šance na zisk mandátu a s rastúcou veľkosťou obce sa ich šance ešte znižujú.

Umiestnenie na voliteľnej pozícii, ktoré bolo do modelu č. 2 pridané ako kontrolná premenná potvrdzuje, že kandidáti, ktorí zastávajú takúto pozíciu v rámci kandidátnej listiny, majú mnohonásobne vyššie šance na celkový úspech vo voľbách. Konkrétne sú šance týchto kandidátov najvyššie v najmenších obciach, kedy umiestnenie na voliteľnej pozícii zvyšuje šance oproti kandidátom, ktorí takúto pozíciu nezastávajú až 28-násobne, a v prípade obcí nad 3000 obyvateľov a bývalých okresných miest približne 19-násobne. Výsledné hodnoty tak potvrdili informácie vyplývajúce z grafu č. 1.

Ďalšie kontrolné premenné potom taktiež u oboch modelov potvrdili, že v súťaživých voľbách majú kandidáti logicky nižšie šance na zisk mandátu. Čo sa týka veľkosti a charakteru obce, v ktorej sa kandidát o mandát uchádza, tak model č. 1 priniesol štatisticky významnú hodnotu pre mestá nad 3000 obyvateľov, v ktorých majú kandidáti len 65% šancu vo voľbách uspieť, v porovnaní s kandidátmi v okresných mestách. Z modelu č. 2, ktorý priniesol štatisticky významnú hodnotu, naopak pre najmenšie obce vyplýva, že kandidáti v týchto obciach majú 1,5-krát vyššiu šancu získať mandát, než je tomu v bývalých okresných mestách. Tieto výsledky v podstate vypovedajú o tom, prečo sú miestne združenia NK, ktoré kandidujú hlavne v najmenších obciach, v celkovom súčte volebných výsledkov tak úspešné v získavaní vysokého počtu mandátov, za čo najnižšie volebné náklady.

Výsledky regresných modelov i v tomto prípade potvrdzujú, že jednotlivé charakteristiky ovplyvňujú šance kandidátov na zisk mandátov, a to v rôznej miere. Ako bolo v úvode popisu týchto modelov naznačené, zvolený postup nedovoľuje zistiť, do akej miery má na výsledné hodnoty vplyv umiestnenie kandidáta na voliteľnej pozícii, a do akej miery sú ovplyvnené preferenciami voličov. Každopádne, v prípade niektorých premenných je možné vplyv týchto procesov aspoň v obmedzenej miere odhaliť. Slabinou celého modelu je potom vysoké množstvo štatisticky nevýznamných výsledkov, ktoré najmä v prípade okresných miest nedovoľujú vyvodiť platné závery. Interpretáciu výsledkov týchto modelov je tak možné vzťahovať len pre zvyšné dve kategórie obcí.

Čo sa týka vplyvu socio-demografických charakteristík na zisk mandátu, tak samotné výsledky nie sú príliš prekvapivé. V podstate sa do celkovej volebnej

úspešnosti, resp. vyšších šancí kandidátov na získanie mandátu premietol ich vplyv, ktorý vo veľkej miere zhodne naznačili i analýzy pre zvyšné dve skúmané premenné. Celkovo tak kandidáti mužského pohlavia, stredného veku, vysokoškolsky vzdelaní a s prestížnym povoláním, majú oproti kandidátom v referenčných kategóriách týchto vysvetľujúcich premenných nie len vyššie šance umiestniť sa v rámci kandidátnej listiny na voliteľnej pozícii, či získať vyšší počet preferenčných hlasov, no zároveň i celkovo uspieť vo voľbách.

Odlišné výsledky potom prinášajú politické charakteristiky kandidátov. V prípade straníckych kandidátov sa ukázalo, že hoci majú v kategórii najmenších obcí takmer dvojnásobne vyššiu šancu obsadiť voliteľnú pozíciu, tak vo výsledku majú len 70%, a s kontrolou voliteľnej pozície len 60 % šancu získať mandát, oproti kandidátom bez politickej príslušnosti. Zaiste má na to vplyv skutočnosť, že stranícky kandidáti získavajú o 13 % nižší počet preferenčných hlasov, než ich nestraničky proti-kandidáti. Tieto výsledky tak naznačujú, že umiestnenie straníckych kandidátov na vyšších priečkach je pre ich volebný úspech nutné, no pravdepodobne v dôsledku nižšieho počtu ideologicky vyprofilovaných voličov v najmenších obciach, ktorí by ich vo voľbách podporili, to nemusí byť dostačujúce.

V prípade charakteristiky kandidátov vyjadrujúcej typ politického subjektu, za ktorý vo voľbách kandidujú sa naopak ukazuje, že kandidáti miestnych združení NK v malých obciach môžu v kontexte ich celkovej volebnej úspešnosti do určitej miery ťažiť z účinkov volebného systému. Toto tvrdenie potvrdzujú i výsledky predchádzajúcich analýz, kedy majú títo kandidáti vyššie šance umiestniť sa na voliteľnej pozícii, no získavajú nižší počet preferenčných hlasov od voličov. To znamená, že pokiaľ nie je v týchto obciach v dôsledku nízkeho počtu kandidátov volebná súťaž obmedzená, zaručuje vo veľkej miere volebný úspech týmto kandidátom práve výhodná pozícia na kandidátnej listine a účinky volebného systému, ktoré ich v dôsledku tejto výhodnej pozície favorizujú. Čo sa týka vyšších šancí na získanie mandátu u kandidátov mimoparlamentných strán a hnutí v najmenších obciach, tak na ten môžu mať vplyv oba tieto procesy, keďže oproti kandidátom parlamentných strán sú úspešnejší v oboch ohľadoch. Podobne je potom možné uvažovať o celkovej volebnej úspešnosti kandidátov parlamentných strán v okresných mestách.

Na záver možno dodať, že pokiaľ chcú politické subjekty kandidujúce v komunálnych voľbách v Olomouckom kraji maximalizovať svoj volebný zisk, mali by brať do úvahy i prezentáciu kandidátov na hlasovacím lístku. Keďže sa potvrdilo, že

uvažovať nad vplyvom individuálnych charakteristík kandidátov má na tejto politickej úrovni význam bolo by pre politické subjekty prínosné, keby túto skutočnosť reflektovali i pri zostavovaní volebnej stratégie.

Záver

Cieľom práce bolo zistiť, do akej miery môžu vplývať individuálne charakteristiky kandidátov na ich volebný úspech v komunálnych voľbách v Českej republike. Konkrétne sa autorka zamerala na kandidátov, ktorí platne kandidovali vo voľbách do zastupiteľstiev obcí v roku 2014 v Olomouckom kraji. Celá práca bola zasadená do konceptu volieb z nízkou informovanosťou, ktorá je založená na tom, že pokiaľ voliči nedisponujú informáciami o kandidátoch, ktorí sa o zastupiteľský mandát v ich obci uchádzajú, budú svoje volebné rozhodovanie zakladať na iných kritériách, tzv. informačných skratkách, ktorých zdrojom môže byť, napr. hlasovací lístok.

V prípade komunálnych volieb v Českej republike dovoľujú hlasovacie lístky, ktoré občania k voľbe zastupiteľov využívajú, uvažovať nad dvomi základnými typmi týchto informačných skratiek, ktoré o kandidátoch prezrádzajú niekoľko základných údajov socio-demografického a politického charakteru. A práve ich vplyv na umiestňovanie kandidátov na voliteľnú pozíciu, získavanie preferenčných hlasov a následne i na ich celkový úspech vo voľbách bol skúmaný v tejto práci pomocou niekoľkých sérií regresných analýz.

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že výsledky vykonaných analýz potvrdili, že sledované individuálne charakteristiky kandidátov vplývajú na skúmané premenné v rôznej miere, pričom táto miera je závislá na veľkosti a charaktere obce, v ktorej sa kandidáti o mandát uchádzajú. Zároveň však výsledky prvých dvoch regresných modelov naznačili, že viac než individuálne charakteristiky kandidátov musia ovplyvňovať umiestnenie na kandidátnej listine a zisk preferenčných hlasov iné faktory. Konkrétne zistenia a závery sú zhrnuté v nasledujúcich odstavcoch.

Práca potvrdila, že umiestnenie kandidátov na voliteľnej pozícii v rámci kandidátnej listiny, má zásadný vplyv na ich celkový úspech v komunálnych voľbách, a len malý počet kandidátov je vďaka preferenčným hlasom schopných získať mandát, pokiaľ túto pozíciu na kandidátnej listine nezastáva. I v Olomouckom kraji sa teda potvrdilo, že platný volebný systém, ktorý sa v komunálnych voľbách využíva, výrazným spôsobom penalizuje kandidátov na spodných priečkach kandidátnych listín. S rastúcou veľkosťou obce sa táto nevýhoda pre nižšie postavených kandidátov ešte zvyšuje.

I z tohto dôvodu bol najskôr skúmaný práve vplyv individuálnych charakteristík kandidátov na ich umiestnenie na voliteľnej pozícii, a to v rámci kandidátnej listiny, za ktorú sa vo voľbách o zastupiteľské kreslo uchádzali. Výsledky vykonaných analýz preukázali, že najvýznamnejšou charakteristikou kandidáta, ktorá zvyšuje jeho šance umiestniť sa na voliteľnej pozícii je prechádzajúca zastupiteľská skúsenosť, a to v prípade pokiaľ tento údaj o sebe uviedol i na hlasovacom lístku. Toto výhodné umiestnenie pre kandidátov, ktorí už funkciu zastupiteľa v minulosti vykonávali môže byť spôsobené niekoľkými faktormi. Do čela kandidátnych listín môžu byť títo kandidáti umiestňovaní jednoducho preto, že sa v komunálnej politike osvedčili, a tak sa predpokladá, že majú oproti ostatným kandidátom vyššiu voliteľnosť. Rovnako však môže celková ochota politických subjektov zaistiť týmto kandidátom výhodnú pozíciu prameniť z toho, že práve oni majú skutočný záujem byť do zastupiteľstva opätovne zvolení, kdežto kandidáti umiestnení na nižších priečkach môžu slúžiť len k zaplneniu kandidátnej listiny. Napokon sa potvrdilo, že práve títo kandidáti získavajú i vyšší počet preferenčných hlasov než kandidáti bez predchádzajúcej zastupiteľskej skúsenosti, čo zaiste naznačuje ich obľubu aj medzi voličmi. Šance týchto kandidátov uspieť vo voľbách sú preto pomerne vysoké, pričom toto tvrdenie možno vzťahovať na všetky skúmané kategórie obcí.

Zo socio-demografických charakteristík v najväčšej miere zvyšuje šance kandidátov umiestniť sa na voliteľnej pozícii v rámci kandidátnej listiny vlastníctvo vysokoškolského titulu. A hoci by sa dalo očakávať, že z dôvodu nižšieho počtu vysokoškolsky vzdelaných kandidátov, budú ich šance umiestniť sa na voliteľnej pozícii najvyššie v obciach najmenších, tento predpoklad sa nenaplnil, a ich šance sa ukázali byť najvyššie v kategórií bývalých okresných miest. Každopádne však ochota poskytnúť vysokoškolsky vzdelaným kandidátom výhodnejšiu pozíciu na kandidátnej listine môže prameniť z ich očakávanej vyššej odbornosti či kompetentnosti vykonávať funkciu obecného zastupiteľa. Nakoľko sa potvrdilo, že títo kandidáti získavajú oproti kandidátom bez titulu i vyšší počet udelených preferencií zo strany voličov, je zvolená stratégia umiestňovať ich na vyššie priečky opodstatnená a pre celkový volebný úspech nanajvýš vhodná.

Čo sa týka vplyvu jednotlivých charakteristík kandidátov na túto skúmanú premennú v závislosti od veľkosti a charakteru obce, v ktorej sa o kreslo v zastupiteľstve uchádzajú, tak až na typ politického subjektu platí, že každá z nich má vo všetkých kategóriách obcí rovnaký vplyv, akurát miera tohto vplyvu je odlišná.

Z pohľadu voličov sa na ich volebné rozhodovanie, v zmysle odovzdaných preferenčných hlasov, ukázalo mať najvýraznejší vplyv poradie kandidátov na kandidátnej listine, čo však platí len pre obce mimo kategóriu bývalých okresných miest. V prípade poslednej menovanej kategórie obcí má najsilnejší vplyv na získavanie preferenčných hlasov typ politického subjektu, za ktorý kandidát vo voľbách kandiduje. Ako však autorka naznačila už v metodologickej časti tejto práce, v prípade politickej charakteristiky kandidáta vyjadrujúcej jeho poradie na kandidátnej listine, resp. hlasovacom lístku, nie je s možné s istotou rozlíšiť, či je jej vplyv spôsobený skutočnou preferenciou voličov pre týchto kandidátov, alebo je dôsledkom inštitucionálneho nastavenia volebného systému. Nakoľko je však efekt oboch uvedených procesov pre výsledok kandidáta pozitívny, malo by byť v jeho snahe pokúsiť sa zaistiť si vo voľbách čo najvýhodnejšie umiestnenie na kandidátnej listine.

Ako bolo naznačené, tak v okresných mestách je situácia odlišná, kedy najvýraznejší vplyv na zisk preferenčných hlasov voličov má typ politického subjektu, v rámci ktorého sa kandidát o zastupiteľský mandát uchádza. Ako sa v tejto kategórii obcí preukázalo, tak kandidáti mimoparlamentných strán a hnutí, ale aj miestnych združení NK, získavajú oproti kandidátom parlamentných strán nižší počet preferenčných hlasov. Tieto výsledky tak do určitej miery potvrdili, že vo väčších obciach sa volebná súťaž a i vzorce voličského chovania začínajú podobať tým na vyšších úrovniach politiky, a rovnako sa posilňuje i stabilita a disciplinovanosť stranického elektorátu. Kandidáti politických subjektov, ktoré takúto stabilnú podporu voličov nemajú, sa potom musia spoliehať buď na to, že budú umiestnení na voliteľnú pozíciu, alebo na iné ich charakteristiky.

V celkovom zhrnutí vplyvu individuálnych charakteristík na zisk preferenčných hlasov voličov naprieč jednotlivými kategóriami obcí je nutné konštatovať, že vplyv niektorých týchto vysvetľujúcich premenných je pre jednotlivé kategórie obcí odlišný. Konkrétne sa to týka už spomínaného typu politického subjektu, kedy má pre kandidátov mimoparlamentných strán a hnutí pozitívny vplyv v malých obciach, a naopak negatívne pôsobí na zisk preferenčných hlasov v bývalých okresných mestách. Druhou charakteristikou s odlišným vplyvom v rôzne veľkých obciach je stranická príslušnosť.

Výsledky analýzy pre posledná skúmanú premennú, tzn. zisk mandátu, sa nakoniec ukázali byť do určitej miery problematické, nakoľko takmer polovica výsledných hodnôt nebola štatisticky významná. Táto skutočnosť následne znemožňuje

vyvodiť pre túto premennú ucelené závery. Ako už bolo mnohokrát zdôraznené, tak na celkový volebný úspech kandidátov vplýva v prvom rade ich umiestnenie na voliteľnej pozícii v rámci kandidátnej listiny, a pokiaľ takúto pozíciu nezastávajú, tak je dôležité ich celkové poradie. Napokon práve táto charakteristika, ktorá s voliteľnou pozíciou zaiste súvisí, no nie je s ňou totožná, mala ako jediná, naprieč všetkými kategóriami obcí štatisticky významný vplyv a potvrdila vo všetkých kategóriách platnosť tohto tvrdenia.

V kategóriách obcí, kde vykonané analýzy priniesli štatisticky významné výsledky, sa ďalej potvrdilo, že najvýznamnejší vplyv má i v tomto prípade predchádzajúca politická skúsenosť kandidátov. Zo socio-demografických charakteristík sa preukázalo mať najväčší vplyv prestížne povolanie kandidátov, pričom konkrétne majú v tomto ohľade, oproti kandidátom bez takéhoto povolania, vyššie šance získať mandát lekári. Z výsledkov prechádzajúcich dvoch analýz nie je možné v dôsledku štatisticky nevýznamných hodnôt posúdiť, či majú kandidáti lekárskeho povolania i vyššie šance umiestniť sa na voliteľnej pozícii v rámci kandidátnej listiny, no v prípade získavania preferenčných hlasov hovoria výsledky analýzy v ich prospech. Potvrdzuje sa tak, že voliči vnímajú kandidátov s prestížnym povolaním odlišne, a svoj obdiv a dôveru im prejavujú nie len v osobnom živote, ale aj vo voľbách.

Ďalším problémom súvisiacim s touto závislou premennej je skutočnosť, že zvolený postup a výsledky z neho plynúce nedovoľujú rozlíšiť, či kandidát získal mandát v dôsledku umiestnenia na voliteľnej pozícii, alebo vďaka preferenčným hlasom voličom. Autorka to považuje za značný limit tejto práce, no zároveň daný postup odôvodňuje tým, že pokiaľ by postupovala napr. po vzore Josefa Bernarda, tzn. rozdelila by kandidátov na základe umiestnenia na voliteľnej pozícii, a tak zisťovala vplyv jednotlivých individuálnych charakteristík na ich celkový volebný úspech, narazila by na problém veľmi malého počtu prípadov, pre niektoré skupiny kandidátov, a to najmä vo väčších obciach. V dôsledku načrtnutého postupu by potom ešte vyšší počet výsledných hodnôt regresných analýz, nemal žiadnu štatisticky významnú, a teda ani výpovednú hodnotu. Ani v tomto prípade však kvôli príliš malému počtu platných výsledkov, nie je v prípade šancí kandidátov na získanie mandátu u väčšiny sledovaných charakteristík možné posúdiť, do akej miery sa líši ich vplyv v jednotlivých skupinách obcí.

Za ďalší možný limit tejto práce je možné považovať nezaradenie kandidátnych listín s jedným kandidátom, resp. samostatných nezávislých kandidátov do žiadnej

z vykonaných analýz. Hlavný dôvod tohto kroku však spočíval v tom, že v prípade týchto kandidátov nebolo možné uvažovať, ako o ich umiestnení na voliteľnej pozícii, tak ani o zisku preferenčných hlasov, ktoré by odpovedali rovnakej logike výpočtu, ako tomu bolo u zvyšných kandidátov. Následne sa ich autorka, z dôvodu zachovania konzistencie celého postupu a nevelkého počtu (1,3 % zo všetkých kandidátov), rozhodla nezaradiť ani do poslednej série analýz.

Vo všeobecnosti sú tak výsledky tejto práce len čiastočným príspevom k skúmanej problematike v prostredí Českej republiky. A hoci sa do veľkej miery potvrdili výsledky štúdie Josefa Bernarda, autorka na základe vlastných výsledkov a zistení z nich plynúcich usudzuje, že skúmať vplyv individuálnych charakteristík v českých komunálnych voľbách má určite význam, no tento typ analýzy je vhodnejší práve pre väčšiu vzorku prípadov. V opačnom prípade hrozí to, čo sa potvrdilo v tejto práci v rámci posledných sérií analýz, a teda, že výsledné hodnoty neprinesú takmer žiadne platné závery. Každopádne by však výsledky výskumov tohto typu mohli v praktickej rovine poslúžiť nie len politológom, ktorí sa venujú štúdiu voličského chovania, no najmä rôznym politickým subjektom zúčastňujúcich sa volieb vystavať pre svojich kandidátov i na základe týchto poznatkov úspešnú volebnú stratégiu.

Na záver je nutné podotknúť, že táto téma ponúka mnoho ďalších možností, ako ju uchopiť, resp. jej celkové štúdium rozšíriť. Napokon existuje mnoho iných charakteristík kandidátov, ako sú napr. etnicita, rasa či náležitosti spojené s ich menom, ktorých vplyv nebol v tejto práci skúmaný, a to hlavne z dôvodu náročnosti zostavenia dátového súboru, ktorý by takéto informácie obsahoval. Taktiež by bolo zaujímavé sledovať, ako by sa zmenili výsledky jednotlivých analýz, ak by sa v nich zohľadnil aj vplyv ďalších dôležitých faktorov. Pokiaľ by tak boli do analýzy pridané i premenné vzťahujúce sa k volebnej kampani kandidátov, či ich postaveniu v rámci politického subjektu, za ktorý vo voľbách kandidujú, nabrala by analýza tohto typu určite celkom iný rozmer a zároveň priniesla veľmi cenné výsledky. Mnohé dáta pre takto obsiahlu analýzu však nie sú v súčasnej dobe dostupné.

Pramene a literatura

Balík, Stanislav, Ondřej Krutílek, Ondřej Rojčík, Petr Vilímek. 2003. *Komunální volby v České republice 2002*. Brno: Masarykova Univerzita.

Balík, Stanislav. 2009. *Komunální politika. Obece, aktéři a cíle místní politiky*. Praha: Grada Publishing.

Balík, Stanislav, Petr Gongala, Kamil Gregor. 2015. *Dvacet let komunálních voleb V ČR*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Bartels, Larry M. 1996. „Uninformed Votes: Information Effects in Presidential Elections.“ *American Journal of Political Science*, 40 (1): 194–230.

Banducci, Susan A., Jeffrey A. Karp, Michael Thrasher, Colin Rallings. 2008. „Ballot Photographs as Cues in Low-Information Elections.“ *Political Psychology* 29 (6): 903–917.

Belko, Marián. 2004. „Vývoj volebního systému v českých zemích od roku 1848.“ in Roman Chytilík, Jakub Šedo (ed.). *Volební systémy*. Brno: Masarykova univerzita.

Benoit, Kenneth. 2011. „Linear Regression Model with Logarithmic Transformations“ *Methodology Institute, London School of Economics*, (online, Pdf). Dostupné z: <<http://www.kenbenoit.net/courses/ME104/logmodels2.pdf>> (25.4.2017)

Berggren, Niclas, Henrik Jordahl, Panu Poutvaara. 2006. „The Looks of a Winner: Beauty, Gender and Electoral Success.“ IZA Discussion Paper No. 2311 (online, Pdf) Dostupné z: <<http://www.kenbenoit.net/courses/ME104/logmodels2.pdf>> (25.4.2017)

Bernard, Josef. 2012. „Individuální charakteristiky kandidátů ve volbách do zastupitelstev obcí a jejich vliv na volební výsledky.“ *Sociologický časopis* 48 (4): 613–640.

Bernard, Josef, Michal Illner, Tomáš Kostecký, Jana Vobecká. 2012. *Samospráva venkovských obcí a místní rozvoj*. Praha: SLON.

Brockington, David. 2003. „A low Information Theory of Ballot position Effect.“ *Political Behavior* 25(1): 1–27.

- Bubeníček, Václav. 2005. „Metodika analýz voleb v komunitních studích.“ 9–14 in Bubeníček, Václav, Jan Čopík, Petr Hajný, Radek Kopřiva, Tereza Neumanová (ed.). *Obce jako aktéři politického procesu: Komunitní studie regionálních politických systémů a problematika metodiky jejich zpracování*. Praha: Česká zemědělská univerzita.
- Campbell, Angus, Philip E. Converse, Warren E. Miller, Donald E. Stokes. 1960. *The American voter*. New York: John Wiley & Sons.
- Campbell, Rossie, Philip Cowley. 2014. „What Voters Want: Reactions to Candidate Characteristics in Survey Experiment.“ *Political Studies* 62 (4): 745–765.
- Centrum pro výzkum veřejného mínění. 2016. *Sociologický ústav AV ČR*, (online, Pdf). Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7519/f3/eu160309.pdf (25.3.2017)
- Conover Johnston, Pamela, Stanley Feldman. 1989. „Candidate Perception in an Ambiguous World: Campaigns, Cues, and Inference Processes.“ *American Journal of Political Science* 33 (4): 912–940.
- Culter, Fred. 2002. „The Simplest Shortcut of All: Sociodemographic Characteristics and Electoral Choice.“ *The Journal of Politics* 64 (2): 466–490.
- Český statistický úřad. 2017. „Výsledky voleb a referend“, *volby.cz*, (online). Dostupné z: <http://volby.cz/> (25.3.2017)
- Český statistický úřad. 2017. „Počet obyvatel v obcích České republiky k 1.1.2015“, ČSÚ, (online, xlsx). Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20556287/1300721503.xlsx/75b39cc7-7aa3-4f31-a6e3-018bb06a5f83?version=1.1> (25.3.2017)
- Čmejrek, Jaroslav. 2008. *Obce a regiony jako politický prostor*. Praha: Nakladatelství Alfa.
- Čmejrek, Jaroslav, Václav Bubeníček, Jan Čopík. 2010. *Demokracie v lokálním politickém prostoru*. Praha: Grada Publishing.
- Dahl, Robert A. 1995. *Demokracie a její kritici*. Praha: Victoria Publishing.

- Dolan, Kathleen. 2014. „Gender Stereotypes, Candidate Evaluations, and Voting for Women Candidates: What Really Matters?“ *Political Research Quarterly* 67 (1): 96–107.
- Downs, Anthony. 1957. *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper & Row.
- Eagly, Alice, Antonio Mladinic. 1989. „Gender Stereotypes and Attitudes Toward Women and Men.“ *Personality and Social Psychology Bulletin* 15 (4): 543-558.
- Fox, Richard, Eric Smith. 1998. „The Role of Candidate Sex in Voter Decision-Making.“ *Political Psychology* 19 (2): 405–419.
- Haas, Anne, Stanford W. Gregory. 2005. „The Impact of Physical Attractiveness on Women’s Social Status and Interactional Power.“ *Sociological Forum* 20 (3): 449–471.
- Huddy, Leonie, Nadya Terkildsen. 1993. „Gender Stereotypes and the Perception of Male and Female Candidates.“ *American Journal of Political Science* 37 (1): 119–147.
- Huddy, Leonie. 2001. „From Social to Political Identity: A Critical Examination of Social Identity Theory.“ *Political Psychology* 22 (1): 127–156.
- Charvát, Jakub. 2014. „Klamy a záludnosti obecných voleb.“ *Listy* 44 (4): 11–15.
- Chytilík Roman, Jakub Šedo, Tomáš Lebeda, Dalibor Čaloud. 2009. *Volební systémy*. Praha: Portál.
- Jurajda, Štěpán, Daniel Münich. 2014. „Candidate Ballot Information and Election Outcomes: The Czech Case.“ *IZA Discussion Paper No. 8691*. (online, Pdf) Dostupné z: <<https://ssrn.com/abstract=2543885>> (25.3.2017)
- Kelley, Jonathan, Ian McAllister. 1984. „Ballot Paper Cues and the Vote in Australia and Britain: Alphabetic Voting, Sex, and Title.“ *The Public Opinion Quarterly* 48 (2): 452–466.
- Klašnja, Marko. 2015. „Corruption and the Incumbency Disadvantage: Theory and Evidence.“ *The Journal of Politics* 77 (4): 928–942.
- Klíma, Michal. 2003. *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Praha: Radix.
- Koch, Jeffrey W. 2000. „Do Citizens Apply Gender Stereotypes to Infer Candidates’ Ideological Orientations?“ *The Journal of Politics* 62 (2): 414–429.

- Krebs, Timothy B. 1998. „The Determinants of Candidates' Vote Share and the Advantages of Incumbency in City Council Elections.“ *American Journal of Political Science* 42 (3): 921–935.
- Kreidl, Martin. 2009a. „Je volební chování v prvním kole senátních voleb ovlivněno vlastnostmi kandidátů?“ *European Electoral Studies* 4 (2): 109–123.
- Lebeda, Tomáš. 2009. „Komunální volby klamou. Krátké zastavení nad problematickými aspekty volebního systému pro obecní zastupitelstva.“ *Acta Politologica* 1 (3): 332–343.
- Lutz, Georg. 2010. „First Come, First Served: The Effect of Ballot Position on Electoral Success in Open Ballot PR Elections.“ *Representation* 46 (2): 167–81.
- Maner, Jon K., Douglas T. Kenrick, D. Vaughn Becker, Andrew W. Delton, Brian Hofer, Christopher J. Wilbur, Steven L. Neuberg. 2003. „Sexually Selective Cognition: Beauty Captures the Mind of the Beholder.“ *Journal of Personality and Social Psychology* 85 (6): 1107–1120.
- Mareš, Petr, Ladislav Rabušic, Petr Soukup. 2015. *Analýza Sociálněvědních Dat (Nejen) V Spss*. Brno: Masarykova univerzita.
- Matson, Marsha, Terri S. Fine. 2006. „Gender, Ethnicity, and Ballot information: Ballot Cues in Low-Information Elections.“ *State Politics and Policy Quarterly* 6 (1): 49–72.
- McDermott, Monica. 1997. „Voting Cues in Low-Information Elections: Candidate Gender as a Social Information Variable in Contemporary United States Elections.“ *American Journal of Political Science* 41 (1): 270–283.
- McDermott, Monica. 1998. „Race and Gender Cues in Low-Information Elections.“ *Political Research Quarterly* 51 (4): 895–918.
- McDermott, Monica. 2005. „Candidate Occupations and Voter Information Shortcuts.“ *The Journal of Politics*, 67 (1): 201–219.
- McDermott, Monica. 2009. „Voting for myself: Candidate and voter group associations over time.“ *Electoral studies* 28 (4): 606–614.
- Meredith, Marc, Yuval Salant. 2013. „On the Causes and Consequences of Ballot Order Effects.“ *Political Behavior* 35(1): 175–97.

- Metchel, Mario. 2014. „It's the occupation, stupid! Explaining candidates' success in low-information elections.“ *European Journal of Political Economy*, Volume 33: 53–70.
- Miller, Joanne M., Joan A. Krosnick. 1998. „The Impact of Candidate Name Order on Election Outcomes.“ *Public Opinion Quarterly* 62: 291–330.
- Outlý, Jan. 2004. „Volby do zastupitelstev v obcích – vývoj a souvislosti“ Pp. 47–64 in Šaradín, Pavel, Jan Outlý (ed.). *Studie o volbách do zastupitelstev v obcích*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Outlý, Jan, Jan Prouza, Lukáš Linek, Tereza Nátrová, Filip Rigel. 2013. *Navrhování a výběr kandidátů: politické strany v ČR a ve střední Evropě*. Olomouc : Civipolis.
- Popkin, Samuel L. 1991. *The Reasoning Voter: Communication and Persuasion in Presidential Campaigns*. Chicago: University of Chicago Press.
- Rigel, Filip. 2011. „Meze kandidatury nezávislých vo volbách do zastupitelstev obcí.“ Pp. 1158–1165 in Eva Žatecká, Lucia Kováčová, Jan Horecký, Vojtěch Vomáčka (eds.). *Sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity 29.4.–1.5.2011 v Brně*. Brno: Masarykova univerzita.
- Riker, William H., Peter C. Ordeshook. 1968. A Theory of the Calculus of Voting. *American Political Science Review*. 62(1): 25–42.
- Rosar, Ulrich, Markus Klein, Tilo Beckers. 2008. „The Frog Pond Beauty Contest: Physical Attractiveness and Electoral Success of the Constituency Candidates at North Rine-Westphalia State Election of 2005.“ *European Journal of Political Research* 47 (1): 64–79.
- Ryšavý, Dan. 2006. „Komunální je komunální a velká je velká. K hypotéze politizace lokálních politických elit.“ *Sociologický časopis* 42 (5): 953–970.
- Ryšavý, Dan, Pavel Šaradín. 2010. „Straníci, bezpartijní a nezávislí zastupitelé na českých radnicích.“ *Sociologický časopis* 46 (5): 719–743.
- Sajons, Christoph. 2011. „Is Bob the Banker more electable than Bob the Builder? The Effect of Candidate Profession on Voter Satisfaction and Behavior in Open-list Elections.“

Šedo, Jakub. 2009. „Preferenční hlasy v komunálních volbách – zdroj obměny či stability volených reprezentantů?“ *Acta Politologica* 1(3): 344–365.

Trounstone, Jessica. 2009. „Information, Turnout, and Incumbency in Local Elections“ *princeton.edu*, (online, Pdf). Dostupné z:

<<http://www.princeton.edu/csdp/events/Trounstone020509/Trounstone020509.pdf>>
(25.4.2017)

Trounstone, Jessica. 2011. „Evidence of a Local Incumbency Advantage.“ *Legislative Studies Quarterly* 36 (2): 255–280.

Ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Vávra, David. 2007. „Mají politické strany na komunální úrovni v České republice smysl?“ *Central European Political Studies Review* 9 (1).

Weaver, Vesla M. 2010. „The Electoral Consequences of Skin Color: The „Hidden“ Side of Race in Politics.“ *Political Behavior* 34 (1): 159–192.

Zákon č. 128/ 2000 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů.

Zákon č. 152/ 1994 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích a o změně a doplnění některých dalších zákonů.

Zákon č. 491/2001 Sb., o obcích.

Zákon České národní rady č. 368/1990 Sb., volbách do zastupitelstev v obcích.

Zoznam použitých skratiek

AV ČR	Akademie věd České republiky
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
ČSÚ	Český statistický úřad
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
KDÚ - ČSL	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
NK	nezávislý kandidát, nezávislí kandidáti
ODS	Občanská demokratická strana

Zoznam tabuliek

Tabuľka č. 1: Rozloženie nezávislých premenných v dátovom súbore

str. 49

Tabuľka č. 2: Podiely jednotlivých skupín kandidátov, ktorí sa umiestnili na voliteľnej pozícii

str. 58

Tabuľka č. 3: Analýza šancí kandidátov na umiestnenie na voliteľnej pozícii v rámci kandidátnej listiny

str. 60

Tabuľka č. 4: Analýza zisku preferenčných hlasov

str. 65

Tabuľka č. 5: Podiely jednotlivých skupín kandidátov, ktorí získali mandát

str. 70

Tabuľka č. 6: Analýza šancí kandidátov na zisk mandátu - bez kontroly voliteľnej pozície

str. 73

Tabuľka č. 7: Analýza šancí kandidátov na zisk mandátu - s kontrolou voliteľnej pozície

str. 74

Zoznam grafov

Graf č. 1: Zisk mandátu v závislosti na umiestnení kandidáta v rámci kandidátnej listiny pre tri kategórie obcí

str. 71

Abstrakt

Individuálne charakteristiky kandidátov ako zdroj ich úspechu v komunálnych voľbách

Táto práca skúma vplyv individuálnych charakteristík kandidátov na ich volebný úspech v komunálnych voľbách v roku 2014 v Olomouckom kraji. Práca vychádza z predpokladu, že rozhodovanie voličov, ktorí nemajú žiadne, resp. len veľmi obmedzené informácie o kandidátoch, ktorí sa o zastupiteľský mandát uchádzajú, bude vychádzať z údajov, ktoré sa o kandidátoch dozvedia z hlasovacieho lístka. Konkrétne je tak skúmaný vplyv vybraných socio-demografických a politických charakteristík kandidátov, ktoré sú v kontexte českých komunálnych volieb z hlasovacieho lístka zrejmé, alebo ľahko vyvoditeľné, na umiestnenie kandidátov na voliteľnej pozícii v rámci kandidátnej listiny, zisk preferenčných hlasov a ich celkový volebný úspech, teda zisk mandátu. Zároveň sa práca sústreďuje i na to, ako sa vplyv jednotlivých charakteristík kandidátov líši v závislosti na veľkosti a charaktere obce, v ktorej sa o zastupiteľský mandát uchádzajú.

Z výsledkov niekoľkých sérií regresných analýz vyplynulo, že jednotlivé individuálne charakteristiky kandidátov ovplyvňujú skúmané premenné rôznou mierou, pričom táto miera závisí na veľkosti a charaktere obce, v ktorej sa o mandát uchádzajú. Najvýraznejším faktorom, ktorý pozitívnym spôsobom, ovplyvňuje šance kandidátov umiestniť sa na voliteľnej pozícii, získať vyšší počet preferenčných hlasov a celkovo uspieť vo voľbách, sa ukázala byť predošlá zastupiteľská skúsenosť. Výsledky tiež potvrdili, že i ostatné charakteristiky, akými sú napr. vek, vzdelanie, zamestnanie či stranícka príslušnosť sú pre úspech kandidátov vo voľbách dôležité.

Kľúčové slová: kandidáti, individuálne charakteristiky, voľby do zastupiteľstiev obcí, voliteľná pozícia, preferenčné hlasy, volebný úspech, voľby s nízkou informovanosťou voličov, údaje z hlasovacieho lístka

Abstract

The Personal Characteristics of Candidates as the Source of Their Electoral Success

This thesis is looking at the impact of personal characteristics of candidates on their electoral success in the municipal elections in Olomouc Region in 2014. The thesis is based on the assumption that the decision making of the voters, that have none or very limited information about the candidates, will be influenced only from the information that is offered on the ballots. The thesis specifically examines the impact of chosen social-demographic and political characteristics of candidates which are obvious from the ballots in the context of Czech municipal elections or easily deductible, on chances of candidates to end up on an electable position, to earn higher number of preferential votes and being elected. The thesis is also focused on how the specific characteristics of candidates differ depending on the size and character of the town where they are listed as candidates.

The results of several series of regression analysis showed that specific individual characteristics of candidates influence the examined variables by different measures, where these measures depend on the size and character of the town, where they are listed as candidates. The most significant factor that positively influences the chances of candidates to end up on an electable position, to earn higher number of preferential votes and be successful in the elections has proven to be the previous representative experience. The results also confirmed that also other characteristics such as age, education, job or party affiliation are important for the success of candidates.

Key words: candidates, personal characteristics, municipal elections, electable position, preferential votes, electoral success, low information elections, ballot cues